

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS

Giedrė Karčiauskienė

**IMIGRACIJOS ĮRĖMINIMAS XII-OSIOS LIETUVOS
RESPUBLIKOS SEIMO KADENCIJOS INSTITUCINIAME
DISKURSE: PLENARINIŲ POSĖDŽIŲ STENOGRAMŲ TURINIO
ANALIZĖ**

Baigiamasis magistro projektas

Vadovas

Doc. dr. Audronė Telešienė

KAUNAS, 2018

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ, HUMANITARINIŲ MOKSLŲ IR MENŲ FAKULTETAS

**IMIGRACIJOS ĮRĖMINIMAS XII-OSIOS LIETUVOS
RESPUBLIKOS SEIMO KADENCIJOS INSTITUCINIAME
DISKURSE: PLENARINIŲ POSĖDŽIŲ STENOGRAMŲ TURINIO
ANALIZĖ**

Baigiamasis magistro projektas
Socialinė politika (kodas 621L40002)

Vadovas

Doc. dr. Audronė Telešienė
2018 01 08

Recenzentas

Prof. dr. Eglė Butkevičienė
2018 01

Projektą atliko

Giedrė Karčiauskienė
2018 01 08

KAUNAS, 2018

KAUNO TECHNOLOGIJOS UNIVERSITETAS

Socialinių, humanitarinių mokslų ir menų

(Fakultetas)

Giedrė Karčiauskienė

(Studento vardas, pavardė)

Socialinė politika, II

(Studijų programa, kursas)

Baigiamojo projekto „Imigracijos įrėminimas XII-osios Lietuvos Respublikos Seimo kadencijos instituciniame diskurse: plenarinių posėdžių stenogramų turinio analizė“

AKADEMINIO SAŽINGUMO DEKLARACIJA

20 18 m. sausio 8 d.
Kaunas

Patvirtinu, kad mano, **Giedrės Karčiauskienės**, baigiamasis projektas tema „Imigracijos įrėminimas XII-osios Lietuvos Respublikos Seimo kadencijos instituciniame diskurse: plenarinių posėdžių stenogramų turinio analizė“ yra parašytas visiškai savarankiškai, o visi pateikti duomenys ar tyrimų rezultatai yra teisingi ir gauti sąžiningai. Šiame darbe nei viena dalis nėra plagijuota nuo jokių spausdintinių ar internetinių šaltinių, visos kitų šaltinių tiesioginės ir netiesioginės citatos nurodytos literatūros nuorodose. Įstatymų nenumatytų piniginių sumų už šį darbą niekam nesu mokėjęs.

Aš suprantu, kad išaiškėjus nesąžiningumo faktui, man bus taikomos nuobaudos, remiantis Kauno technologijos universitete galiojančia tvarka.

(vardą ir pavardę įrašyti ranka)

(parašas)

Karčiauskienė Giedrė. Framing of Immigration in Institutional Discourse in the XII^{ve} Term of Seimas of the Republic of Lithuania: Content Analysis of Plenary Sitings Stenographs. Master's final thesis in Social Policy / supervisor assoc. prof. dr. Audronė Telešienė. The Faculty of Social Sciences, Arts and Humanities, Kaunas University of Technology.

Research area and field: 05 S

Key words: immigration, framing, institutional discourse, social constructionism, new institutionalism, agenda setting

Kaunas, 2018. 82 p.

SUMMARY

Analysis of plenary sittings stenographs of XII^{ve} Seimas of the Republic of Lithuania allows to understand how policy makers define immigration and also in which contexts they discuss this phenomenon. Discourse plays an important role in the political and public contexts because it not only reflects but also shapes or creates social reality, therefore the analysis of the topic of this research is certainly significant.

The novelty of the research. The analysis of the various Lithuanian and foreign scientific literature showed that the various immigration discourses are analysed on the basis of media or focus group discussions, but the discursive representations of the phenomenon of immigration as constructed in institutional discourse in Seimas are not analysed.

The object of the research: discursive representations of the phenomenon of immigration in institutional discourse in the XII^{ve} term of Seimas of the Republic of Lithuania.

The aim of the research: to analyse the framing of immigration in institutional discourse in the XII^{ve} term of Seimas of the Republic of Lithuania.

The objectives of the research:

1. To conduct theoretical analysis and statistical overview of various sources in order to better understand the social phenomenon of immigration and the role of institutional discourse in politics;
2. To ground the empirical research methodology;
3. To analyse empirically the framing of immigration in institutional discourse in the XII^{ve} term of Seimas of the Republic of Lithuania, employing plenary sittings stenographs as empirical basis.

Theoretical framework used in this research includes theories of social constructionism, new institutionalism, agenda setting and issue framing.

Methods of empirical research: statistical data overview; purposive criterion sampling; document analysis method; qualitative and quantitative content analysis.

Empirical basis: 40 plenary sittings stenographs during time period 14th November 2016 - 19th October 2017.

Conclusions: Issues of re-emigration, political regulation of immigration and activities of migration services are most often discussed while talking about immigration in institutional discourse in the XII^{ve} term of Seimas of the Republic of Lithuania. Topic of immigrants' integration is also present in the discourse. Particular attention is paid to the aspects of illegal immigration and migration of scholars. Data shows that the Seimas primarily focuses on the return migration while issues affecting foreign immigrants are viewed as controversial and less frequently discussed by the politicians during the plenary sittings.

The solutions of the problem and the definitions of the problem are most often addressed while framing the immigration during Seimas plenary sittings during time period 14th November 2016 - 19th October 2017. Meanwhile, the Seimas is paying less attention to discussions on the causes of immigration and to the normative/evaluative dimension of the issue.

The topics most often associated with immigration are "economic issues", "demographic challenges", "emigration" and "national security". In some cases, other themes become primary themes with immigration only slightly mentioned.

Discussions on immigration during Seimas plenary sittings usually have a neutral emotional load. Positive and negative emotional loads are also present, with the latter being slightly more frequent.

Homeland Union - Lithuanian Christian Democrat Political Group, Lithuanian Farmers and Greens Union Political Group and Liberals Movement Political Group speak the most about immigration. In addition, representatives of both Homeland Union - Lithuanian Christian Democrat Political Group and Liberals Movement Political Group, talking about the phenomenon of immigration, use similar vocabulary (as proved by cluster analysis).

Experiences from other countries are most often referred to as the source of information about immigration. However, experts, as well as personal experiences of policy makers and information provided in the media are also referred to in the institutional discourse on immigration.

TURINYS

LENTELIŲ SĄRAŠAS.....	7
PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS.....	8
PAGRINDINĖS SĄVOKOS	9
SANTRUMPOS	10
ĮVADAS.....	11
1. GYVENTOJŲ MIGRACIJA IR INSTITUCINIO DISKURSO VAIDMUO POLITIKOJE	14
1.1. Migracija: samprata, klasifikacija, tendencijos, politikos ypatumai	14
1.1.1. Migracijos samprata ir klasifikacija.....	14
1.1.2. (D)migracijos tendencijos Lietuvoje	21
1.1.3. Imigracijos politika Lietuvoje.....	26
1.2. Institucinio diskurso vaidmens politikoje teoriniai aspektai	31
1.2.1. Socialinio konstruktyvizmo teorijos kontekstas	31
1.2.2. Naujojo (diskursyvaus) institucionalizmo teorinė perspektyva.....	33
1.2.3. Darbotvarkės nustatymo ir įrėminimo teorijos	37
2. EMPIRINIO TYRIMO METODIKA	43
3. IMIGRACIJOS ĮRĖMINIMO XII-OSIOS LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KADENCIJOS INSTITUCINIAME DISKURSE TYRIMO REZULTATAI	49
3.1. Imigracijos temų analizė.....	49
3.2. Diskursyvaus imigracijos įrėminimo aspektai.....	55
3.3. Kitų temų analizė.....	58
3.4. Pasisakymų apie imigraciją emocinis krūvis.....	62
3.5. Imigracija kaip politinių frakcijų dėmesio objektas	63
3.6. Diskusijų apie imigraciją informacijos šaltiniai	66
IŠVADOS.....	69
REKOMENDACIJOS.....	71
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	72
PRIEDAI	79
1 PRIEDAS. Tyrimo duomenų analizėje naudotų stenogramų sąrašas.....	79

LENTELIŲ SĄRAŠAS

1 lentelė. Migracijos apibrėžimai	15
2 lentelė. Migracijos tipai pagal priešasčių grupes	21
3 lentelė. Imigrantai pagal buvusią gyvenamąją vietą (valstybę), 2012-2016 m.	24
4 lentelė. Tyrimo duomenų kodavimo logika	46
5 lentelė. Imigracijos temos. Autentiškos citatos iš Seimo plenarinių posėdžių stenogramų	51
6 lentelė. Imigracijos įreminimas. Autentiškos citatos iš Seimo plenarinių posėdžių stenogramų	57
7 lentelė. Kintamųjų „Imigracijos temos“ ir „Kitos temos“ kodavimo sankirtų matrica, 128 susikertančios citatos.....	60
8 lentelė. Kitos temos. Autentiškos citatos iš Seimo posėdžių stenogramų.....	60
9 lentelė. Emocinis krūvis. Autentiškos citatos iš Seimo posėdžių stenogramų.....	62
10 lentelė. Politinės frakcijos. Autentiškos citatos iš Seimo posėdžių stenogramų.....	65
11 lentelė. Informacijos šaltiniai. Autentiškos citatos iš Seimo posėdžių stenogramų.....	67

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 pav. Neigiamos migracijos pasekmės	22
2 pav. Emigracijos ir imigracijos srautų Lietuvoje palyginimas, 2006-2015 m.	23
3 pav. Migracijos saldo Lietuvoje ir ES-27 šalyse, 1000-iui gyventojų, 2006-2016 m.....	24
4 pav. Grįžę (reemigravę) Lietuvos Respublikos piliečiai, 2010-2016 m.	25
5 pav. Imigracijos politikos valdymo struktūra Lietuvoje	27
6 pav. Darbotvarkės nustatymo komponentų tarpusavio ryšių schema	38
7 pav. Tyrimo dizainas	47
8 pav. Kintamojo „Imigracijos temos“ hierarchinė diagrama, n koduotų citatų.....	49
9 pav. Kintamojo „Imigracijos temos“ klasterinė analizė.....	50
10 pav. Kintamojo „Imigracijos įrėminimas“ hierarchinė diagrama, n koduotų citatų	56
11 pav. Kintamojo „Kitos temos“ hierarchinė diagrama, n koduotų citatų	59
12 pav. Kintamojo „Emocinis krūvis“ dažnių diagrama, n koduotų citatų.....	62
13 pav. Pasisakymų apie imigraciją pasiskirstymo pagal politines frakcijas hierarchinė diagrama, n koduotų citatų.....	64
14 pav. Kintamojo „Politinės frakcijos“ klasterinė analizė.....	64
15 pav. Kintamojo „Informacijos šaltiniai“ hierarchinė diagrama, n koduotų citatų	67

PAGRINDINĖS SĄVOKOS

Darbotvarkės nustatymo teorija – teorinė prieiga, teikianti paaiškinimus, kodėl tam tikra informacija demokratinėje visuomenėje pateikiama būtent apie vienokias, o ne kitokias problemas; kaip formuojama viešoji nuomonė; ir kodėl kai kurie klausimai eskaluojami per politinių veiksmų prizmę, kai tuo tarpu kiti ne (Dearing ir Rogers, 1996, p. 1-2).

Diskursas – tai visuma idėjų, sąvokų ir kategorijų, kurių, atkuriamų bei keičiamų tam tikrais socialiniais veiksmais, kurių dėka fizinei ir socialinei realybei yra suteikiamos reikšmės (Hajer, 1995, p. 44).

Diskursyvus institucionalizmas – naujojo institucionalizmo teorijos atmaina, teikianti ypatingą dėmesį politikos veikėjų komunikacinei praktikai ir apimanti tokius analizės lygmenis: idėjų lygmenį (kas yra pasakyta?), konteksto lygmenį (kada, kur ir kaip pasakyta?) ir individo lygmenį (kas pasakė?). (suformuluota autorės, remiantis Inokaitytė-Šmagariene, 2015, p. 94-95).

Emigracija – išvykimas į kitą valstybę, ketinant apsigyventi naujoje gyvenamojoje vietoje nuolat arba ne trumpiau kaip 12 mėnesių (Lietuvos statistikos departamentas, 2016, p. 65).

Imigracija – atvykimas į šalį, ketinant apsigyventi naujojoje gyvenamojoje vietoje nuolat arba ne trumpiau kaip 12 mėnesių (Lietuvos statistikos departamentas, 2016, p. 65).

Įrėminimas - suvokiamos realybės aspektų atranka bei akcentavimas komunikuojamame tekste, tokiu būdu skatinant tam tikrą problemos apibrėžimą, priežastinį aiškinimą, moralinį vertinimą ir (arba) jos sprendimą (Entman, 1993, cit. Somaini, 2014, p. 31).

Migracija – asmenų judėjimas į naują teritoriją arba šalį, siekiant rasti darbą ar geresnes gyvenimo sąlygas (Oxford Dictionaries, 2017).

Naujasis institucionalizmas – metodologinis požiūris politikos, ekonomikos, organizacinės elgsenos ar sociologijos mokslų tyrimų lauke, analizuojantis, kaip institucinės struktūros, taisyklės, normos ir kultūra riboja individų pasirinkimą bei veiksmus, kai jie yra politinės institucijos dalis. Naujasis institucionalizmas apjungia tradicinių mokslų atstovų, tyrinėjusių formalias institucines taisykles ir struktūras, ir elgsenos tyrėjų, nagrinėjusių atskirų politikos veikėjų veiksmus, interesus (Encyclopedia Britannica, 2017).

Reemigracija - tai emigravusių šalies piliečių grįžimas į savo gimtąją šalį (Rudžinskienė ir Paulauskaitė, 2014, p. 64).

Socialinis konstruktyvizmas – sociologijos ir kitų disciplinų teorijų ir sąvokų rinkinys, siekiantis atskleisti ir paaiškinti socialinius fenomenus ir įvykius, remiantis jų istoriniu kontekstu ar socialine interpretacija (Turner, 2006).

SANTRUMPOS

EMT – Europos migracijos tinklas

ES – Europos Sąjunga

LLRA-KŠSF – Lietuvos lenkų rinkimų akcijos-Krikščioniškų šeimų sąjungos frakcija

LR – Lietuvos Respublika

LRS – Lietuvos Respublikos Seimas

LSDPF – Lietuvos socialdemokratų partijos frakcija

LSF – Liberalų sąjūdžio frakcija

LVŽSF – Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjungos frakcija

MSNG – Mišri Seimo narių grupė

TMO – Tarptautinė migracijos organizacija

TS-LKDF – Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų frakcija

TTF – frakcija „Tvarka ir teisingumas“

IVADAS

Temos aktualumas. Migracija yra svarbus viešosios politikos objektas, o politinės diskusijos šia tema yra populiarios įvairiuose žemynuose ir valstybėse. Gyventojų migracija yra natūralus pasaulio visuomenių reiškinys, o su šiuo reiškiniu susiję klausimai aktualūs tiek Lietuvai, tiek kitoms Europos bei pasaulio valstybėms.

Šiuo metu emigracijos srantai iš Lietuvos yra kur kas didesnės apimtys nei imigracijos (European Commission, 2017), todėl imigracijos tema šalyje yra rečiau kalbama. Šiuo atveju svarbu tai, kad dideli emigracijos ir maži imigracijos mastai kelia įvairias grėsmes, orientuotas į socialinį ir ekonominį stabilumą, ūkio augimą, kultūrinio savitumo ir identiteto išsaugojimą. Todėl migracijos politikos tobulinimas bei tinkamas migracijos procesų valdymas turėtų būti suvokiamas kaip vienas iš prioritetinių šalies tikslų, kuomet migracijos reguliavimas, migrantų teisių užtikrinimas, migrantų integracijos politikos priemonių kūrimas, migrantų socialinės gerovės užtikrinimas, grįžtamosios emigracijos skatinimas bei reemigracijos programų kūrimas sudarytų prielaidas valstybės stabilumui bei socialinei sanglaudai užtikrinti.

Imigracijos įžeminimo Lietuvos Respublikos Seimo (LRS) politiniame diskurse analizė įgalina nagrinėti didžiausią įtaką vienokios ar kitokios politikos formavimui darančio šalies valdžios organo (Seimo) posėdžių medžiagą bei sudaro sąlygas analizuoti, kaip politikos veikėjai apibrėžia imigraciją, kokiuose kontekstuose apie šį reiškinį diskutuoja, kokius priežastinius aiškinimus, moralinius vertinimus ar galimus problemos sprendimo būdus formuluoja ir akcentuoja. Kaip pastebima mokslinėje literatūroje (Inokaitytė-Šmagarienė, 2015), diskursas vaidina svarbų vaidmenį tiek politikos, tiek viešosios nuomonės formavimo kontekstuose, kadangi jis ne tik atspindi, bet taip pat ir formuoja ar kuria socialinę realybę, todėl šio tyrimo temos analizė yra neabejotinai reikšminga.

Temos naujumas. Imigracijos tema Lietuvos mokslininkų darbuose analizuota įvairiomis perspektyvomis: gilintasi į migracijos reiškinio sampratą (Beržinskienė, Kairienė ir Virbickaitė, 2009, Kasnauskienė, 2006; Brazauskienė ir Kazlauskienė, 2002; Guščinskienė, 2001; Maslauskaitė ir Stankūnienė, 2007, ir daugelis kt.), analizuoti imigracijos diskursai tiek Lietuvos visuomenėje (Žibas, 2010; Telešienė, 2013; Blažytė, 2015), tiek užsienio žiniasklaidoje (Tereškinas, 2009), aptartos Lietuvos imigracijos politikos ir trečiųjų šalių piliečių integracijos prielaidos (Žibas ir Platačiūtė, 2009; Platačiūtė, 2011), analizuota emigracijos ir grįžtamosios migracijos situacija Lietuvoje (Sipavičienė, Gaidys ir Dobrynina, 2009; Butkus ir Matuzevičiūtė, 2009; Ražanauskaitė ir Brazienė, 2009, ir kt.), taip pat atlikti kitokie tyrimai, kuriuose kaip pagrindinis tyrimo objektas yra imigracija. Vis dėlto tyrinėjant įvairius Lietuvos autorių mokslinius tiriamojo ir aprašomojo pobūdžio literatūros šaltinius, neaptikta nei tyrimų, nei parengtų panašaus pobūdžio straipsnių ar publikacijų, kurie remtųsi LRS posėdžių stenogramų tekstų analize. Pažymėtina tai, kad įvairūs imigracijos diskursai analizuoti remiantis žiniasklaidos ar fokusuotų

grupinių diskusijų medžiaga, tačiau imigracijos reiškinių diskursyvos reprezentacijos nėra analizuotos instituciniame diskurse. Būtent tai ir apibrėžia šio tyrimo naujumą.

Tyrimo objektas. Imigracijos reiškinių diskursyvos reprezentacijos XII-osios LRS kadencijos instituciniame diskurse.

Tyrimo problema. Tyrimo temos kontekste keliami šie probleminiai klausimai:

1. Kokios temos, apimančios su imigracija susijusius klausimus, dažniausiai paliečiamos XII-osios LRS kadencijos instituciniame diskurse?
2. Kokie diskursyvūs problemos rėmai, apimantys su imigracija susijusius klausimus, dažniausiai naudojami XII-osios LRS kadencijos instituciniame diskurse?
3. Kokios kitos temos nagrinėjamos XII-osios LRS kadencijos instituciniame diskurse, kuomet diskutuojama imigracijos klausimais?
4. Koks emocinis krūvis pasireiškia XII-osios LRS kadencijos instituciniame diskurse, kuomet liečiami imigracijos klausimai?
5. Kurios politinės frakcijos pasisako apie imigraciją dažniausiai?
6. Kas analizuojamame diskurse tampa informacijos šaltiniais?

Tyrimo tikslas – išanalizuoti imigracijos įrėminimą XII-osios LRS kadencijos instituciniame diskurse.

Tyrimo uždaviniai:

1. Remiantis įvairiais teoriniais požiūriais bei statistikos šaltiniais, aptarti pagrindinius gyventojų migracijos ir institucinio diskurso vaidmens politikoje teorinius aspektus.
2. Pagrįsti empirinio tyrimo metodiką.
3. Remiantis LRS plenarinių posėdžių medžiaga, empiriškai ištirti imigracijos įrėminimą XII-osios LRS kadencijos instituciniame diskurse.

Tyrimo metodai:

1. Statistinių duomenų apžvalga;
2. Atrankos metodas: tikslinė kriterinė atranka;
3. Duomenų rinkimo metodas: dokumentų peržiūra;
4. Duomenų analizės metodas: kokybinė ir kiekybinė turinio analizė.

Darbo struktūra. Magistro baigiamojo projekto struktūrą sudaro santrauka anglų kalba, turinys, įvadas, teorinė ir tiriamoji darbo dalys, išvados, naudotos literatūros sąrašas, priedai.

Pirmajame darbo skyriuje pateikiama teorinė darbo dalis. Visų pirma, remiantis įvairiais moksliniais šaltiniais aptariama migracijos samprata, pateikiama galima migracijos klasifikacija, statistinių duomenų apžvalga aptariant imigracijos situaciją Lietuvoje bei imigracijos politikos įgyvendinimo Lietuvoje apžvalga. Toliau remiantis socialinio konstruktyvizmo, naujojo (diskursyvaus)

institucionalizmo, darbotvarkės nustatymo ir įrėminimo teorinėmis priegomis, atskleidžiamas institucinio diskurso vaidmuo politikos analizėje.

Empirinei darbo daliai paskirti du baigiamojo magistro projekto skyriai. Antrajame skyriuje pagrindžiama empirinio tyrimo metodika. Savo ruožtu trečiasis skyrius skirtas empirinio tyrimo rezultatų analizei, kurioje atliekant XII-osios LRS kadencijos plenarinių posėdžių stenogramų turinio analizę atskleidžiamas imigracijos įrėminimas LRS instituciniame diskurse.

1. GYVENTOJŲ MIGRACIJA IR INSTITUCINIO DISKURSO VAIDMUO POLITIKOJE

Pirmajame skyriuje aprašomas gyventojų migracijos reiškiny ir institucinio diskurso vaidmens politikoje teoriniai aspektai. Darbo teorinė dalis projektuojama pirmiausiai pateikiant migracijos reiškinių sampratą, tendencijas ir politikos ypatumus tam, kad vėliau pats imigracijos reiškiny ir su juo susiję aspektai būtų tinkamai ir pagrįstai traktuojami institucinio diskurso vaidmens politikoje analizės metu.

1.1. Migracija: samprata, klasifikacija, tendencijos, politikos ypatumai

Šiame poskyryje, visų pirma, remiantis migracijos reiškinių analizavusių mokslininkų teorinėmis įžvalgomis pristatoma migracijos konceptualizacija t. y. pasitelkiant mokslinius literatūros šaltinius pateikiama reiškinių samprata bei galima klasifikacija pagal priežasčių grupes. Antra, pristatant oficialius statistinius duomenis, aptariamos vyraujančios migracijos tendencijos Lietuvoje. Trečia, išdėstomi esminiai imigracijos politikos Lietuvoje ypatumai pateikiant imigracijos politikos valdymo struktūrą bei šią sritį reglamentuojančius teisės aktus.

1.1.1. Migracijos samprata ir klasifikacija

Migracija yra sudėtingas bei sunkiai apibūdinamas daugialypis reiškinys, todėl mokslinėje literatūroje aptinkami įvairūs migracijos apibrėžimai ir aiškinimai. Migracijos reiškinys nėra naujas. Šis procesas visuomenėje egzistavo nuo seniausių laikų (Naulickaitė ir Melnikas, 2015, p. 222). Anot Damulienės (2013), praėjusiame dešimtmetyje globalizacija labai pakeitė migracijos procesus, suponavo teritorinių migracijos tipų įvairovę, o technologijų ir komunikacijų pažanga labai išplėtė gyventojų mobilumo/migracijos galimybes (p. 107). Taigi šiuolaikinėje visuomenėje gyventojų migraciją reikėtų suvokti kaip dinamišką procesą, kurio samprata, remiantis Maslauskaite ir Stankūniene (2007), kinta priklausomai nuo to, ar ji aiškinama socialiniame, politiniame, ar ekonominiame kontekste.

Maslauskaitės ir Stankūnienės (2007) teigimu, prie klasikinių migracijos apibrėžimų priskirtini šie: *migracija* – gyventojų persikėlimas iš vienos gyvenamosios vietos į kitą, kertant administracines vietovės ribas; *migracija* yra individų ar grupių persikėlimas iš vienos gyvenamosios vietovės į kitą, turint tikslą naujoje vietovėje pasilikti pakankamai ilgą laiką <...>; migracija yra asmenų persikėlimas santykinai ilgam laikui, gana dideliu atstumu <...>; gyvenamosios vietos keitimas visam ar tam tikram laikui kertant teritorines ribas <...> (p. 14). Nors šie migracijos apibrėžimai nėra identiški ir ganėtinai neapibrėžti, tačiau nepaisant to, juose vyrauja du pagrindiniai kriterijai: erdvės (gyvenamosios vietos pakeitimas) ir laiko (persikėlimas tam tikram laikui) dimensijos (Nedzinskas, 2008, p. 111). Kuznecovienė (2009), pritardama prieš tai išsakytam teiginiui, pažymi, jog migracija, kaip žmonių judėjimo procesas, visuomet susijusi ir su buvimu tam tikroje erdvėje(-ėse) ar vietoje(-ose), ir su buvimu

kažkuo/kuo problemomis (p. 284). Tai, jog migracijos sąvoka, iš esmės paremta erdvės ir laiko kriterijais, pagrindžia ir žemiau pateiktų autorių išskirtos migracijos sampratos bei įvairiuose žodynuose pateikiami migracijos reiškinio apibrėžimai (žr. 1 lentelę).

1 lentelė. Migracijos apibrėžimai

AUTORIUS / ŠALTINIS	MIGRACIJOS APIBRĖŽIMAS
Oxford Dictionaries (2017)	Asmenų judėjimas į naują teritoriją arba šalį, siekiant rasti darbą ar geresnes gyvenimo sąlygas.
Merriam-Webster's Learner's Dictionary (2017)	Judėjimas iš vienos šalies arba teritorijos gyventi arba dirbti į kitą.
Cambridge Dictionary (2017)	Judėjimas iš vieno regiono į kitą ir dažnu atveju sugrįžimas atgal.
Tarptautinių žodžių žodynas (2017)	Gyventojų kėlimasis iš vienos vietos į kitą.
Geddes ir Scholten (2016)	Žmonių judėjimas kertant valstybių sienas, vedantis į nuolatinį gyvenimą.
Benson ir O'Reilly (2016)	Kelias į geresnę ir daugiau pasitenkinimo teikiančią gyvenimo būdą lyginant su tuo, kuris paliekamas.
Kaur, Kahlon ir Virk (2014)	Laikinas arba nuolatinis individų ar žmonių grupių persikėlimas iš vienos geografinės vietovės į kitą, kuri sąlygoja įvairios priežastys – nuo geresnių užimtumo galimybių iki politinio persekiojimo.
Skeldon (2014)	Gyvenamosios vietos pakeitimas iš vienos vietos į kitą.
Ahsan, Kellett ir Karuppannan (2014)	Migracija, kuri tradiciškai buvo interpretuojama kaip ekonominis reiškinys, pastaraisiais dešimtmečiais tapo komplikuotu judėjimu žmonių, kurie yra verčiami palikti savo gyvenamąją vietą dėl politinių ar aplinkos veiksnių.
Beržinskienė, Kairienė, Virbickaitė (2009)	Migracija apibūdinama remiantis laisvu žmonių judėjimu iš vienos šalies į kitą. Pabrėžiama, kad migracija yra dviejų formų: imigracija (žmonės atvyksta į šalį turėdami tikslą joje įsikurti) ir emigracija (asmenys išvyksta iš tėvynės siekdami įsikurti kitoje šalyje).
Kasnauskienė (2006)	Migracija apibrėžiama kaip gyventojų kėlimasis arba perkėlimas gyventi iš vienos vietovės į kitą tam tikram nustatytam laikotarpiui. Terminu migracija nusakomas toks ilgalaikis gyvenamosios vietos pakeitimas, kurios rezultatas – gyventojų skaičiaus ir struktūros pasikeitimai išvykimo bei atvykimo teritorijose.
Brazauskienė ir Kazlauskienė (2002)	Migracija – tai žmonių gyvenamosios vietos pakeitimas, kurio pagrindinis rezultatas yra gyventojų skaičiaus ir struktūros pokyčiai tiek šalyje, iš kurios išvykstama, tiek šalyje, į kurią atvykstama.
Guščinskienė (2001)	Migracija – tai individų ar jų grupių pastovios gyvenamosios vietos keitimo procesas, kuris pasireiškia persikėlimu į kitą regioną, geografinį rajoną arba kitą šalį.

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis mokslinės literatūros šaltiniais

Analizuojant mokslinę literatūrą nesunku pastebėti, kad skirtingi autoriai skirtingai vertina migracijos reiškinio turinį bei apimtis. Vieni jų labiau linkę migraciją apibrėžti siauresniu, tuo tarpu kiti – platesniu išaiškinimu. Remiantis Sipavičiene ir Stankūniene (2011), galima išskirti siaurąjį ir platųjį migracijos apibrėžimus. Siaurąja prasme migracija apibrėžiama kaip pastovios gyvenamosios vietos pakeitimas tam tikram laikui, dažniausiai vieneriems metams ar ilgiau. Tuo tarpu platesnis migracijos apibrėžimas yra sudėtingesnis – prasideda migracijos nuostatų ir potencialo formavimusi ir baigiasi imigrantų integracija tikslo šalyse (p. 323). Šiuo atveju turima mintyje tik viena iš daugelio migracijos formų – ilgalaikė migracija. Tačiau literatūroje galima aptikti visą spektrą migracijos tipų, modelių bei formų, kurie aptinkami ir gali būti identifikuojami įvairiuose socialinės realybės kontekstuose. Svarbu tai, kad migracijos tipai bei formos ne visuomet buvo ir tebėra statiški – migracijos procesų kaita, laikmetis ar visuomenėje vykstantys socialiniai, ekonominiai ar politiniai pokyčiai sąlygoja migracijos tipologijų transformacijas. Anot Sipavičienės ir Stankūnienės (2011), migracijos formų ir tipų, jos modelių yra kur kas daugiau, neretai vienos formos perauga į kitas, įgauna ciklišką ar grįžtamąjį pobūdį; kai kurios yra iš anksto apibrėžtos, kitos vystosi etapais, palaipsniui (p. 323). Todėl ne veltui viešajame diskurse vyrauja migracijos kaip sudėtingo, daugialypio, daugiaplanio, nuolat kintančio bei sunkiai apibūdinamo ar išmatuojamo reiškinio vertinimas.

Svarbu tai, kad migracijos pasireiškimai paprastai yra sąlygoti individų ar jų grupių siekio pakeisti turimas gyvenimo sąlygas į geresnes, leisiančias įprasminti jiems palankesnę gyvenimo būdą. Kaip pažymi Benson ir O'Reilly (2016), migracija – tai kelias į geresnę ir daugiau pasitenkinimo teikiančią gyvenimo būdą lyginant su tuo, kuris paliekamas (p. 1). Kaur, Kahlon'o ir Virk'o (2014) teigimu, migracija gali būti suvokiama kaip laikinas arba nuolatinis individų ar žmonių grupių persikėlimas iš vienos geografinės vietovės į kitą, kuri sąlygoja įvairios priežastys – nuo geresnių užimtumo galimybių iki politinio persekiojimo (p. 38). Taigi, individai, pasiryždami migruoti, remiasi racionalaus pasirinkimo motyvais, kurie jiems leistų užsitikrinti palankesnes gyvenimo sąlygas ir užtikrintų patogesnę gyvenimo būdą. Tačiau svarbu paminėti dar ir tai, kad pasiryžimas migruoti gali būti nulemtas ne tik „traukos“, bet ir „stūmos“ veiksnių, tokių kaip politinis persekiojimas ar nepalankios aplinkos sąlygos. Tai pagrindžia Ahsan'o, Kellett'o ir Karuppannan'o (2014) pateiktas migracijos aiškinimas, pagal kurį migracija, kuri tradiciškai buvo interpretuojama kaip ekonominis reiškinys, pastaraisiais dešimtmečiais tapo komplikuoju judėjimu žmonių, kurie yra verčiami palikti savo gyvenamąją vietą dėl politinių ar aplinkos veiksnių (p. 10). Taigi mokslinėje literatūroje išskiriami migracijos apibrėžimai nurodo ne vien kryptį ar persikėlimo ir įsitvirtinimo aspektus, tačiau leidžia identifikuoti ir tam tikras migracijos priežastis ir individų motyvus, kurių vedimi asmenys ar jų grupės ryžtasi migruoti.

Pažymėtina tai, kad kuomet kalbama apie migracijos procesus, neretai vartojamos emigracijos ir imigracijos sąvokos, todėl tikslinga apibrėžti ir šiuos terminus. Emigracija – išvykimas į kitą valstybę, ketinant apsigyventi naujoje gyvenamojoje vietoje nuolat arba ne trumpiau kaip 12 mėnesių (Lietuvos

statistikos departamentas, 2016, p. 65). Šiuo atveju emigrantais laikomi žmonės, kurie dėl tam tikrų priežasčių pasirinko išvykti iš savo kilmės šalies. Dapkus ir Matuzevičiūtė (2008) pateikia kiek platesnę emigracijos sampratą, pabrėždami ne tik judėjimą „iš“, tačiau taip pat išskirdami galimas tokio pasirinkimo priežastis bei pateikdami tam tikrą emigracijos reiškinio klasifikaciją. Emigracijos sąvoka apima bet kokį žmonių judėjimą – vienoje valstybėje ar kertant jų sienas; ilgam ar trumpam laikotarpiui; ieškant kitos darbo vietos; legalią ir nelegalią; siekiant keisti politinę, socialinę, ekonominę, kultūrinę ar kitokią aplinką (Dapkus ir Matuzevičiūtė, 2008, p. 343). Pažymėtina tai, kad vieni autoriai (Bendorienė, Bogušienė, Dagyte, 2001; Kasnauskienė, 2006) emigracijos sąvoką taiko išskirtinai tarptautinei migracijai apibrėžti, išskirdamos konkrečios valstybės sienos kirtimo aspektą ir akcentuodamos, kad emigracija – tai žmonių persikėlimas iš vienos valstybės į kitą. O kiti autoriai (Rudzkiene, 2005; Dapkus ir Matuzevičiūtė, 2008) pažymi, kad emigracijos sąvoka gali nebūtinai apimti vien tarpvalstybinį judėjimą, tačiau gali reikšti ir individų judėjimą vienos ir tos pačios valstybės viduje.

Imigracija savo ruožtu suvokiama kaip atvirkštinis procesas emigracijai. Imigracija - atvykimas į šalį, ketinant apsigyventi naujojoje gyvenamojoje vietoje nuolat arba ne trumpiau kaip 12 mėnesių (Lietuvos statistikos departamentas, 2016, p. 65). Europos migracijos tinklas ir Tarptautinė migracijos organizacija (2011) pateikia išsamesnę imigracijos apibrėžimą: imigracija – asmenų (išskyrus asmenis, kurie naudojami laisvo judėjimo teise) atvykimas gyventi į užsienio valstybę, susijęs su įvairiomis priežastimis (pavyzdžiui, dirbti, užsiimti verslu, susijungti su šeima, ieškoti prieglobsčio ir kita) ir lemiantis asmenų gyvenimą užsienio valstybės teritorijoje (p. 13). Taigi skirtingai nei emigracijos terminas, naudojamas apibrėžiant individų apsisprendimą išvykti gyventi svetur, imigracijos terminas apibūdina situaciją, kuomet individai atvyksta į tikslo šalį, turėdami intenciją čia įsikurti tam tikram arba visam laikui. Tokie žmonės vadinami imigrantais. Taigi pasak Jančaitytės, Valavičienės, Augutienės ir Prakapo (2009), tas pats žmogus šalies, iš kurios išvyko, požiūriu yra emigrantas, o šalies, į kurią atvyko, požiūriu – imigrantas (p. 13). Drauge emigracijos ir imigracijos sąvokos sudaro globalinės migracijos modelius, jungiančius kilmės ir paskirties šalis (Giddens, 2005).

Neatsiejama migracijos proceso dalis yra grįžtamoji migracija (reemigracija). Kaip ją apibūdina Rudžinskienė ir Paulauskaitė (2014), tai emigravusių šalies piliečių grįžimas į savo gimtąją šalį (p. 64). Sipavičienė, Gaidys ir Dobrynina (2009), gilinėsi į grįžtamosios migracijos teorinius aspektus bei situaciją Lietuvoje, naudojosi Jungtinių Tautų statistikos departamento Tarptautinės migracijos duomenų rinkimo skyriaus pasiūlytu grįžtančiojo migranto apibrėžimu, pagal kurį grįžtantieji migrantai yra asmenys, grįžtantys į savo pilietybės šalį, pabuvę tarptautiniais migrantais (trumpalaikiais ar ilgalaikiais) kitoje šalyje ir ketinantys savo šalyje praleisti bent vienerius metus (p. 7). Remiantis Barcevičiumi, Iglicka, Repečkaite ir Žvalionyte (2012), galima teigti, kad svarbiausi migracijos klausimai apima išvykimo motyvus, socioekonominės charakteristikas ir integraciją priimančioje šalyje. Reemigracijos analizė savo ruožtu atitinkamai apima klausimus, susijusius su priežastimis,

paskatinusiomis sugrįžti, kaip sugrįžusiems sekasi integruotis į darbo rinką ir spręsti kitus su integracija susijusius klausimus, kokia yra pakartotinės migracijos tikimybė, kokia migrantų grupė labiausiai yra linkusi sugrįžti ir pan. Kaip pabrėžia Gilinskienė ir Petuškienė (2009), reemigracijos skatinimas yra pakankamai sudėtinga, daug pastangų ir įtakingų įrodymų dėl šalies ekonominės situacijos pagerėjimo reikalaujanti užduotis (p. 765), todėl nors grįžtamoji migracija daugelyje valstybių yra prioritetinė socialinės politikos sritis, tačiau šio proceso skatinimas reikalauja kompleksinio valstybės problemų sprendimo, kas reiškia tiek materialiuųjų, tiek nematerialiuųjų resursų poreikį. Visa tai realybėje įgyvendinti nėra paprasta.

Apibendrinant migracijos sampratos teorinius aspektus galima teigti, kad dėl viešajame diskurse vyraujančių skirtingų migracijos sampratų bei plataus reiškinių turinio (emigracijos, imigracijos, reemigracijos, kt. aspektų, kuriuos apima terminas „migracija“), taip pat dėl migracijos rūšių, tipų, modelių įvairovės apibrėžti šį reiškinį vienareikšmiškai yra sudėtinga. Visgi, remiantis skirtingu mokslininkų darbais galima teigti, kad migracija remiasi trimis kriterijais, charakterizuojančiais šio reiškinio esmę, t. y.: erdvės (gyvenamosios vietos keitimas, judėjimas „iš“, kryptis „į“), laiko (persikėlimas tam tikram laikotarpiui) ir tikslo (siekiama pagerinti ekonominę situaciją, užsitikrinti socialinę gerovę ir kt.). Nors įvairių autorių siūlomi migracijos sąvokos aiškinimai nėra identiški ir priklausomai nuo konteksto gali varijuoti, tačiau iš esmės migracijos reiškinys akcentuoja bei apima asmenų judėjimo, persikėlimo bei įsitvirtinimo aspektus.

Gilinant šią migracijos teorinius aspektus svarbi ne tik migracijos reiškinio samprata, bet ir klasifikacija. Migracijos tipų bei formų įvairovė yra gana plati, tad mokslinėje literatūroje aptinkamos įvairios migracijos klasifikacijos. Kaip pažymi Pryce'as (2000), terminas „migracija“ gali apimti labai platų spektrą mobilumo tipų (p. 66). Tai puikiai atsiskleidžia analizuojant įvairių autorių mokslo darbus.

Janušausko, Nedzinsko, Ulecko ir Vepštos (2009) teigimu, gyventojų migracija (teritorinis mobilumas) į įvairius tipus pirmiausia skirstoma: *pagal persikėlimo trukmę*: ilgalaikė, pastovi, trumpalaikė, laikina, sezoninė, turistinė ir pan.; *pagal legalumą* migracija gali būti skirstoma į oficialią/legalią/reguliarią, nelegalią/nedeklaruotą; *pagal persikėlimo kryptį/vietą* – į vidinę, išorinę/tarptautinę, lokalią; *pagal migracijos pobūdį/motyvus* – darbo, mokymosi, šeiminei (šeimų susijungimas); *pagal migrantų kvalifikacijos išsaugojimą* – „protų nutekėjimo“, „protų praradimo/švaistymo“, „rankų nutekėjimo“; *pagal apsisprendimo savarankiškumą* – savanorišką, priverstinę, deportaciją/prievartinę; *pagal migracijos srautų kryptį konkrečios šalies atžvilgiu* – į emigraciją/išvykimą, imigraciją/atvykimą, grįžtamąją migraciją; *pagal ekonomines migracijos priežastis* – ekonominę, darbo, komercinę migraciją ir pan.; *pagal politines migracijos priežastis* – repatriaciją, pabėgėlių srautus, kolonizacijos/dekolonizacijos migraciją; *pagal organizacinį pobūdį* – organizuota/institucionalizuota, savarankiška ir pan.; *pagal kriminogeninį pobūdį* – prekybą žmonėmis

ir t. t. (p. 20). Šiuo atveju svarbu tai, kad konkretus migracijos atvejis gali būti priskiriamas įvairiems tipams, pavyzdžiui, tiek trukmės, tiek legalumo, tiek motyvo tipams.

Visgi anot Leveckytės ir Junevičiaus (2014), nagrinėjant migracijos teorijas, teigiama, kad asmenys migruoja daugiausia dėl ekonominių paskatų, tad remiantis šiuo veiksmu migraciją galima diferencijuoti į ekonominę, darbo, komercinę ir pan. (p. 152). Kaip to pavyzdys, Sipavičienės (2006) pateikiama migracijos reiškinio klasifikacija, kuri orientuota daugiausiai būtent į ekonomines migracijos priežastis. Autorė išskiria 5 migracijos modelius bei strategijas, pabrėždama, jog šios strategijos ir modeliai nuolat kinta:

- *Komercinis migracijos modelis.* Šis modelis savo pirminiame etape vykde žvalgybinę funkciją, o paskui virto tokiomis formomis kaip darbo migracija arba sukaupė pirminį.
- *Darbo migracijos modelis.* Šis modelis yra dominuojantis. Iš pradžių, po Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo užsienyje darbo paieškos virto organizuota migracijos strategija, kuri veikė tarp anksčiu imigravusių asmenų. Paskui išvykusieji, sukūrę verslą užsienyje galėjo patys kviesti pigią darbo jėgą iš Lietuvos. Galiausiai migrantai pradėjo dirbti legalius darbus užsienyje.
- *Mokslo migracija.* Ši strategija pabrėžia, kad iš pradžių mokslo migracija tarnavo kaip įrankis, kuris padėjo patekti į užsienį, nors dažnai atliko ir ekonominę funkciją (finansavimas per stipendijas bei dotacijas). Šiais laikais mokslo migracija yra strategija, kuri atlieka savo funkciją.
- *Protų nutekėjimas.* Šiuo metu ši strategija yra labai aktuali. Aukštos kvalifikacijos asmenys gavę Lietuvos išsilavinimą išvyksta iš šalies. Tai yra kvalifikuoti medikai, informacinių technologijų specialistai. Dažnai jie išvyksta pasitelkdami anksčiau migravusių artimųjų ryšius.
- *Šeimų susijungimas.* Ši strategija šiai dienai yra labai reikšminga. Prie imigrantų užsienyje prisijungia jų šeimos nariai bei draugai. Sulaukti tokių grįžtančių migrantų Lietuvoje labai menka tikimybė (p. 12).

Pažymėtina tai, kad migracijos strategijos ir modeliai gali su laiku kisti ir jie varijuoja priklausomai nuo laikmečio, kuriuo gyvename. Pasak Pryce'o (2000), urbanizacija, industrializacija, naujų išteklių naudojimas, tarptautiniu tapęs verslo pasaulis, o taip pat ir politinės organizacijos – visi šie dalykai yra priklausomi nuo laikino ar nuolatinio žmonių gyvenimo naujose vietose (p. 65). Kitaip sakant, gyventojų migracija yra tarsi globaliu tapusio socialinio pasaulio pasekmė. Anot Siniavskaitės ir Andriušaitienės (2015), šis reiškinys (migracija) neatsiejamas nuo globalizacijos (p. 211). Visgi ši idėja labiau tinkama, kuomet kalbame apie tarptautinę (išorinę) migraciją, kuri pasireiškia kertant valstybių sienas. Analizuojant mokslinę literatūrą paaiškėjo, kad migraciją galima suskirstyti į dvi pagrindines grupes: *vidinę* ir *išorinę*, tačiau abi jos turi bendrų ir skirtingų bruožų, priežasčių bei pasekmių (Siniavskaitės ir Andriušaitienės, 2015, p. 213). Pažymima, kad šis darbas nėra orientuotas į vidinės (teritorinės) migracijos analizę, o koncentruojasi su tarptautinės migracijos tipu susijusiems klausimams analizuoti.

Jančaitytė ir kt. (2009) pagal įvairius kriterijus migraciją klasifikuoja į 6 grupes: legalumą, srautų kryptį, noro/valios išraišką, priežastis, kertamas sienas, trukmę (p. 14). Detalesnis išskirstymas pateikiamas 2 lentelėje.

Tuo tarpu Jurgelaitienė ir Starkus (2000) savanoriškos (nepriverstinės) ir priverstinės migracijos tipus dar skirsto į tam tikrus porūšius (p. 6-7):

- **nepriverstinė migracija:**

- *ekonominė* - geresnis darbas, didesnės pajamos, aukštesnis pragyvenimo lygis;
- *etninė-religinė* - repatriacija į savo istorinę tėvynę, išitraukimas į savo religijos visuomenę;
- *giminystės* - šeimų susijungimas, grįžimas pas artimuosius;
- *kriminalinė* - siekiama išvengti bausmės, rasti naujų erdvių nusikalstamai veiklai.

- **priverstinė migracija:**

- *ekonominė* – lemia grėsmė dėl vykstančių ekonominių pokyčių kilmės šalyje (pvz., ekonominė krizė);
- *etninė-religinė* – lemia pavojus šalyje dėl priklausymo kažkokiai genčiai, religijai ar kalbėjimui kuria nors konkrečia kalba;
- *politinė* – asmeniui jo šalyje iškilusi grėsmė dėl jo politinių įsitikinimų ar politinės veiklos;
- *rasinė* – priklausymas konkrečiai rasei;
- *seksualinė* – pavojus dėl lyties, seksualinės orientacijos, seksualinių pomėgių.

George'o (2013) teigimu, geografiniai populiacijos judėjimai šiandien gali būti klasifikuojami dvejopai: vienu atveju, žmonių poreikis persikelti yra toks stiprus, kad ekonominės priežastys šiuo atveju yra antraeilis dalykas (pavyzdžiui, poreikį migruoti diktuoja politiniai ar religiniai motyvai), kitu atveju, individų migracija yra sąlygota ekonominių faktorių (pavyzdžiui, specifinių sričių darbo jėgos poreikis kitoje šalyje) (p. 39). Šiuo atveju migracijos klasifikacija siūloma atsižvelgiant į ekonominius veiksnius. Kaip pastebi Siniavskaitė ir Andriušaitienė (2015), dauguma žmonių pasiryžta migracijai vien dėl to, kad jų netenkina dabartinės gyvenimo sąlygos. Ieškoma geresnių sąlygų, kurios padėtų išgyventi ir atvertų didesnes galimybes savirealizacijai (p. 212). Ypač po to, kai Lietuva įstojo į ES, individai gali laisvai keliauti po ES valstybių narių teritorijas ir jose plėtoti verslą, dirbti, mokytis ir pan. Toks pasirinkimas paprastai yra savanoriškas ir remiasi darbo, komerciniu, mokslo migracijos modeliais. Taip pat yra sąlygotas ekonominių priežasčių.

Taigi migracija gali būti grupuojama, remiantis įvairiais pagrindais. Svarbu suvokti, kad šios migracijos rūšys dažnu atveju gali persipinti tarpusavyje, kadangi migracijos kelio pasirinkimas gali būti sąlygotas ne vienos, o keleto priežasčių. Pagal prieš tai aptartas mokslinėje literatūroje sutinkamas

migracijos reiškinio klasifikacijas 2 lentelėje pateikiamas migracijos tipų išskirstymas pagal priežasčių grupes.

2 lentelė. Migracijos tipai pagal priežasčių grupes

<p>PAGAL SRAUTŲ KRYPTĮ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Emigracija • Imigracija • Reemigracija 	<p>PAGAL PERSIKĖLIMO KRYPTĮ/ VIETĄ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vidinė • Išorinė/tarptautinė • Lokali 	<p>PAGAL TRUKMĘ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ilgalaikė (pastovi) • Trumpalaikė (laikina, sezoninė, turistinė) 	<p>PAGAL LEGALUMĄ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Legali (oficiali, deklaruota) • Nelegali (nedeklaruota)
<p>PAGAL ORGANIZACINĮ POBŪDĮ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Organizuota (institucionalizuota) • Savarankiška 	<p>PAGAL POBŪDĮ/ MOTYVUS</p> <ul style="list-style-type: none"> • Darbo • Mokslo • Šeimos aplinkybių 	<p>PAGAL POLITINES PRIEŽASTIS</p> <ul style="list-style-type: none"> • Repatriacija • Pabėgėlių srautai • Kolonizacija/dekolonizacija 	<p>PAGAL EKONOMINES PRIEŽASTIS</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ekonominė • Darbo • Komeracinė
<p>PAGAL KVALIFIKACIJOS IŠSAUGOJIMĄ</p> <ul style="list-style-type: none"> • „Protų nutekėjimas“ • Protų „švaistymas“ • „Rankų nutekėjimo“ 	<p>PAGAL NORŲ/ VALIOS IŠRAIŠKĄ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Savanoriška (ekonominė, etninė-religinė, giminystės, kriminalinė) • Priverstinė (ekonominė, etninė-religinė, politinė, rasinė, seksualinė) • Prievartinė (deportacija) 	<p>PAGAL KRIMINOGENINĮ POBŪDĮ</p> <ul style="list-style-type: none"> • Prekyba žmonėmis 	

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Janušausku ir kt. (2009), Sipavičiene (2006), Jurgelaitiene ir Starkumi (2000), Jančaitytė ir kt. (2009)

Kaip matyti 2 lentelėje, migracijos tipų ir formų įvairovė yra itin plati. Valstybės, įgyvendinamos šalies migracijos politiką ir priimdamos atitinkamus sprendimus dėl migracijos politikos kūrimo ir tobulinimo, pirmiausia turėtų kreipti dėmesį į tuos migracijos tipus, kurie labiausiai prisideda prie vienos ar kitos šalies ekonominės, socialinės, politinės plėtotės bei vystymosi. Kaip pažymi Leveckytė ir Junevičius (2014), teisingai pasirinkus prioritetus migracijos politika bus sėkminga (p. 152). Pažymėtina dar ir tai, kad tam tikrų migracijos tipų pasirinkimas kaip prioritetinių reikalauja kompleksinio požiūrio į šalies socialinę politiką apskritai, kadangi paprastai socialinės problemos yra tarpusavyje susijusios ir priklausomos viena nuo kitos, tad valstybės vykdoma politika turėtų turėti aiškius strateginius prioritetus, kurie neprieštarautų vieni kitiems, o būtų vientisi, aiškiai išgryninti, realūs ir vienkrypčiai.

1.1.2. (I)migracijos tendencijos Lietuvoje

Lietuva nuo pat nepriklausomybės atkūrimo laikų yra emigracijos šalis (Europos migracijos tinklas (EMT), Tarptautinė migracijos organizacija (TMO), Lietuvos socialinių tyrimų centras, 2010, p. 17). Tai parodo ir oficiali statistika - Lietuvoje emigracijos srautai gerokai didesni nei imigracijos (žr. 2

pav.), o tai savo ruožtu pagrindžia imigracijos ir tame tarpe reemigracijos politikos Lietuvoje tobulinimo būtinybę, kadangi disbalansas tarp šių dviejų procesų sukelia įvairias grėsmes, orientuotas į socialinį ir ekonominį stabilumą, ūkio augimą, kultūrinio savitumo ir identiteto išsaugojimą bei sudaro prielaidas kitų neigiamų migracijos pasekmių pasireiškimui (žr. 1 pav.):

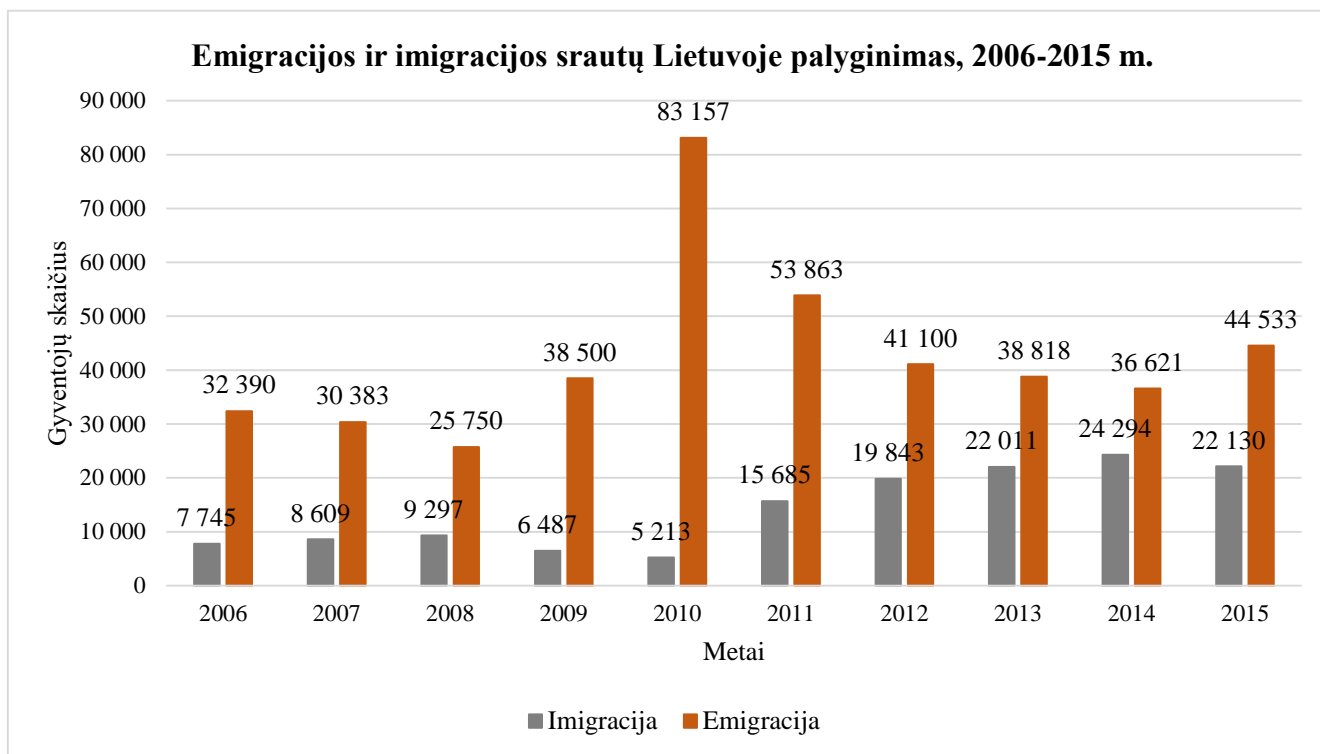

1 pav. Neigiamos migracijos pasekmės

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Sipavičiene (2006) ir Ruževskiu (2006)

Šiuo aspektu Sipavičienė ir kt. (2009) pažymi, kad vienas labiausiai nerimą keliančių aspektų – jau kuris laikas stebimas vadinamasis protų nutekėjimas, t. y. aukštos kvalifikacijos darbo jėgos praradimas ir dėl to mažėjantis šalies ekonominis / inovacinis / konkurencinis potencialas (p. 19). Dideli emigracijos srautai neabejotinai atsiliepia ir šalies ekonomikai, t. y. pastebimas specialistų bei kvalifikuotos ir nekvalifikuotos darbo jėgos stygius. Pasak Sipavičienės ir kt. (2009), šis trūkumas neretai įvardijamas kaip vienas pagrindinių ekonomikos plėtros bei inovacijų dabar ir ateityje trukdžių. Darbo jėgos trūkumas sukuria situaciją, kai Lietuva, atiduodama savo darbo jėgą, pati tampa traukos zona trečiųjų šalių darbo migrantams (p. 19). Taigi apibendrinant prieš tai aptartus aspektus, susijusius su neigiamais migracijos sukeliama padariniais, galima teigti, jog įvairūs migracijos procesai neabejotinai atsiliepia įvairioms visuomeninio gyvenimo sritims ir sukelia tam tikrų iššūkių šalies įgyvendinamai politikai bei sudaro prielaidas naujų socialinės politikos priemonių ir įrankių kūrimui bei jų plėtotei.

Kaip jau buvo paminėta, Lietuvos oficialioji statistika rodo nemenką disbalansą tarp emigracijos ir imigracijos srautų, kuomet emigracijos mastai kone visais atvejais gerokai lenkia imigracijos mastus (žr. 2 pav.):

2 pav. Emigracijos ir imigracijos srautų Lietuvoje palyginimas, 2006-2015 m.

Saltinis: sudaryta autorės, remiantis Eurostat duomenimis

Situacija, kai emigrantų skaičius žymiai lenkia imigrantų skaičius šalyje, 2006-2015 metų laikotarpiu išliko tokia pati. Duomenys atskleidžia, kad ypač didelis gyventojų skaičiaus skirtumas tarp emigrantų ir imigrantų reišėsi ekonominės krizės laikotarpiu (2009-2011 metais). Akivaizdu, kad didžiausias emigracijos bumus įvyko 2010 metais, kai išvykimą iš šalies deklaravo daugiau nei 83 tūkst. gyventojų. Ši emigrantų skaičiaus šuolį taip pat galėjo lemti įvesta prievolė gyventojams mokėti privalomąjį sveikatos draudimą, kas, tikėtina, savo ruožtu sąlygojo ir ankstesniais metais emigravusius gyventojus deklaruoti išvykimą iš Lietuvos.

Iš 2 pav. pateiktų duomenų matyti, kad vėlesniais metais situacija dėl imigracijos ir emigracijos gyventojų skaičiaus skirtumų kiek gerėjo. Visgi 2014-2015 metais pastebimas emigrantų skaičiaus augimas. Tuo tarpu imigracijos srautai pastaraisiais metais pasižymi dinamiškumu ir konkrečiais metais imigrantų skaičius tai padidėja, tai sumažėja.

Apibendrinant 2 pav. pateiktus statistinius duomenis galima teigti, kad 2006-2015 metais emigracijos srautai iš Lietuvos buvo keliskart didesni nei imigracijos, taigi imigracija visais metais išliko menkesnė ir nepajėgi kompensuoti emigracijos sukeltus praradimus.

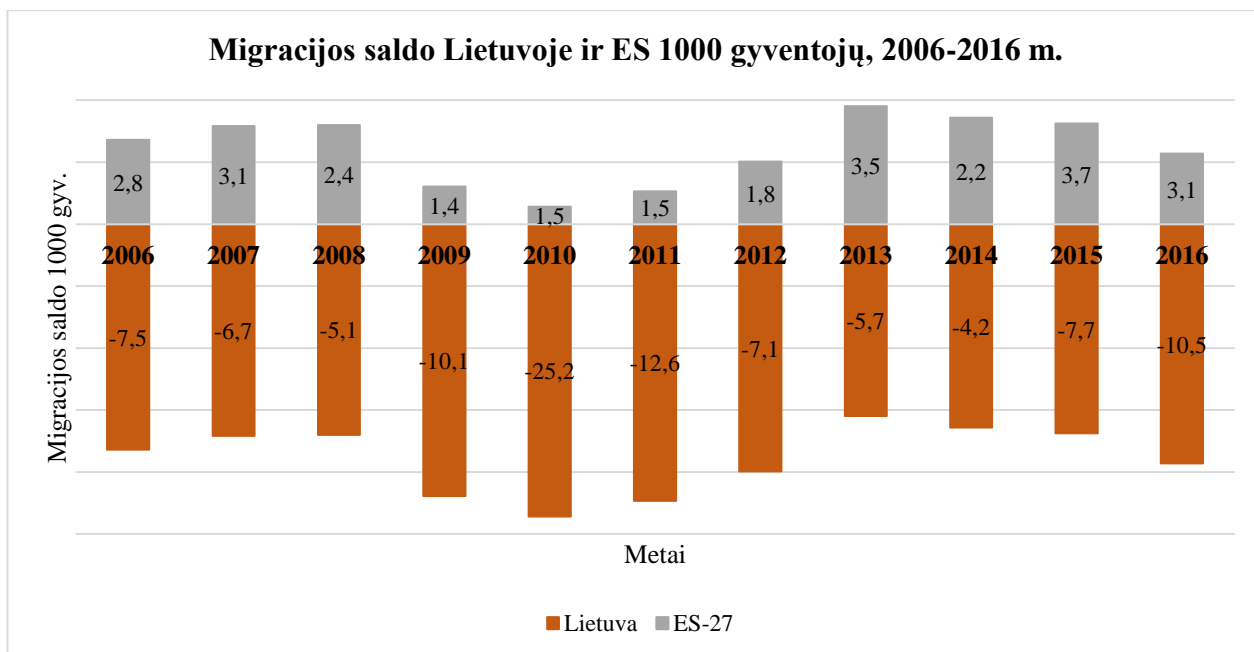
3 lentelėje pateikti duomenys parodo imigrantų (tame tarpe ir reemigrantų) sudėtį Lietuvoje pagal buvusiąją gyvenamąją valstybę 2012-2016 m. laikotarpiu. Kaip matyti iš lentelėje pateiktų duomenų, didžioji dauguma imigrantų yra iš Jungtinės Karalystės. Taip pat oficialioji statistika parodo, kad į Lietuvą kasmet atvyksta imigrantai iš Ukrainos, Norvegijos, Baltarusijos, Airijos, Rusijos, Vokietijos, Jungtinių valstijų, Ispanijos ir kitų šalių.

3 lentelė. Imigrantai pagal buvusią gyvenamąją vietą (valstybę), 2012-2016 m.

Valstybė / Metai	2012	2013	2014	2015	2016
Jungtinė Karalystė	8199	9128	9184	8754	6401
Kitos valstybės	3673	4156	4504	4203	4198
Ukraina	434	505	1204	1249	2758
Norvegija	1471	1750	1979	2043	1356
Baltarusija	508	607	667	501	1274
Airija	2234	2167	2165	1979	1246
Rusija	936	1206	1886	1077	1171
Vokietija	901	1116	1229	1107	921
Jungtinės Valstijos	546	508	622	540	425
Ispanija	919	831	781	629	397
Nenurodyta	22	37	71	48	15
Iš viso	19843	22011	24292	22130	20162

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis

Svarbu paminėti, kad pagrindinės dimensijos, apibrėžiančios migracijos tendencijas nėra vien atvykstančiųjų į šalį (imigrantų) skaičius bei išvykstančiųjų iš šalies (emigrantų) skaičius, tačiau ir migracijos saldo. Migracijos saldo nurodo skirtumą tarp atvykusiųjų ir išvykusiųjų iš šalies ir yra nusakomas tūkstančiui gyventojų (United Nations Development Programme, 2016, p. 249). Nors Lietuvos geopolitinė padėtis yra gera, tačiau disbalansas tarp emigrantų ir imigrantų gana ryškus ir tai rodo Europos Komisijos (2017) statistikos tarnybos Eurostat duomenys, pagal kuriuos Lietuvos migracijos saldo rodikliai yra neigiami (žr. 3 pav.).

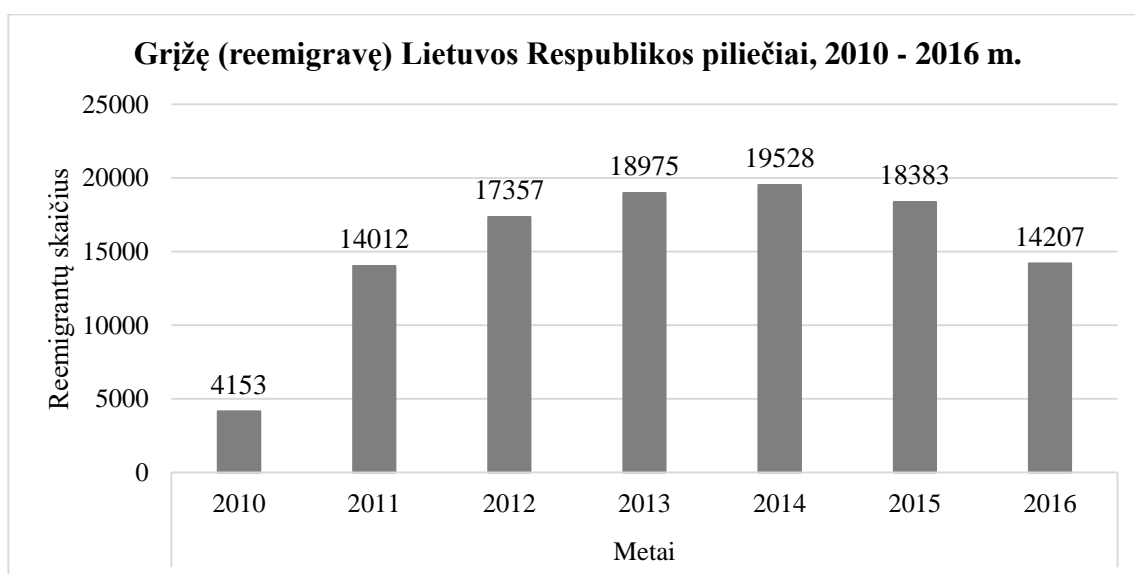
3 pav. Migracijos saldo Lietuvoje ir ES-27 šalyse, 1000-iui gyventojų, 2006-2016 m.

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Eurostat duomenimis

Kaip matyti iš 3 pav. pateiktų duomenų, Lietuva 2006-2016 metų laikotarpiu pasižymėjo neigiamu migracijos saldo. Taip pat pastebima, kad Lietuvos migracijos saldo už ES migracijos saldo vidurkį visais metais išliko mažesnis kone tris-keturis kartus. Iš esmės neigiami migracijos saldo rodikliai Lietuvoje rodo, kad šalyje yra pakankamai neigiamų socialinės realybės aspektų (pavyzdžiui, sunki ekonominė situacija, nepakankamas užimtumo užtikrinimas, žemas darbo užmokestis ir kt.), skatinančių emigraciją iš šalies, ir tuo pačiu per mažai socialinės realybės aspektų, kurie veiktų kaip traukos centrai ir skatintų imigraciją iš išorės arba reemigraciją.

Kaip viena iš neatsiejamų migracijos proceso sudedamųjų dalių yra grįžtamoji migracija (reemigracija), todėl svarbu analizuoti ir reemigrantų skaičių dinamiką Lietuvoje. 4 pav. pateikiami Lietuvos statistikos departamento (2017) statistiniai duomenys, atskleidžiantys grįžusių (reemigravusių) Lietuvos Respublikos piliečių pagal buvusią gyvenamąją vietą (valstybę) dinamiką 2010 - 2016 metų laikotarpiu.

4 pav. pateikti duomenys rodo, kad 2010-2014 metais reemigrantų skaičius tendencingai didėjo, tačiau pastaraisiais 2015-2016 metais grįžtamosios migracijos srautai mažėjo. Visgi lyginant 2010-ųjų ir 2016-ųjų duomenis matyti, kad reemigrantų skaičius per šešerius metus išaugo 29 procentais. Remiantis bendro šešių institucijų – Vidaus reikalų ministerijos, Statistikos departamento, Migracijos departamento, Lietuvos darbo biržos, EMT ir TMO Vilniaus biuro projekto „Migracija skaičiais“ duomenimis (2017), 2016 metais daugiausiai grįžusių (reemigravusių) lietuvių pagal buvusią gyvenamąją valstybę sudarė asmenys, reemigravę iš Jungtinės Karalystės (45 proc.), Norvegijos (9 proc.), Airijos (9 proc.), Ukrainos (8 proc.) ir Vokietijos (6 proc.) - viso 10922 gyventojų. Nors nuo 2010 metų reemigrantų skaičius išaugo, tačiau lyginant su emigracijos srautais, jis yra santykinai mažas. Vertinant tai, Lietuva turi dėti tam tikras pastangas didinant reemigrantų skaičių, o tai įgyvendinti galima tik gerinant ekonominius, socialinius ir politinius veiksnius.

4 pav. Grįžę (reemigravę) Lietuvos Respublikos piliečiai, 2010-2016 m.
Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Lietuvos statistikos departamento duomenimis

Ščerbuk (2016) teigimu, Lietuva turi problemų su reemigracijos skatinimu ir grįžtamosios emigracijos programomis (p. 247). Šią nuostatą pagrindžia ir Ražanauskaitės bei Brazienės (2010) atliktas tyrimas, kurio metu daugiau nei trečdalis tyrime dalyvavusių apklaustųjų (užsienyje gyvenančių lietuvių) nurodė, kad motyvų grįžti į Lietuvą nėra, o pusė emigrantų atsakė, kad abejoja valstybės finansine parama. Bendrąja prasme tai reiškia, kad Lietuvoje reemigracija ir jos programos yra sritis, kurią reikėtų tobulinti ir efektyvinti. Lietuvos Respublikos Vyriausybės (2014) patvirtintose Lietuvos migracijos politikos gairėse taip pat pabrėžiama, kad skatinamoji grįžimo politika nėra pakankamai veiksminga.

Turint mintyje tai, kad duomenyse yra pastebima, jog Lietuvoje imigracija nėra pajėgi kompensuoti emigracijos padarinių, kaip vienas iš šalies prioritetų turėtų būti išvykusių Lietuvos gyventojų sugražinimo į Lietuvą politikos vystymo klausimas. Šis klausimas taip pat svarbus pažymint tai, kad Lietuva užsienio valstybių kontekste nėra laikoma traukos šalimi, kurioje imigrantams būtų sudaromos itin palankios sąlygos integruotis į įvairias visuomeninio gyvenimo sritis. Lietuva pagal migrantų integracijos politikos indeksą (2015) priskiriama šalių grupei, kurioje sąlygos integracijai yra labiau nepalankios nei palankios. Todėl siekiant bent kiek sušvelninti emigracijos pasekmes, valdžios įgyvendinama politika turi būti orientuota ne tik į užsienio imigrantų integracijos politikos tobulinimą, bet taip pat ir į reemigrantų sugrįžimo į šalį politikos kūrimą.

1.1.3. Imigracijos politika Lietuvoje

Turint mintyje tai, kad šis tyrimas orientuotas į imigracijos įrėminimą LRS instituciniame diskurse, svarbu apžvelgti imigracijos politikos Lietuvoje teorinius aspektus bei imigracijos politiką šalyje reglamentuojančius teisės aktus.

Seimas, kaip šalies įstatymų leidžiamoji valdžia, be jokios abejonės, didžiąja dalimi formuoja imigracijos politiką šalyje, todėl imigracijos politikos analizė savo ruožtu pabrėžia šio instituto vaidmenį imigracijos politikos įgyvendinimo kontekste. Pasak Platačiūtės (2011), imigracijos politika yra itin „jautrus“ politinis iššūkis, kurio debatuose susikerta visos visuomenės ir valstybiniai interesai, o politinis sprendimas neišvengiamai priimamas ekonominių, socialinių, saugumo ir (tautinio) tapatumo interesų kontekste (p. 23). Tai reiškia, kad imigracijos politika yra formuojama atsižvelgiant į įvairius veiksnius bei kintamuosius ir paprastai politikos veikėjams tenka nelengvas uždavinys suderinti tiek visuomenės narių, tiek šalies interesus.

Be to, kaip pažymi Guiraudon ir Lahav (2007), imigracijos politika savo esme yra susijusi su kitomis viešosios politikos sritimis, taigi jos įgyvendinimas neretai atsiduria ne vienos administracinės institucijos kompetencijoje (pavyzdžiui, Užsienio reikalų, Vidaus reikalų, Teisingumo ar Darbo ministerijų) (p. 8). Kitaip sakant imigracija yra reiškiny, kuris reikalauja kompleksinio, tarpdalykinio požiūrio, todėl politikos formuotojai, sąlygojami skirtingų politinių įsitikinimų ar įvairių asmeninių

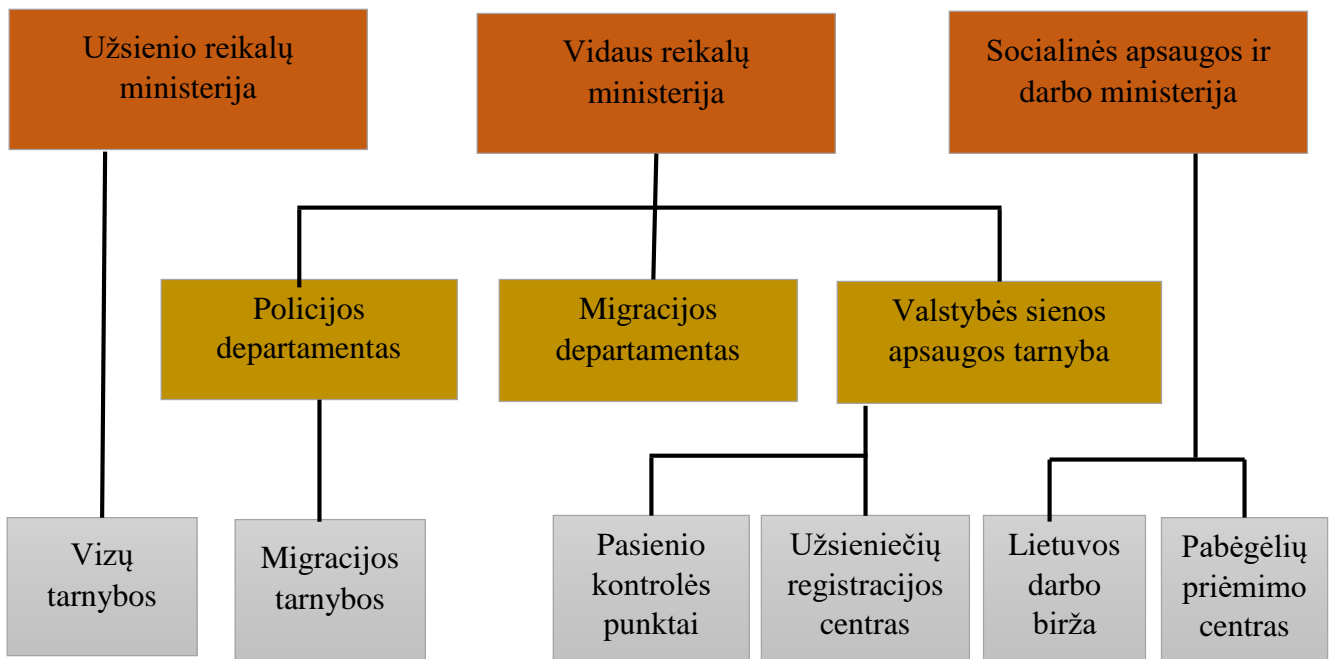
požiūrių į šį reiškinį bei su juo susijusių socialinės realybės aspektų įvairovės ir jų sąlyčio taškų, yra įpareigoti žvelgti plačiai ir imigracijos politiką formuoti vadovaujantis šalies strateginiais tikslais, orientuotais į ilgalaikę perspektyvą. Šis aspektas reikšmingas tuo, jog pasak Castles'o (2004), migracijos politika gali nepasiteisinti (t. y. nepasiekti tikslų), jei yra formuojama trumpam laikotarpiui neatsižvelgiant į plačią migracijos proceso sampratą (cit. Žibas ir Platačiūtė, 2009, p. 42). Ši teorinė prielaida akcentuoja ilgalaikių politinių strategijų svarbą įgyvendinant imigracijos politiką.

Kalbant apie imigracijos politikos formavimo ir įgyvendinimo aspektus, svarbu apsibrėžti, ką laikyti imigracijos politika. Kaip pažymi Meyers'as (2000), migracijos politikos kūrimo ir įgyvendinimo procesą sudaro du pagrindiniai aspektai: imigracijos reguliavimas (imigrantų atranka, jų priėmimo taisyklės, kt.) ir politika, reglamentuojanti imigrantams suteikiamas sąlygas (užimtumo ir būsto prieinamumas, galimybė siekti išsilavinimo, kt.) (cit. Žibas ir Platačiūtė, 2009, p. 42). Anot Platačiūtės (2011), imigracijos politika susideda iš dviejų dalių:

1. imigracijos kontrolės politikos ar imigracijos reguliavimo, būtent taisyklių ir procedūrų, valdančių pasirinkimą ir užsienio gyventojų priėmimą;
2. imigrantų integracijos politikos, būtent sudarytų sąlygų gyvenantiems imigrantams (pavyzdžiui: darbas ir apgyvendinimo sąlygos, socialinė apsauga ir švietimo galimybės) (p. 25).

Taigi pirmuoju atveju siekiama reguliuoti patį imigracijos procesą, kai tuo tarpu antruoju atveju akcentuojamas imigrantų integracijos politikos įgyvendinimo poreikis. Visgi pažymėtina tai, kad imigracijos ir integracijos nereikėtų suvokti kaip atskirų politikos sričių. Remiantis Žibu ir Platačiūtė (2009), imigracija ir integracijos politika viena kitą papildo, todėl, analizuojant imigracijos politiką, tikslinga kartu analizuoti ir integracijos politiką, kaip neatsiejamą imigracijos politikos dalį, o kuriant imigracijos politikos koncepcijas, kartu kurti ir migrantų integracijos mechanizmus (p. 42). Taigi bendrąja prasme integracijos politika gali būti laikoma neatsiejama imigracijos politikos dalimi, kuomet siekiama ne tik sureguliuoti pačius imigracijos procesus konkrečioje šalyje, tačiau taip pat tikimasi užtikrinti sėkmingą atvykusių individų įsiliejimą į visuomenę bei joje vykstančius procesus.

Tam, kad būtų tinkamai užtikrintas migracijos politikos valdymas, turi būti išgrynintas šalyje veikiančių institucijų vaidmuo, funkcijos ir atsakomybės. Lietuvoje šiuo metu migracijos politiką Lietuvoje formuoja ir įgyvendina Užsienio reikalų ministerija, Vidaus reikalų ministerija bei Socialinės apsaugos ir darbo ministerija. Institucijos, vykdančios imigracijos politiką Lietuvoje pavaizduotos 5 paveiksle.

5 pav. Imigracijos politikos valdymo struktūra Lietuvoje

Šaltinis: TMO ir EMT (2016)

Pagrindinė migracijos politiką formuojanti ir jos įgyvendinimą prižiūrinti institucija yra Vidaus reikalų ministerija. Jos funkcija yra formuoti valstybės politiką migracijos srityje, organizuoti, koordinuoti ir kontroliuoti jos įgyvendinimą bei užtikrinti valstybės politikos įgyvendinimą vizų srityje (TMO ir EMT, 2016). Kaip matyt 5 pav., Vidaus reikalų ministerijai yra pavaldus Policijos departamentas prie LR vidaus reikalų ministerijos, prieš kurį atsakingos Migracijos tarnybos. Taip pat pavaldus Migracijos departamentas prie LR vidaus reikalų ministerijos. Kaip nurodo TMO ir EMT (2016), Migracijos departamentas yra pagrindinė centrinė įstaiga, kuri įgyvendina valstybės politiką migracijos srityje, o jo pagrindinės funkcijos yra: organizuoti ir išduoti teisę atkurti LR pilietybę ir lietuvių kilmę patvirtinančius dokumentus; organizuoti Šengeno ir nacionalinių vizų, pažymų, patvirtinančių ES valstybės narės piliečio teisę gyventi LR laikinai arba nuolat, leidimų laikinai gyventi LR, LR ilgalaikio gyventojų leidimų gyventi ES, Sąjungos piliečio šeimos nario leidimų gyventi šalyje korteles (laikinai ir nuolat), asmens be pilietybės ir pabėgėlio kelionės dokumentų, užsieniečio pasų, užsieniečio registracijos pažymėjimų išdavimą; pagal suteiktus įgaliojimus spręsti LR pilietybės klausimus; priimti sprendimus leidimų laikinai gyventi LR klausimais; vykdyti prieglobsčio suteikimo procedūrą ir priimti sprendimus šiais klausimais, organizuoti priimtų sprendimų šiais klausimais vykdymą; priimti, organizuoti ir vykdyti sprendimus dėl užsieniečių grąžinimo ar išsiuntimo iš LR ir kt. Trečioji institucija pavaldi Vidaus reikalų ministerijai yra Valstybės sienos apsaugos tarnyba prie LR vidaus reikalų ministerijos, kuri koordinuoja pasienio kontrolės punktų veiklą ir Užsieniečių registracijos centrą. Pastarosios institucijos funkcija yra dalyvauti įgyvendinant valstybinę migracijos procesų kontrolę (TMO ir EMT, 2016). Migracijos departamentas kartu su Valstybės sienos apsaugos

tarnyba ir Policijos departamentu taip pat vykdo nelegalios migracijos prevenciją (Ekonominė migracijos reguliavimo strategija, 2007, p. 18).

Dar viena prie migracijos politikos įgyvendinimo prisidedanti institucija yra LR užsienio reikalų ministerija. Užsienio reikalų ministerija (URM) savo ruožtu dalyvauja formuojant ir įgyvendinant vizų politiką. Lietuvos diplomatinės atstovybės ir konsulinės įstaigos išduoda vizas, priima dokumentus dėl leidimų gyventi išdavimo, pilietybės, legalizuoja dokumentus (TMO ir EMT, 2016). Užsienio reikalų ministerijai tenka svarbus vaidmuo palaikant ryšius su užsienio lietuviais ir sprendžiant jų problemas per diplomatinę ir konsulinę tarnybą (Ekonominės migracijos reguliavimo strategija, 2007, p. 17). Šiai institucijai yra pavaldžios vizų tarnybos.

LR socialinės apsaugos ir darbo ministerija, remiantis TMO ir EMT (2016), formuoja, o jai pavaldi Lietuvos darbo birža įgyvendina valstybės politiką ekonominės migracijos srityje ir išduoda leidimus dirbti. Kaip pažymima Lietuvos migracijos politikos gairėse (2014), Socialinės apsaugos ir darbo ministerija atsako už darbo politikos sritį, užsieniečių, gavusių prieglobstį Lietuvoje, socialinę integraciją, Europos pabėgėlių fondo ir Europos fondo trečiųjų šalių piliečių integracijai, Prieglobsčio ir migracijos fondo administravimą, politinių kalinių ir tremtinių ir jų šeimos narių grįžimo į Lietuvą ir jų socialinės integracijos priemonių, kurios įtrauktos į socialinės integracijos politikos sritį, įgyvendinimą (p. 12). Visas šias funkcijas Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai įgyvendinti padeda jai pavaldžios institucijos, t. y. Lietuvos darbo birža ir Pabėgėlių priėmimo centras.

Tam tikrus su imigracija susijusius klausimus sprendžia ir Ūkio ministerija. Sipavičienės, Jeršovo ir Stankevičiūtės (2015) teigimu, Ūkio ministerija atsakinga už ūkio politikos formavimą, žmogiškųjų išteklių paklausos ir pasiūlos darbo rinkoje analizę, investicijų pritraukimą ir kt. Tačiau Ūkio ministerija, skirtingai nuo daugelio ES šalių praktikos, į šią sferą yra įsitraukusi minimaliai (p. 22-23).

Pažymėtina dar ir tai, kad su imigracijos klausimais Lietuvoje taip pat užsiima ir nevyriausybinės organizacijos. TMO ir EMT (2016) kaip aktyviausiai veikiančias išskiria šias: TMO (Vilniaus biuras), Migracijos informacijos centras (MIC) „Renkuosi Lietuvą“, Jungtinių Tautų vyriausiojo pabėgėlių komisaro regioninis biuras, Lietuvos Raudonojo Kryžiaus draugija, Lietuvos socialinių tyrimų centro Etninių tyrimų ir Demografinių tyrimų institutai, Lietuvos Caritas. Šios prieš tai išvardintos organizacijos paprastai vykdo užsieniečių informavimo ir konsultavimo funkcijas, taip pat vykdo įvairius paramos pabėgėliams projektus, atlieka tyrimus imigracijos srityje bei vykdo pagalbos imigrantams, kaip vienos iš pažeidžiamų visuomenės grupių, funkciją, taip siekiant sumažinti skurdą ir socialinę atskirtį.

Apibendrinant prieš tai aptartus imigracijos valdymo struktūros Lietuvoje aspektus galima teigti, kad Lietuva turi gana aiškiai suformuotą migracijos valdymo struktūrą, užtikrinančią (i)migracijos politikos procesų valdymą šalyje. Tačiau kaip pastebi Sipavičienė, Jeršovas ir Stankevičiūtė (2015), Lietuvoje nėra vienos institucijos, kuri būtų atsakinga už migracijos politikos formavimą ir jos

įgyvendinimą. Tai apsunkina sprendžiamų migracijos klausimų koordinavimą (dėl skirtingų institucijų nuomonių ir pozicijų skirtumų) bei operatyvų reagavimą į kylančias problemas bei iššūkius. Taip pat yra klausimų, kurie nėra priskirti nė vienos ministerijos kompetencijai (p. 22). Taigi nors įvairios institucijos Lietuvoje turi gana apibrėžtas funkcijas migracijos politikos srityje, tačiau iš esmės jos visos sprendžia sąlyginai siaurus ir tik savo sričiai aktualius klausimus. Dėl to sudėtinga priimti strateginius, į ilgalaikę perspektyvą orientuotus sprendimus.

Visos prieš tai minėtos institucijos savo kasdienėse veiklose remiasi Lietuvoje galiojančiais įstatymais, nutarimais, teisės aktais, reglamentuojančiais užsienio šalių piliečių atvykimą į Lietuvą bei esmines imigrantų gyvenimo Lietuvoje sąlygas.

Pagrindiniu įstatymu Lietuvoje, reglamentuojančiu užsieniečių gyvenimą ir jų teises šalyje, galima laikyti *Lietuvos Respublikos įstatymą dėl užsieniečių teisinės padėties* (2004). Šis įstatymas nustato užsieniečių atvykimo ir išvykimo, buvimo ir gyvenimo, prieglobsčio suteikimo, integracijos ir natūralizacijos, sprendimų dėl užsieniečių teisinės padėties apskundimo tvarką bei reglamentuoja kitus užsieniečių teisinės padėties LR klausimus (Lietuvos Respublikos įstatymas dėl užsieniečių teisinės padėties, 2004, p. 1). Šiame įstatyme apibrėžtos užsieniečių atvykimo į LR, jų buvimo ir gyvenimo LR sąlygos, vizų išdavimo tvarka, leidimų gyventi LR išdavimo tvarka, sąlygos bei ypatumai, leidimų dirbti užsieniečiams suteikimo tvarka ir sąlygos. Įstatymas taip pat numato sąlygas užsieniečiams gauti prieglobstį Lietuvoje, taip pat reglamentuoja ES piliečių teisinę padėtį ir nurodo integracijos nuostatas trečiųjų šalių piliečiams. Šis įstatymas taip pat reglamentuoja užsieniečių judėjimo laisvę ir jų išvykimo iš Lietuvos sąlygas.

Kiti šalies įstatymai nėra tikslingai orientuoti į atvykusių užsieniečių padėtį ar jų gyvenimo sąlygas, tačiau įtraukia imigrantams aktualius klausimus:

Lietuvos Respublikos gyvenamosios vietos deklaravimo įstatymas (1998), kuris nustato gyvenamosios vietos deklaravimo sąlygas ir tvarką, gyvenamosios vietos deklaravimo duomenų pateikimą, apskaitą, tvarkymą ir naudojimą, nevaržant asmenų teisės laisvai kilnotis ir pasirinkti gyvenamąją vietą Lietuvos Respublikoje <...> (Lietuvos Respublikos gyvenamosios vietos deklaravimo įstatymas, 1998, p. 1). Šio įstatymo 5 straipsnyje nurodyta, kad gyvenamąją vietą deklaruoti privalo tiek LR piliečiai, gimę ir gyvenantys LR, atvykę gyventi į Lietuvos Respubliką ilgiau kaip 183 dienoms per metus, tiek ES valstybių narių ar Europos laisvosios prekybos asociacijos valstybių narių piliečiai, atvykę gyventi į Lietuvos Respubliką ilgiau kaip 3 mėnesiams per pusę metų ir LR įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ nustatyta tvarka įgiję teisę gyventi LR, tiek užsienio valstybių, ne ES valstybių narių ar ne Europos laisvosios prekybos asociacijos valstybių narių piliečiai ir asmenys be pilietybės, kuriems LR įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ nustatyta tvarka yra išduotas dokumentas, patvirtinantis ar suteikiantis teisę gyventi Lietuvos Respublikoje, atvykę gyventi į LR.

Politiniame / strateginiame lygmenyje Lietuva turi *Lietuvos Respublikos Vyriausybės Lietuvos migracijos politikos gaires* (2014), kurių tikslas - nustatyti svarbiausius migracijos politikos tikslus ir principus, apibrėžti pagrindines migracijos politikos kryptis, kurios padėtų užtikrinti valstybės poreikius atitinkantį migracijos srautų valdymą, ypač sprendžiant ilgalaikių struktūrinių ir kvalifikacinių darbo rinkos poreikių užtikrinimo problemas ir prisidedant prie socialinės ir ekonominės valstybės plėtros skatinimo (p. 1). Gairės paliečia tokius migracijos politikos klausimus kaip emigracija ir grįžtamoji migracija, imigracija, užsieniečių integracija, prieglobstis (tarptautinė apsauga), kova su neteisėta migracija, taip pat klausimai, susiję su institucine sąranga, skirta formuoti ir įgyvendinti migracijos politiką, institucijų, susijusių su migracijos politikos formavimu ir įgyvendinimu, dalyvavimu plėtojant tarptautinį bendradarbiavimą.

Atlikus Lietuvoje galiojančių teisės aktų apžvalgą paaiškėjo, kad Lietuvoje imigracijos politika nėra gausiai reglamentuojama. Tokia situacija galimai yra susidariusi todėl, kad Lietuva nėra laikoma imigracijos šalimi. Visgi turint mintyje didelius emigracijos mastus, kurie sąlygoja kvalifikuotos darbo jėgos trūkumą šalyje ir kt. socialines problemas, o taip pat ir Lietuvos įsipareigojimus priimti tam tikrą pabėgėlių skaičių, ryškėja imigracijos politikos tobulinimo bei naujų imigracijos reguliavimo mechanizmų kūrimo poreikis. Šiuo atžvilgiu LRS kaip įstatymo leidžiamosios valdžios vaidmuo šiuo klausimu yra neabejotinai svarbus.

1.2. Institucinio diskurso vaidmens politikoje teoriniai aspektai

Atsižvelgiant į tyrimo temą ir tai, jog empirinis tyrimas bus orientuotas į imigracijos įrėminimą XII-osios LRS kadencijos instituciniame diskurse, šiame poskyryje analizuojamos teorinės paradigmos, kurios išryškina tam tikrus institucinio diskurso vaidmens politikos analizėje teorinius momentus ir diktuoja esmines empirinio tyrimo organizavimo gaires. Institucinio diskurso vaidmuo politikoje analizuojamas, remiantis socialinio konstruktyvizmo, naujojo (diskursyvaus) institucionalizmo, darbotvarkės nustatymo ir įrėminimo teorijų kontekste.

1.2.1. Socialinio konstruktyvizmo teorijos kontekstas

Socialinio konstruktyvizmo teorijos šalininkai aiškina procesus, kuriais tam tikri socialinės realybės aspektai yra konstruojami ir įprasminami visuomeniniame gyvenime. Socialinio konstrukcionizmo teorijos kontekste galima tirti įvairius socialinės realybės reiškinius, konstruojamus per subjektyvias individų patirtis, jų suvokiamą pasaulį, socialines sąveikas.

Socialinės tikrovės konstravimo sąvokos autoriais laikomi sociologai Berger'is ir Luckmann'as. Anot Maslauskaitės (2008), Peteris Bergeris ir Thomas Luckmannas savo darbe „Socialinis tikrovės konstravimas“ padėjo socialinio konstruktyvizmo metodologinių postulatų pagrindus (p. 18). Berger'io ir Luckman'o (1991) teigimu, tikrovė yra socialiai konstruojama, ir žinojimo sociologija privalo analizuoti šito konstravimo procesus (p. 13). Autorių supratimu, socialinis pasaulis yra tiesiog žinių apie

jį visuma. Remiantis Maslauskaite (2008) galima teigti, kad Berger'is ir Luckmann'as manė, jog socialinis pasaulis susideda iš daugybės susipynusių žinių ir žinių sistemų. Šios žinios suvokiamos kaip žmogaus sukurtos interpretacijos, reikšmės ar prasmės, suteiktos socialinio pasaulio reiškiniams. <...> Žinios yra žmonių ar jų grupių produktas ir šia prasme nėra objektyvios. Kita vertus, jos objektyviai, nepriklausomai nuo jas sukūrusių grupių, egzistuoja (p. 18). Taigi socialinis konstruktyvizmas akcentuoja idėją, kad iš esmės socialinės realybės aspektus ir suvokimą apie juos konstruoja žmonės, besiremdami asmeniniu žinojimu ir asmeninėmis patirtimis, o tai savo ruožtu reiškia subjektyvų požiūrį į socialinę tikrovę ir joje vykstančius reiškinius. Berger'io ir Luckman'o (1999) teigimu, socialinę tikrovę sudaro „reikšminis kasdieninis pasaulis“, kuris susietas su faktu, kad žmogiškasis elgesys yra iš anksto apgalvotas, turi tam tikras reikšmes veikėjams ir yra tikslingai orientuotas, o padariniai sąmoningai suprantami. Tokiu būdu individai dalijasi kolektyvine tikrove, sudaryta iš kartu patirtų reikšmių ir supratimų (p. 14). Taigi socialinio konstruktyvizmo teorinė prieiga remiasi nuostata, kad socialinė realybė yra pačių individų kūrinys, kai žmonės yra ne tiek pasyvūs socialinės tikrovės stebėtojai, kiek aktyvūs jos kūrėjai, palaikantys ir papildantys egzistuojančią tikrovę savo žiniomis, mintimis ir veiksmais. Kitaip tariant, galėtume pasakyti, kad socialiniame gyvenime nuolat realizuojame idėjas, verčiame jas objektyvia tikrove, o šią, savo ruožtu, subjektyviai įsisąmoniname (Jakniūnaitė ir Nekrašas, 2010, p. 37).

Anot Jasiukevičiūtės (2014), pagrindiniu šios teorijos sociologinio žvilgsnio objektu tampa kasdienio gyvenimo pasaulis – tikrovė, kurią kasdienėje savo sąmonėje suvokia visuomenės nariai (p. 33). O kasdienis gyvenimas neįmanomas be nuolatinės sąveikos ir bendravimo, tad kasdienio gyvenimo tikrovė – intersubjektyvi (Jasiukevičiūtė, 2014, p. 34). Socialinės sąveikos sąvoką analizuojant socialinio konstruktyvizmo teorinę prieigą pažymi ir Piliponytė (2006), pabrėždama, kad tai, ką individai ir visuomenė suvokia ir supranta kaip tikrovę, yra individų bei grupių socialinės sąveikos reiškinys. Toks siekis ir noras paaiškinti socialinę tikrovę gali būti įgyvendintas nagrinėjant procesus, kuriais konstruojama tikrovė. Socialinio konstruktyvizmo tradicija jungia idėjas, kurios pabrėžia socialiai kuriamą socialinio gyvenimo charakterį, ir tai, kad žinojimas yra konstruojamas, dekonstruojamas ir rekonstruojamas (p. 17). Kaip pažymi Dobrynina (2009), savo ruožtu socialinis konstruktas yra ne kas kita, kaip tam tikra koncepcija ar veikla, esanti konkrečios grupės socialinis produktas – artefaktas (p. 110). Bendrąją prasmę ši teorinė paradigma skatina ieškoti būdų, kuriais visuomenės nariai arba jų grupės dalyvauja savo suvokiamos socialinės realybės kūrimo procese.

Pažymėtina tai, kad nors socialinė tikrovė yra nuolat socialiai konstruojama ir rekonstruojama, tai nereiškia, kad jos neįmanoma tirti mokslinėmis priemonėmis, ieškoti ir rasti priežastinių ryšių tarp įvairių socialinių faktų (Statkus ir Paulauskas, 2006, p. 18). Jacobs'o ir Manzi teigimu (2010), svarbus konstruktyvistinio tyrimo tikslas yra ištirti, kaip tam tikri klausimai tampa apibrėžiami kaip problemos bei nustatyti kolektyvines strategijas, kuriomis bus siekiama išspręsti šiuos klausimus (p. 37). Šis darbas

yra rengiamas būtent remiantis socialinio konstruktyvizmo teorijos išvalgomis bei metodologinėmis prielaidomis, kuomet empiriškai analizuojamos subjektyvios politikos veikėjų idėjos apie imigracijos reiškinį ir gilinamasi į tai, kaip su imigracija susiję socialinės realybės aspektai yra konstruojami XII-osios LRS kadencijos instituciniame diskurse.

1.2.2. Naujojo (diskursyvaus) institucionalizmo teorinė perspektyva

Naujasis institucionalizmas yra daugiasluksnė ir vis dar tebeplėtojama teorija, kuri gyvuoja praktiškai kiekvienoje socialinių mokslų disciplinoje: ekonomikoje, politikoje, istorijoje, sociologijoje (Petraitytė, 2013, p. 43). Peters'o (2012) teigimu, naujasis institucionalizmas siūlo politikos srities tyrimams gausybę teorinių ir empirinių kryptų (p. 1). Bendrąja prasme institucionalizmo terminas reiškia bendrą požiūrį į politinių institucijų tyrimą, teorinių idėjų ir hipotezių rinkinį, susijusį su institucinėmis ypatybėmis ir politinės institucijos santykiais, veiklos rezultatais, pokyčiais (March ir Olsen, 2006, p. 4). Pasak Guogio (2004), naujasis institucionalizmas pirmiausia pabrėžia institucijų vaidmenį ir išsiskiria požiūriu į Europos Sąjungą (ES) kaip į politinę sistemą, papildančią nacionalines politines sistemas taip, kad jos suformuoja daugiadimensinę Europos politinę arba valdymo erdvę, kurioje sprendimai priimami tam tikrais tos valdymo erdvės lygmenimis (p. 7). Barcevičius (2008) esminę institucionalizmo idėją apibrėžia taip: institucijos (plačiąja prasme – taisyklės, procedūros, normos, tvarkos – formalios ir neformalios) turi įtakos individualių veikėjų elgsenai – ją riboja arba atvirksčiai – suteikia galimybių (p. 103). Štai Murausko (2014) teigimu, institucionalistų idėja gali būti identifikuojama mintimi, kad institutai yra mūsų gyvenimą įreminantys ir tikrumą užtikrinantys reiškiniai – būtent juos reikia tirti socialinių, politinių ir ekonominių santykių kontekste (p. 151). Visos šios prieš tai aptartos mokslininkų idėjos leidžia suvokti naująjį institucionalizmą kaip dinamišką teoriją, kuri kinta sulig naujais moksliniais tyrimais skirtingų disciplinų lauke. Taigi šios teorijos kontekste galima žiūrėti į LRS kaip į instituciją, veikiančią nacionaliniame lygmenyje, tačiau taip pat kaip vieną iš nacionalinių politinių sistemų, prisidedančių prie bendros ES politinės valdymo erdvės. Be to, LRS kaip šalies įstatymų leidžiamoji valdžia, kuriai patikėtas aukščiausios teisinės galios norminių aktų, reguliuojančių svarbiausius visuomeninius santykius priėmimas, neabejotinai turi įtakos visuomenės narių elgsenai, t. y. individus riboja arba juos įgalina. Todėl tyrimo objektas (imigracijos reiškinio diskursyvos reprezentacijos XII-osios LRS kadencijos institucinis diskursas) gali būti išsamiau analizuojamas šios teorijos kontekste darant prielaidą, kad situaciją dėl šiai dienai šalyje įgyvendinamos imigracijos politikos iš dalies sąlygoja LRS instituciniai faktoriai.

Kelerytės, Mažylio ir Jurgelionytės (2010) teigimu, plačiau tyrinėjantieji naująjį institucionalizmą pabrėžia, kad individai krypta į nusistovėjusią rutiną ar šabloninę pažįstamą elgseną, kad pasiektų savo tikslus. Naujasis institucionalizmas pripažįsta ne tik organizacijas, bet ir procedūras, tradicijas, nusistovėjusias per tam tikrą laiką; veiksmai, kuriuos politiniai institutai atlieka ir vykdo, keičia politinių

interesų pasiskirstymą, išteklius ir taisykles (p. 44). Šie teoriniai požiūriai leidžia išvelgti ir konkrečių politinių partijų interesų įtaką priimamiems sprendimams, kuomet laikomasi konkrečiai partijai priimtinių ideologinių įsitikinimų, normų, tradicijų, teikiant prioritetą nusistovėjusiai tvarkai ir vengiant priimti pokyčių reikalaujančius sprendimus, kurie savo ruožtu galimai turėtų teigiamos įtakos konkrečios srities politikos tobulinimui, naujų instrumentų kūrimui, jų įgyvendinimui bei plėtrai.

Pažymėtina tai, kad naujojo institucionalizmo teorija turi keletą atšakų. Viena jų yra diskursyvus institucionalizmas (angl. *discursive institutionalism*), kuris bendrąja prasme siekia paaiškinti idėjų ir diskurso vaidmenį politikos procese. Remiantis Inokaityte-Šmagariene (2015), diskursyvinis institucionalizmas teikia ypatingą dėmesį politikos veikėjų komunikacinei praktikai ir apima tokius analizės lygmenis: idėjų lygmenį (kas yra pasakyta?), konteksto lygmenį (kada, kur ir kaip pasakyta?) ir individo lygmenį (kas pasakė?). Tokia teorinė prieiga tiesiogiai taikoma politikų diskursams apie ES analizuoti (p. 94-95). Remiantis tuo, diskursyvaus institucionalizmo prieiga gali būti taikoma gilintis ir į nacionalinės politikos diskursą - šiuo konkrečiu atveju analizuojant LRS posėdžių stenogramas ir nagrinėjant imigracijos reiškinių diskursyvių reprezentacijų įrėminimą politiniame diskurse.

Atsižvelgiant į tyrimo temą diskurso sampratai apibrėžti pasirinkta Hajer'io (1995) pasiūlyta diskurso samprata. Autoriaus supratimu, *diskursas* – tai visuma idėjų, sąvokų ir kategorijų, kurių, atkuriamų bei keičiamų tam tikrais socialiniais veiksmais, kurių dėka fizinei ir socialinei realybei yra suteikiamos reikšmės (p. 44). Šiuo atveju diskursas suvokiamas kaip perteikiantis tam tikras politikos veikėjų idėjas, ilgainiui galinčias virsti socialiniais veiksmais.

Lietuvoje yra atlikta nemažai tyrimų, paremtų diskurso analize. Inokaitytė-Šmagarienė (2013) analizavo Europos integracijos idėjas LR prezidentų metiniuose pranešimuose. Imigracijos tematikoje diskurso tyrimus yra atlikę: Tereškinas (2009), tyręs imigracijos diskursus JAV ir Airijos spaudoje, Kuzmickaitė (2008), analizavusi teorinius tarptautinės lietuvių migracijos diskursus, Tereškinas (2011), aprašęs imigrantus Didžiosios Britanijos, Ispanijos ir Norvegijos spaudoje. Pažymima, kad diskurso analizė kaip metodologinė strategija dažnai taikoma socialinių mokslų tyrimų lauke.

Tęsiant toliau pačios naujojo institucionalizmo teorijos pristatymą, reikėtų pasakyti, kad anot Inokaitytės-Šmagarienės (2015), ši teorija laikosi idealistinės pozicijos, kad materialios struktūros įgyja reikšmę tik tuomet, kai joms suteikiamos prasmės, t. y. socialinę tikrovę žmonės kuria, remdamiesi savo idėjomis. Atsižvelgiant į tai, teorijoje siekiama identifikuoti procesus, kurių pagrindu idėjos tampa sistemingos struktūros, kuriomis remdamiesi politikos veikėjai suvokia politinę realybę. Šios idėjos ilgainiui materializuojasi, jų pagrindu kuriamos institucijos ir plėtojamos politikos programos (p. 95). Šiuo atveju svarbu pažymėti tai, kad konkrečios politikos srities analizė (pvz., imigracijos politikos) reikalauja remtis politikos veikėjų ir formuotojų požiūriais, skleidžiamais komunikacijos proceso metu (pvz., posėdžių metu), įvertinimu, darant prielaidą, kad komunikacijos proceso metu išsakytos idėjos ir požiūriai turi tiesioginės įtakos socialinės realybės kūrimui ir formavimui. Pasak Inokaitytės-

Šmagarienės (2015), diskursyvinis institucionalizmas diskursus apibrėžia ne tik kaip atspindinčius, bet ir kaip formuojančius ar kuriančius socialinę realybę (p. 95). Tuo remiantis galima teigti, kad diskursas vaidina svarbų vaidmenį viešosios politikos formavimo procese, todėl politikos veikėjų diskursyvinės praktikos (pokalbiai, artikuliacija, siekis įtikinti auditoriją savo idėjomis, kt.) instituciniame kontekste turėtų būti suvokiamos kaip ypatingos svarbos tyrimo objektas.

Viena iš šios teorinės perspektyvos šalininkų Schmidt (2008) išskiria du diskursyvaus institucionalizmo tipus: koordinacinį diskursą (angl. *coordinative discourse*), apimančią interakciją tarp politikos veikėjų ir komunikacinį diskursą (angl. *communicative discourse*), apimančią interakciją tarp politikos veikėjų ir visuomenės. Remiantis Schmidt (2003) galima teigti, kad koordinacinis diskursas pasireiškia institucinėje plotmėje ir tarp šioje plotmėje veikiančių politikos veikėjų (pvz., valstybės tarnautojų, Seimo narių, ekspertų, partijos narių ir t. t.). Šiuo atveju komunikacija vyksta tarp institucijų, susibūrusių bendrų politinių idėjų ir siekių pagrindu, siekiant šias idėjas įgyvendinti praktikoje tuo pačiu plėtojant konkrečios institucijos (pvz., politinės partijos) politinę programą. Komunikacinis diskursas nuo koordinacinio diskurso iš esmės skiriasi tuo, jog, pasak Inokaitytės-Šmagarienės (2015), koordinacinis diskursas apima informavimo ir įtikinėjimo procesą diegiant šias politikos idėjas už institucijos ribų ir pristatant jas visuomenei (p. 96). Taigi pastarasis diskursyvaus institucionalizmo tipas neapsiriboja instituciniu lygmeniu, o skatina komunikaciją tarp politikos veikėjų ir visuomenės narių.

Aptariant abu diskursyvaus institucionalizmo tipus matyti, kad jie abu tikslingai orientuoti į idėjų sklaidą, tačiau išskiria diskurso vieta ir auditorija. Visgi pastebimos abiejų diskursų tiesioginės sąsajos. Kaip teigia Inokaitytė-Šmagarienė (2015), instituciniai veikėjai koordinaciniame diskurse suformuotas idėjas vėliau plėtoja komunikaciniame diskurse, jas transformuodami į visuomenei suprantamą kalbą (p. 96). LRS posėdžių stenogramos gali būti laikomi vienu iš komunikacinio diskurso raiškos būdų, kuriais valstybės vadovai siekia skleisti visuomenei svarbiausias valstybės vidaus ir užsienio politikos kryptis pateikiant detalius posėdžių protokolus. Pažymėtina tai, kad šiame darbe koncentruojamasi būtent ties koordinacinio diskurso tipu.

Kaip jau buvo minėta, diskursyvus institucionalizmas savo esme pabrėžia diskurso turinį. Pagal Schmidt (2008) ši teorinė prieiga orientuojasi į idėjas, kurios apibrėžia analizuojamos politikos reiškinių ir savo ruožtu siekia atsakyti į tokius klausimus: kas yra dėmesio objektas, kokios temos vyrauja, kokie teiginiai tekste apibrėžia objektą. Tuo pačiu tikima, kad politikos veikėjų kalba ir per ją skleidžiamos reprezentacijos atskleidžia, kaip politikos veikėjai suvokia realybę. Be to, ši diskursyvaus institucionalizmo teorija akcentuoja diskurso dalyvių vaidmenį politinių idėjų konstravimo, kūrimo ir sklaidos procese, o tai svarbu siekiant suvokti, kodėl ir kokiais būdais diskursas gali daryti įtaką konkrečios politikos srities tęstinumui arba kaitos procesams.

Inokaitytės-Šmagarienės (2015) supratimu, svarbiausiu diskurso dalyviu teorija laiko institucijas ir joms atstovaujančius politikos veikėjus. Siekiama suprasti, kaip jų plėtojami diskursai vystosi laike ir

siejasi su jų atstovaujamos institucijos pobūdžiu (p. 96). Šis požiūris aktualus analizuojant parlamentarų posėdžių medžiagą, kadangi galima numanyti, jog skirtingos politinės partijos (institucijos) vadovaujasi specifiniu ir individualiu požiūriu į konkrečią viešosios politikos sritį, nors šis požiūris tiek laiko, tiek konkrečios politikos srities (pvz., imigracijos) kontekste gali varijuoti.

Kaip pažymi Schmidt (2008), galima išskirti dvi analizės sąvokas, apibūdinančias politinių veikėjų gebėjimus plėtoti diskursus (p. 92-93):

- iš patirties kylantys vadinamieji *ideaciniai įgūdžiai* (angl. *background ideational abilities*). Šie įgūdžiai pasireiškia socialinės sąveikos kontekste, kuomet perimamos socialinės vertybės / normos sudaro prielaidas tam tikrų mentalinių žemėlapių konstravimui, kurie politikos veikėjams nusako, kaip veikia socialinė realybė ir kaip veikti jos rėmuose. Rayroux (2014) pažymi, kad ideacinių įgūdžių vystymosi procesas yra siejamas su tam tikrais nacionaliniam identitetui priskiriamais kolektyviniais standartais, tokiais kaip visuomeninės vertybės, kultūra ar istorinė patirtis (p. 388-389). Taigi visi šie standartai tam tikra prasme formuoja politikos veikėjų interesus, daro įtaką jų nuostatomis ir lemia socialinės realybės suvokimą bei vertinimą.
- iš patirties kylantys nuostatų pagrindu besiformuojantys *diskursyvūs įgūdžiai* (angl. *foreground discursive abilities*), kurie apibrėžiami kaip individo gebėjimas mąstyti, veikti, kalbėti už institucijos ribų, apmąstyti institucines taisykles bei įtikinti kitus šias institucijas keisti arba jas palaikyti (Schmidt, 2008, p. 314). Kitaip tariant, politikos veikėjai šio požiūrio kontekste nėra suvokiami kaip tik tai institucinių taisyklių ir normų valdomi politinio lauko dalyviai.

Šiuo požiūriu politikos veikėjų gebėjimai diskursyvaus institucionalizmo kontekste vertinami pagal tai, kaip minėti gebėjimai gali žvelgti į socialinius procesus iš išorės perspektyvos.

Apibendrinant diskursyvaus institucionalizmo kaip vienos iš naujojo institucionalizmo atšakų teorinius aspektus galima teigti, kad šios teorinės prieigos esminis siekis yra susieti diskursų vaidmenį su tam tikru instituciniu kontekstu. Šia teorine perspektyva paremtas tyrimas įgalina aptarti tokius imigracijos reiškinio LRS instituciniame diskurse aspektus: kokias idėjas apie imigraciją išsako politikos veikėjai, kokiame kontekste ir kaip diskutuojama apie imigraciją bei kas (pavyzdžiui, kurios politinės frakcijos narys) šias idėjas išsako. Būtent tokie esminiai klausimai įgalina detaliau analizuoti diskurso turinį bei nusako galimus tyrimo klausimus politinėms idėjoms instituciniame kontekste tirti. Be to, tokio pobūdžio tyrimas atspindi koordinacinio diskurso tipo esmę, akcentuojančią interakciją tarp pačių politikos veikėjų ir politinių idėjų apie imigraciją sklaidą institucinėje aplinkoje. Taigi remiantis diskursyvaus institucionalizmo teoriniais aspektais bei koordinacinio diskurso tipo logika, galima atsakyti, kokiomis diskursyvinėmis praktikomis LRS nariai konstruoja supratimą apie imigraciją.

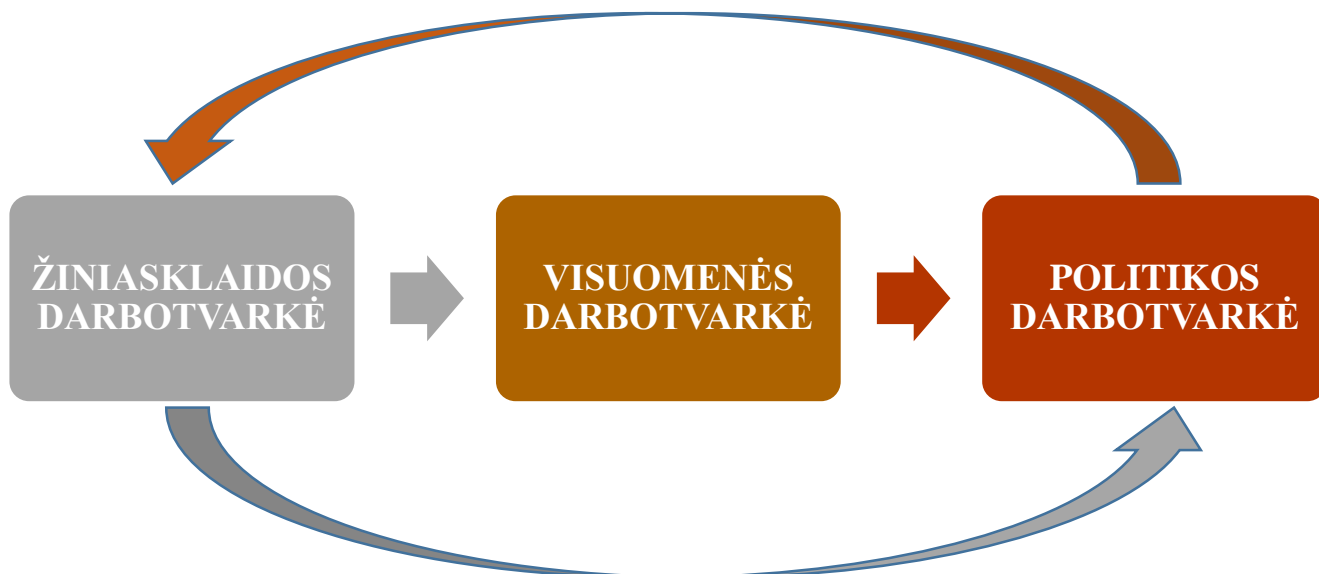
1.2.3. Darbotvarkės nustatymo ir įrėminimo teorijos

Pristatant darbotvarkės nustatymo ir įrėminimo teorines perspektyvas, svarbu suvokti, kad savo esme šios dvi teorijos yra panašios tuo, jog akcentuoja tris problemų struktūrizacijos ašis: politinę valdžią, visuomenę bei žiniasklaidą ir tarp jų egzistuojančias sąsajas. Pažymima tai, kad šio darbo kontekste minėtos teorijos netaikomos žiniasklaidos ar visuomenės diskursų analizei, o pristatomos tam ir tik tiek, kiek jos padeda paaiškinti su politinio institucinio diskurso analize susijusius aspektus.

Darbotvarkės nustatymo teorija. Darbotvarkės nustatymo (angl. *Agenda setting*) teorija yra viena dažniausiai taikomų šiuolaikinių teorijų, akcentuojanti žiniasklaidos poveikį visuomenės nuomonės formavimuisi. Juraitė (2000), cituodama Gaidį (1999) pažymi, kad esminė darbotvarkės nustatymo paradigmos prielaida teigia, jog žiniasklaida labiau veikia tai, apie ką mes galvojame, nei tai, ką mes galvojame. Ji iš dalies nulemia, kokias problemas mes iškeliamo savo darbotvarkėje, t. y. ji atkreipia dėmesį, sustiprina, aktyvina anksčiau turėtą įvaizdžių bagažą, bet nebūtinai keičia nuomones ar juo labiau nuostatas (p. 51). Kitaip sakant, kai tam tikra problema iškeliamą žiniasklaidoje, tuo aktualesne ji tampa visuomenėje. Tai pagrindžia ir Peterson'o (1981) idėja, teigianti, jog kuo daugiau vietos ir laiko skiriama kuriam nors klausimui žiniasklaidoje, tuo labiau auditorija linkusi manyti, kad tai yra aktualus ir spręstinas klausimas (p. 158). Štai Savickas (2015) pažymi, kad pagal šią teoriją žiniasklaida, būdama galinga informacijos gavimo ir pateikimo priemonė, įvykius gali „suaktualinti“, t. y. įtraukti į viešąją darbotvarkę arba padaryti „neaktualius“, t. y. viešojoje darbotvarkėje neaptariamus (p. 16). Tokia pozicija atskleidžia žiniasklaidos vaidmens svarbą bei daromą įtaką politiniam gyvenimui. Anot Dearing'o ir Rogers'o (1996), analizavusių darbotvarkės nustatymo teoriją politiniame procese, darbotvarkės nustatymo procesas yra nuolatinė konkurencija tarp konkretaus klausimo šalininkų, siekiant atkreipti žiniasklaidos specialistų, visuomenės ir politikos elito dėmesį. Darbotvarkės nustatymo teorinė perspektyva teikia paaiškinimus, kodėl tam tikra informacija demokratinėje visuomenėje pateikiama būtent apie vienokias, o ne kitokias problemas; kaip formuojama viešoji nuomonė; ir kodėl kai kurie klausimai eskaluojami per politinių veiksmų prizmę, kai tuo tarpu kiti ne (p. 1-2). Iš esmės darbotvarkės nustatymo teoriją galima laikyti priežastine teorija (Scheufele, 2000, p. 304). Remiantis tuo galima teigti, kad bendrąja prasme darbotvarkės nustatymo teorinė prieiga analizuoja, kokias problemas iškelia žiniasklaida ir kokią įtaką tai daro visuomenės narių nuomonei.

Anot Dearing'o ir Rogers'o (1996) darbotvarkės nustatymą sudaro trys pagrindiniai komponentai: *žiniasklaidos darbotvarkė*, daranti įtaką *visuomenės darbotvarkėi*, kuri gali savo ruožtu veikti *politikos darbotvarkę* (p. 22). Šiuo atveju minėti autoriai akcentuoja žiniasklaidos, visuomenės bei politinės valdžios sąsajas. Juraitė (2000), cituodama Bunkart (1998), taip pat pažymi, kad procesas prasideda, kai tam tikra problema tampa aktualia žiniasklaidos darbotvarkėje. Žiniasklaidos pateikiami problemų prioritetai paveikia visuomenės darbotvarkę, t. y. visuomenės susirūpinimą tomis problemomis. Žiniasklaidos ir visuomenės darbotvarkės daro poveikį politinės valdžios darbotvarkėi, kuri savo ruožtu

daro įtaką žiniasklaidos prioritetams. Taip pat galimas atvirkštinis poveikis, kai visuomenės teminės preferencijos veikia žiniasklaidos darbotvarkę, nes žiniasklaida, kaip rinkos dalyvė, orientuojasi į recipientų interesus ir stengiasi patenkinti jų poreikius (p. 51). Remiantis šia logika 6 pav. pateikiama darbotvarkės nustatymo komponentų tarpusavio ryšių schema.

6 pav. Darbotvarkės nustatymo komponentų tarpusavio ryšių schema

Šaltinis: sudaryta autorės, remiantis Bunkart (1998)

Darbotvarkės nustatymo komponentų tarpusavio ryšiai parodo, kad itin glaudus ryšys sieja žiniasklaidos ir politikos darbotvarkes. Anot Juraitės ir Telešienės (2009), viena vertus, žiniasklaida yra svarbus informacijos šaltinis politinės valdžios institucijoms. Kita vertus, visuomenės informavimo priemonės, kaip valdžios kontrolės mechanizmas ir viešojo intereso saugotojos, ypač daug dėmesio skiria politikos naujienoms (p. 229). Žinoma, žiniasklaidos turinys paprastai priklauso ir nuo šalies politinės, ekonominės ar socialinės situacijos. Svarbu suvokti tai, kad žiniasklaida ne itin turi įtakos keisti visuomenės narių įsitikinimus ar politines pažiūras, bet vienus dalykus įtraukdama į savo darbotvarkę, o kitiems nesuteikdama reikšmės, ji tarsi primeta, kuriais klausimais verta turėti savo nuomonę, o kuriais – ne (McCombs, 2004, p. 34). Kitaip sakant, masinės komunikacijos priemonės ne visada gali įsakyti žmonėms, kaip galvoti, bet gali įsakyti jiems, apie ką galvoti (Nevinskaitė, 2011, p. 94). Politinės aktualijos ir politikos veikėjų veiksmai, idėjos ir siūlymai neabejotinai gali sudominti žiniasklaidą imigracijos politikos temomis, o kaip viso to pasekmė, imigracijos problematikai būtų sudarytos palankesnės sąlygos tapti aktualesne viešojo diskurso dalimi.

Taigi remiantis prieš tai aptartų autorių mintimis, nesudėtinga suvokti, kad politikos darbotvarkė yra neatsiejama nuo tokių veiksmų kaip žiniasklaida ir visuomenė. Ryšys tarp šių trijų komponentų darbotvarkės nustatymo teorijos kontekste yra apčiuopiamas ir gali būti įvairiakryptis. Analizuojant darbotvarkės nustatymo teorinę prieigą šio tyrimo atžvilgiu, galima daryti prielaidą, kad nuo to, kaip

dažnai imigracija pateikiama žiniasklaidoje, priklauso visuomenės susirūpinimas šia problema. Tai savo ruožtu daro įtaką politinės valdžios darbotvarkei (kaip dažnai imigracijos problema svarstoma LRS posėdžiuose), o ši vėlgi turi vienokios ar kitokios įtakos žiniasklaidos prioritetams. Turint mintyje imigracijos problematiką teoriškai įmanomas ir atvirkštinis visuomenės darbotvarkės poveikis žiniasklaidos prioritetams.

Pažymima, kad nors šis projektas labiau orientuotas į politikos darbotvarkės ir LRS institucinio diskurso analizę, tačiau tokie socialinės realybės aspektai kaip žiniasklaida arba visuomenė neabejotinai gali būti suprantami kaip vieni svarbiausių imigracijos reiškinių aktualizuojančių bei atitinkamai politikos veikėjų idėjas lemiančių ir formuojančių veiksnių. Svarbu tai, kad šis tyrimas yra atliekamas politikos darbotvarkės lauke, t. y. analizuojamas būtent politikos darbotvarkės turinys (ne žiniasklaidos ir ne visuomenės, kaip pavaizduota 6 pav.).

Įrėminimo teorija. Bet kuri situacija ar problema gali būti suvokiama ir pristatoma skirtingais būdais ir vertinant ją iš skirtingo požiūrio taško. Šis reiškinys mokslinėje literatūroje apibrėžiamas kaip „įrėminimas“, o juo paremtos studijos ir moksliniai tyrimai yra aptinkami skirtingose mokslo srityse, tarp jų ir politikos analizėje. Pasak Chong'o ir Druckman'o (2007), pagrindinė įrėminimo teorijos (angl. *Framing theory*) formavimo sąlyga yra ta, kad problema gali būti vertinama iš įvairių perspektyvų ir turi būti suprantama kaip turinti įtakos įvairioms vertybinėms nuostatoms arba svarstymams. Įrėminimas reiškia procesą, pagal kurį žmonės formuoja tam tikrą problemos konceptualizavimą arba perorientuoja savo mąstymą apie problemą (p. 104). Tai reiškia, kad komunikuodami individai konstruoja tam tikrai problemai būdingų aspektų visumą, remdamiesi savo individualiu suvokimu arba idėjomis, būdingomis atstovaujama institucijai. Entman'as (1993, cit. Somaini, 2014) yra pasiūlęs kiek platesnį įrėminimo proceso aiškinimą, kuomet apibrėžė jį kaip suvokiamos realybės aspektų atranką bei akcentavimą komunikuojamame tekste, tokiu būdu skatinant tam tikrą problemos apibrėžimą, priežastinį aiškinimą, moralinį vertinimą ir (arba) jos sprendimą (p. 31). Be to, kaip pažymi Nelson'as, Oxley ir Clawson (1997), įrėminimas – tai procesas, pagal kurį komunikacijos šaltinis sukuria ir apibrėžia savo auditorijai socialinį ar politinį klausimą. Kuomet daugelis politinės komunikacijos stebėtojų ir žiniasklaidos atstovų analizavo įrėminimą, kiti detalios aptarė, kokį poveikį įrėminimas daro visuomenės nuomonei (p. 221). Remiantis aptartomis sampratomis, galima teigti, kad įrėminimo teorinė perspektyva aktuali kalbant apie imigracijos reiškinio įrėminimą LRS instituciniame diskurse, kadangi sudaro sąlygas konceptualizuoti imigracijos problematiką per individualius politikų pasisakymus ir pareiškimus, kurie yra viešai prieinami ir pateikiami LRS posėdžių stenogramose. Be to, įrėminimo teorinės išvalgos aktualios kalbant apie imigracijos reiškinio įrėminimą XII-osios LRS kadencijos instituciniame diskurse. Prieš tai aptartas Entman'o įrėminimo proceso aiškinimas yra tarsi pagrindas esminiams imigracijos rėmams politiniame diskurse analizuoti.

Nelson'o, Oxley ir Clawson (1997) teigimu, dažnu atveju politikos veikėjai patys konstruoja ir komunikuoja konkrečios problemos rėmą, kuris būdingas jų atstovaujamai institucijai ar interesų grupei. Ir taip yra todėl, kad problemos rėmo kūrimas politiniams veikėjams dažniausiai yra paprastesnis būdas įtikinti, vietoj to, kad būtų dedamos tam tikros pastangos keisti visuomenės nuomonę, pasitelkiant logišką argumentaciją, susijusią su eskaluojama problema. Naudodami įvairias simbolines ir retorines praktikas, pavyzdžiui, aštrius pasisakymus, šūkius, vaizdines priemones, retorines analogijas, politikos veikėjai patys padeda žiniasklaidai įrėminti pranešimus apie juos. Tokie politikos veikėjo komunikuojami rėmai gali pritraukti žiniasklaidą ir pasiekti auditoriją kalbant apie tam tikrą problemą arba įvykį (p. 223). Šiuo atveju svarbu tai, kad įrėminimo teorinė prieiga savo esme yra artima darbotvarkės sudarymo teorijai, kadangi taip pat akcentuoja tris problemų struktūrizacijos ašis: politinę valdžią, visuomenę bei žiniasklaidą ir tarp jų egzistuojančias sąsajas.

Pažymima, kad įrėminimo teorija taikoma įvairiose disciplinose ir įvairiais požiūriais. Vincze (2008) teigimu, įrėminimo arba rėmų analizė nėra visiškai išvystytas teorinis modelis ar nuoseklus metodologinis požiūris. Įrėminimo analizės yra savaip skirtingos, tačiau tuo pačiu susijusios diskursų analizės metodais (p. 5). Dėl šios priežasties, o taip pat ir dėl to, jog skirtingų sričių mokslininkai (pavyzdžiui, komunikacijos arba politikos mokslų) įrėminimo sampratą savo tyrimų lauke pritaiko savaip, mokslinėje literatūroje gana sudėtinga atrasti vieningą įrėminimo sampratą. Visgi kaip pabrėžia Vincze (2008), rėmo terminas vartojamas dvejopai: kaip rėmas komunikacijos procese ir individualaus suvokimo arba minties rėmas (p. 5). Komunikacijos arba žiniasklaidos rėmai yra žodžiai, vaizdai, frazės ir pristatymo stiliai, kuriuos vartoja kalbantysis (pavyzdžiui, politikas ar žiniasklaidos kanalas), siekdamas auditorijai perduoti tam tikrą informaciją apie problemą, klausimą ar įvykį (Gamson ir Modigliani, 1987, 1989, cit. Chong ir Druckman, 2007). Šiame kontekste naudojamas rėmas atskleidžia, kokius aspektus kalbėtojas laiko aktualiais temai, taip pat atskleidžia kalbėtojo siekį perduoti šią informaciją klausytojui. Kaip pažymi Chong'as ir Druckman'as, cituodami Goffman'ą (1974), minties rėmai reiškia individo pažintinį konkrečios situacijos suvokimą. Skirtingai nuo komunikacijos rėmų, kurie akcentuoja kalbėtojo suvokimą apie konkrečios problemos aktualumą, minties rėmai pabrėžia problemos aktualumo suvokimą iš klausytojo perspektyvos (p. 101). Taigi iš esmės politikos veikėjai, komunikuodami tam tikras idėjas ar mintis konkrečios problemos atžvilgiu, gali siekti „suaktualinti“ tam tikrą problemą ir dėti pastangas informaciją apie tai perduoti visuomenei. Kita vertus, politikų idėjos gali pasireikšti kaip visuomenės narių susirūpinimo atspindys, kuomet tam tikros problemos aktualizavimas visuomenės narių lygmenyje pasiekia politikus, o šie savo ruožtu perteikia informaciją, kuri yra svarbi žvelgiant iš visuomenės nario pozicijos.

Vincze (2008) teigimu, įrėminimas tapo centrine imigracijos debatų ašimi. Ir iš tiesų rėmai užima reikšmingą vaidmenį politinės komunikacijos kontekste, iškeliant tik tam tikrus socialinės realybės aspektus, kitus aspektus palaikant nereikšmingais (p. 6). Svarbu pažymėti tai, kad konkrečios problemos

įrėminimas politiniame diskurse gali būti tiesiog konkrečios politinės partijos siekis dominuoti, siekiant įrėminti visuomenės susirūpinimą keliančias problemas ir taip siekiant palenkti į savo pusę potencialius rinkėjus. Pagal Entman'ą (1993, cit. Vincze, 2008), šiame kontekste konkrečios problemos įrėminimas gali būti laikomas politinės galios įgyvendinimo įrankiu. Be to, pasak Tankard'o (2001, cit. Nevinskaitė, 2011), didžioji rėmų galia kyla iš to, kad jais galima apibrėžti, kokiomis sąvokomis diskutuojama auditorijai to nepastebint. Tai primena mago pasirodymą – atkreipiamas dėmesys į vieną veiksmą, kad auditorija nepastebėtų, jog kažkas atliekama kitoje vietoje (p. 105). Bendraja prasme konkretaus klausimo įrėminimas gali lemti, kokių priemonių bus imamasi šiam klausimui spręsti. Būtent dėl to, jog problemos įrėminimas įgalina identifikuoti problemą ir pateikti galimus jos sprendimo būdus, rėmo sąvoka dažnai naudojama politikos ir politinio diskurso analizei.

Siekiant identifikuoti analizuojamos problemos rėmus, reikalinga pasitelkti tam tikrą įrėminimo teorijos modelį. Kim, Carvalho'as, Davis'as ir Mullins (2011) savo tyrime apie nelegalios imigracijos pasekmes ir galimus problemos sprendimo būdus remiasi Entman'o (1993) teoriniu modeliu, pagal kurį įrėminimas siekia *identifikuoti problemą* nustatant jos poveikį ir kas yra paveiktas, *diagnozuoti priežastis* nustatant problemą sukėlusius veiksnius, *pateikti moralinį vertinimą* ir *pasiūlyti tolesnio elgesio ir veiksmų rekomendacijas* (p. 294). Šiuo atveju pažymėtina tai, kad duomenų analizės metu viename sakinyje galima aptikti daugiau nei vieną iš paminėtų procesų arba neaptikti nei vieno iš jų. Taip pat nebūtinai teksto rėmai gali atspindėti visus šiuos keturis procesus. Kaip pažymi Chavez'as, Whiteford'as ir Hoewe (2010), rėmai, pateikiami žiniasklaidos šaltinių antraštėse, įžangose bei ten keliami klausimai, teksto struktūra, padeda individams susidėlioti savo mintis apie nagrinėjamą dalyką, susidaryti nuomonę ir vėliau priimti atitinkamus sprendimus (p. 113). Kitaip sakant viešajame diskurse keliami klausimai neabejotinai turi įtakos viešosios nuomonės formavimui.

Pažymėtina tai, kad tam tikro informacijos sklaidos kanalo rėmai gali turėti didelį poveikį klausytojų auditorijai. Nevinskaitė (2011) pabrėžia, kad rėmų tyrimas gali padėti identifikuoti tuos momentus, kai ima keistis viešoji nuomonė (p. 107). Mokslinėje literatūroje pateikiama įvairių pavyzdžių šiam teiginiui pagrįsti. Nevinskaitė (2011) pasitelkia pavyzdį, kai *Watergate*'o skandalo metu pasikeitė žiniasklaidos naudojami rėmai ir kad tai turėjo esminę įtaką viešosios nuomonės pokyčiui. Iš pradžių žiniasklaida naudojo sušvelninantį įvardijimą „Watergate'o išdaigos“. Viešoji nuomonė pradėjo keistis tada, kai žiniasklaida ėmė pateikti įvykį kaip aukščiausio lygmens skandalą (Tankard, 2001, cit. Nevinskaitės, 2011). Tuo tarpu Chavez'as, Whiteford'as ir Hoewe (2010) pasitelkia Aday (2006) atliktą tyrimą, kurio metu autorius išskyrė propagavimo rėmus, kurie yra dažniausiai vienpusiai ir orientuoti į sprendimus arba atspindi konsensą ir objektyvistiniai rėmus, kurie yra dvipusiai ir žvelgia subalansuotai į konkrečią problemą. Kaip atskleidė tyrimas, komunikacijoje naudojami propagavimo rėmai ne tik padeda išspręsti problemą, bet ir aktyviai skatina žiniasklaidos vartotojus įsitraukti į sprendimo priėmimą. Tuo tarpu objektyvistiniai rėmai nesukėlė tokio poveikio. Taigi prieita išvados,

kad komunikacijos rėmai, pasižymintys šališkumu, sudaro prielaidas daryti įtaką viešajai nuomonei ir galbūt net viešajai politikai (Chavez, Whiteford ir Hoewe, 2010, p. 114).

Apibendrinant prieš tai aptartus įrėminimo teorinės perspektyvos aspektus galima teigti, kad rėmo sąvoką gana sudėtinga apibrėžti. Pasak Nevinskaitės (2011), ji žvelgia giliau negu už / prieš, palankus / nepalankus, teigiamas / neigiamas. Rėmo sąvoka pripažįsta galimybę apibrėžti situaciją, klausimus, kokiomis sąvokomis bus kalbama apie klausimą (p. 106). Tai reiškia, kad rėmo sąvoka atspinti diskurso įvairovę ir tam tikrus skirtumus, kurie išryškėja pristatant konkretų klausimą tiek žiniasklaidoje, tiek ir instituciniame diskurse. Be to, konkretaus klausimo ar problemos įrėminimas viešajame diskurse daro įtaką viešajai nuomonei. Todėl grįžtant prie imigracijos įrėminimo XII-osios LRS kadencijos instituciniame diskurse, tikimasi, kad empirinio tyrimo rezultatai leis konceptualizuoti imigracijos problematiką LRS instituciniame diskurse bei identifikuoti rėmus, kuriais skirtingi institutai (politinės frakcijos) naudojasi, siekdami apibrėžti su imigracijos reiškiniu susijusius aspektus. Be to, daroma prielaida, kad imigracijos įrėminimo tyrimas leis identifikuoti imigracijos problemą nustatant jos poveikį ir kas yra paveiktas, diagnozuoti reiškinių priežastis nustatant problemą sukėlusius veiksnius, pateikti moralinį problemos vertinimą ir pasiūlyti tolesnio elgesio ir veiksmų rekomendacijas, remiantis LRS institucinio diskurso dalyvių – politikos veikėjų individualiais pasisakymais ir idėjomis, susijusiomis su analizuojamu reiškiniu.

2. EMPIRINIO TYRIMO METODIKA

Šiame skyriuje aptariama empirinio tyrimo metodika: nusakomas empirinio tyrimo objektas, tikslas, uždaviniai bei tyrimo metodai. Taip pat aprašomi pagrindiniai tyrimo organizavimo etapai ir eiga.

Kaip jau buvo minėta įvade, šio **tyrimo objektu** laikomos imigracijos reiškinių diskursyvos reprezentacijos XII-osios LRS kadencijos instituciniame diskurse.

Empirinio tyrimo tikslas - išanalizuoti imigracijos reiškinių diskursyvas reprezentacijas XII-osios LRS kadencijos instituciniame diskurse.

Empirinio tyrimo uždaviniai:

1. Nustatyti temas, apimančias su imigracija susijusius klausimus, dažniausiai aptariamas XII-osios LRS kadencijos instituciniame diskurse.
2. Ištirti, kokie rėmai, apimantys su imigracija susijusius klausimus, dažniausiai naudojami XII-osios LRS kadencijos instituciniame diskurse.
3. Aptarti kitas temas, nagrinėjamas XII-osios LRS kadencijos instituciniame diskurse, kuomet diskutuojama imigracijos klausimais.
4. Nustatyti emocinį krūvį, pasireiškiantį XII-osios LRS kadencijos instituciniame diskurse, kuomet liečiami migracijos klausimai.
5. Aptarti politines frakcijas, pasisakančias apie imigraciją dažniausiai.
6. Identifikuoti informacijos šaltinius, kuriais remiamasi diskutuojant apie imigraciją.

Empirinio tyrimo metodai:

- Atrankos metodas: tikslinė kriterinė atranka.
- Duomenų rinkimo metodas: dokumentų peržiūra.
- Duomenų analizės metodas: kokybinė ir kiekybinė turinio analizė.

Tyrimo tipas ir strategijos. Siekiant atskleisti imigracijos reiškinių diskursyvas reprezentacijas XII-osios LRS kadencijos instituciniame diskurse, empiriniam tyrimui atlikti, visų pirma, pasirinkta kokybinė prieiga. Toks pasirinkimas grindžiamas tuo, jog tyrimo dalykas yra imigracijos reiškinių diskursyvos reprezentacijos XII-osios LRS kadencijos instituciniame diskurse, o kokybinis tyrimo tipas yra taikomas tiriant tokius socialinės realybės aspektus, kurių neįmanoma išmatuoti kiekybiškai. Kaip pažymi Ezzy'is (2013), kokybiniai tyrimo metodai vertingi analizuojant ir plėtojant teorijas, kuriose svarbus reikšmių ir interpretacijų vaidmuo (p. 2). Kitaip sakant, kokybinė prieiga sudaro prielaidas labiau įsigilinti į analizuojamą reiškinį atskleidžiant vyraujančias tendencijas: nuostatas, požiūrius, vertybes bei suvokimą. O duomenys, gauti kokybinio tyrimo metu, taip pat yra tinkamesni norint giliau perprasti tiriamų individų suvokiamą pasaulį, požiūrį, patirtį (Tidikis, 2003). Taigi kokybinė prieiga

leidžia analizuoti politikos veikėjų požiūrį, nuostatas bei suvokimą imigracijos reiškinio atžvilgiu ir tuo pačiu įgalina tinkamai įgyvendinti išsikeltus empirinio tyrimo uždavinius.

Taip pat empirinis tyrimas remiasi ir kiekybine perspektyva. Kiekybinio tyrimo rezultatai išreiškiami skaičiais, o tai leidžia surinkti didelius informacijos kiekius bei analizuoti jų tarpusavio sąsajas. Anot Kardelio (2002), kiekybiniam tyrimui labiau būdingas siekis ieškoti išorinių reiškinio požymių, išgaunant įvairius rodiklius, kurie gali būti išreikšti skaičiais ir matuojami. Todėl kiekybinio tyrimo mokslinę vertę nusako gauti jo rezultate kiekybiniai rodikliai (p. 105). Taigi kiekybinio tyrimo tipo pasirinkimas leido tyrimo duomenų analizėje kokybinius duomenis išmatuoti kiekybiškai bei naudojant tam tikras statistinės analizės technikas įgalino juos palyginti tarpusavyje, taip pat atrasti tam tikrus dėsningumus.

Pažymėtina tai, kad atliktas empirinis tyrimas pasižymi diskurso analizės kaip vienos pagrindinių socialinių tyrimų metodologinių strategijų bruožais. Anot Morkevičiaus, Telešienės ir Žvaliausko (2008), pagrindinis diskurso analizės dėmesys - sakytiniams ar rašytiniams tekstams <...>, tačiau taip pat diskurso analizei svarbiais tampa ne tik išsakytasis ar parašytasis tekstas, bet ir jį kuriantys, perduodantys ir interpretuojantys veikėjai bei diskursą įgalinantys bei apribojantys tiesioginiai ar istoriniai kontekstai, ideologinis tekstų turinys (p. 32). XII-osios LRS kadencijos plenarinių posėdžių stenogramų analizė leidžia analizuoti ne tik konkrečius politikos veikėjų pasisakymus apie imigraciją, bet į analizę įtraukia ir pačių politikos veikėjų tarpusavio interakciją, įgalina atskleisti komunikacinio proceso metu vyraujančią emocinį krūvį.

Be to, šis tyrimas yra rengiamas remiantis socialinio konstruktyvizmo perspektyvos logika, kuomet empiriškai tiriamos subjektyvios politikos veikėjų idėjos apie imigracijos reiškinį ir gilinamasi į tai, kaip su imigracija susiję socialinės realybės aspektai yra konstruojami XII-osios LRS kadencijos instituciniame diskurse.

Tyrimo instrumentas ir imties sudarymas. Tyrimo empirinę bazę sudaro viso 40 XII-osios LRS kadencijos plenarinių posėdžių stenogramų, tarp kurių – tiek eilinių ir neeilinių sesijų, tiek rytinių ir vakarinių Seimo plenarinių posėdžių medžiaga, apimanti laikotarpį nuo 2016 m. lapkričio 14 d. iki 2017 m. spalio 19 d. Šiuo laikotarpiu viso vyko 112 Seimo posėdžių. Seimo posėdžių medžiaga yra viešai prieinama internete, LRS (2017) oficialiame tinklalapyje. Nuorodos į atskiras stenogramas pateikiamos I priede.

Pažymėtina tai, kad Seimo institucinio koordinacinio politinio diskurso plotis neapsiriboja vien plenariniiais posėdžiais. Seime taip pat veikia atskirų sričių komisijos bei komitetai ir Seimo valdybos sprendimu sudarytos darbo grupės, sprendžiančios atskirus visuomeninio gyvenimo sričių klausimus. Plenarinių posėdžių stenogramų kaip empirinės bazės pasirinkimas paremtas tuo, jog Seimo plenariniai posėdžiai yra pagrindinė arena, kurioje vyksta politinių frakcijų atstovų institucinė diskusija įvairiais visuomeninio gyvenimo klausimais. Be to, šių posėdžių medžiaga yra viešai prieinama internete, kai tuo

tarpu kitų Seimo instituciniame diskurse veikiančių institutų susirinkimų stenogramos nėra viešai prieinamos. Tai apsunkina duomenų prieinamumą. Nors žiniasklaidai ir yra pateikiami pranešimai iš komisijų ar komitetų posėdžių, tačiau tai nėra originalūs politikos veikėjų pasisakymai (pirminiai duomenys), kurie leistų analizuoti imigracijos reiškinio diskursyvias reprezentacijas, remiantis konkrečių politinių frakcijų atstovų suvokimu, vertinimu, idėjomis.

Duomenų rinkimui buvo taikomas dokumentų (t. y. stenogramų) peržiūros metodas. Dokumentų peržiūra pasitelkiama tuomet, kai nėra galimybės stebėti tiriamų reiškinų ar nėra galimybės informaciją surinkti interviu būdu; taip pat tuomet, kai reikalinga anksčiau vykusių procesų ar egzistavusių reiškinų analizė (Morkevičius, Telešienė ir Žvaliauskas, 2008, p. 98). Kadangi šio tyrimo objektas yra orientuotas į LRS plenarinių posėdžių stenogramų turinio analizę, būtent tai ir diktuoja dokumentų peržiūros metodo pasirinkimą tyrimo duomenų rinkimui.

Tyrimo imtis suformuota atsižvelgiant į tyrimo objektą, dalyką, tikslą bei uždavinius, taip pat į kokybinio tyrimo metodų reikalavimus. Seimo plenarinių posėdžių stenogramų atranka vykdyta taikant tikslinės kriterinės atrankos metodą. Kaip pažymi Palinkas, Horwitz, Green, Wisdom, Duan ir Hoagwood (2015), tikslinės kriterinės atrankos tikslas – nustatyti ir atrinkti visus atvejus, tenkinančius iš anksto nustatytą kriterijų (p. 535). Šio tyrimo kontekste esminiu atrankos kriterijumi laikyti politikos veikėjų pasisakymai apie imigracijos reiškinį. Pažymėtina tai, kad vykdydamas tikslinę atranką tyrėjas atranka tik tuos individus, situacijas ar dokumentus, kurie gali tyrėjui suteikti prasmingos informacijos apie tiriamąjį dalyką (Morkevičius, Telešienė ir Žvaliauskas, 2008, p. 88). Todėl tyrimo elementai (plenarinių posėdžių stenogramos – tekstai) atrinkti pagal raktažodžius „migra“ (apima žodžius imigracija, reemigracija, migrantas, reemigrantas, imigrantas), „išvyk“, „susigrąž“ (pavyzdžiui, išvykusių tautiečių susigrąžinimas), „sugrąž“ (pavyzdžiui, talentų sugrąžinimas), atmetant pasisakymus apie emigraciją, emigrantus, išvykimą iš Lietuvos reiškiančius ir kitus su analizuota tema nesusijusius klausimus (pavyzdžiui, PVM susigrąžinimas, pensijų sugrąžinimas ar kt.).

Taigi tyrimo imtį sudaro viso 40-imt pagal minėtus raktažodžius tyrimo organizavimo laikotarpiu atrinktų XII-osios LRS kadencijos plenarinių posėdžių stenogramų, kuriose aptikti Seimo politinių frakcijų atstovų daugiau ar mažiau paliesti su imigracijos reiškinio susiję klausimai.

Tyrimo imties elementų kodavimas. 40-ies XII-osios LRS kadencijos plenarinių posėdžių stenogramos užkoduotos priskiriant joms posėdžio datos ir posėdžio Nr. reikšmes, pavyzdžiui **20161114:1**, kur 20161114 – posėdžio data (metai, mėnuo, diena), o 1 – posėdžio Nr. Pažymima, kad visos tyrimo duomenų analizėje naudotos Seimo posėdžių stenogramos yra viešai prieinamos internete pagal šio projekto 1 priede pateiktas nuorodas.

Tyrimo duomenų kodavimas. Seimo plenarinių posėdžių stenogramose pateikti konkretūs politikos veikėjų pasisakymai apie imigraciją buvo koduojami priskiriant tam tikrą tyrimo autorės

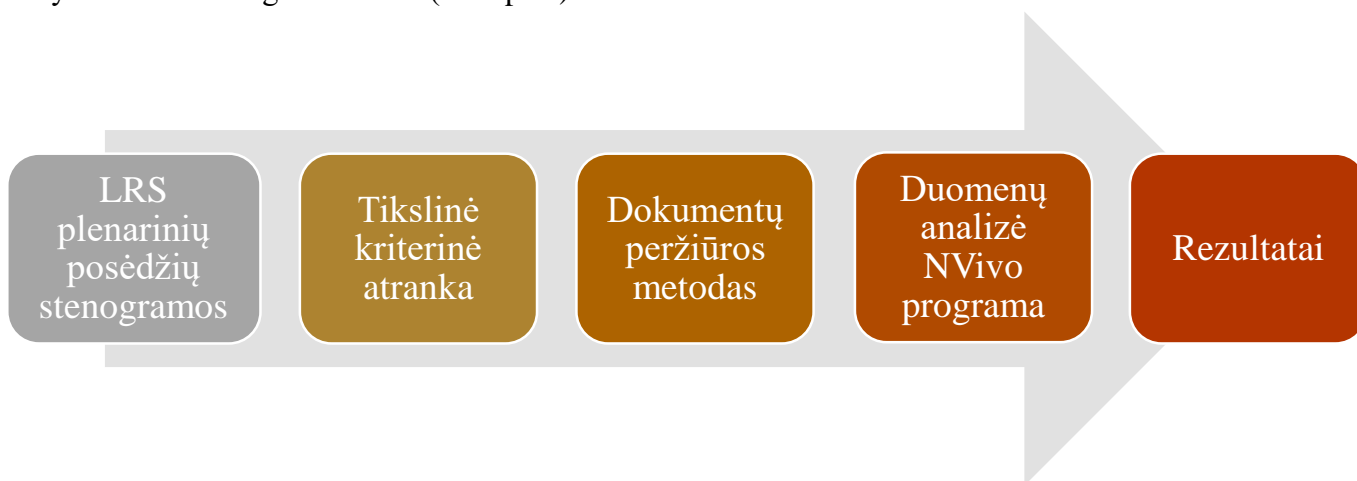
suteiktą kodo reikšmę. Pastebėjus, kad kai kurie iš kodų savo prasmės turiniu turi panašumų, jie buvo apjungiami į kodų šeimas, o galutinė tyrimo duomenų kodavimo logika pateikiama 4 lentelėje.

4 lentelė. Tyrimo duomenų kodavimo logika

KODŲ ŠEIMA	KODAS	KODAVIMO PASTABA
Imigracijos temos	Politinis reglamentavimas Integracija Reemigracija Nelegali imigracija Darbo imigracija Mokslo imigracija Migracijos tarnybų veikla	Koduojama visa arba net kelios pastraipos, kuriose vystoma tema
Imigracijos įrėminimas	Problemos apibrėžimas Problemos priežastinis aiškinimas Problemos moralinis vertinimas Problemos sprendimo būdai	Koduojama vienas arba keli sakiniai (platus teksto žymėjimas)
Kitos temos	Demografiniai iššūkiai Ekonominiai klausimai Emigracija Pajamų nelygybė Socialinė atskirtis Skurdas Nedarbas Kvalifikuotos darbo jėgos trūkumas Organizuotas nusikalstamumas Dviguba pilietybė Nacionalinis saugumas Vizos ir bevizis režimas	Koduojama visa arba kelios pastraipos, kuriose vystoma tema
Emocinis krūvis	Pozityvus Negatyvus Neutralus	Koduojama visa viena arba kelios pastraipos
Politinės frakcijos	Frakcija "Tvarka ir teisingumas" (TTF) Liberalų sąjūdžio frakcija (LSF) Lietuvos lenkų rinkimų akcijos-Krikščioniškų šeimų sąjungos frakcija (LLRA-KŠSF) Lietuvos socialdemokratų partijos frakcija (LSDPF) Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjungos frakcija (LVŽSF) Mišri Seimo narių grupė (MSNG) Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų frakcija (TS-LKDF) Išorės dalyviai	Koduojama visa viena arba kelios pastraipos
Informacijos šaltiniai	Žiniasklaida Srities ekspertai Kitų valstybių patirtys Asmeninės patirtys	Koduojama vienas arba keli sakiniai (platus teksto žymėjimas)

Duomenų analizė. Tyrimo metu surinktiems duomenims analizuoti pasirinktas, visų pirma, kokybinės turinio analizės metodas, kurio tikslas – analizuoti reikšmingus teksto aspektus, kurių negalima išmatuoti kiekybiškai (Lewis-Beck, Bryman ir Liao, 2004). Kadangi duomenų atrankos metu

buvo atrinkta ganėtinai gausi informacija apie analizuojamą reiškinį, buvo nuspręsta duomenų analizei pasitelkti programinę įrangą ir analizuoti surinktus duomenis kompiuterizuotos kokybinių duomenų analizės programinės įrangos „NVivo 11“ paketo pagalba. Kaip pažymi Morkevičius, Telešienė ir Žvaliauskas (2008), atliekant interpretacinę analizę paprastai surenkami didžiuliai kiekiai nestruktūruotų tekstinių duomenų (pavyzdžiui, interviu transkripcijų, stebėjimo protokolų, lauko užrašų ar asmeninių dokumentų), egzistuoja daugybė duomenų saugojimo ir paieškos užduočių, kurių atlikimą žymiai palengvina kompiuteris ir speciali kokybinių duomenų analizei skirta programinė įrangą (p. 141). Taigi tyrimo duomenys, kaip jau buvo minėta, atsižvelgiant į informacijos turinį, buvo užkoduoti bei vėliau analizuoti naudojant 4 lentelėje pateikiamą tyrimo duomenų kodavimo logiką. Viso išskirta 39 kodai, kurie apjungti į 6 kodų šeimas. Pagal šias dimensijas tyrimo duomenys analizuoti ir interpretuoti, tyrimo rezultatų analizės dalyje (3 skyriuje) pateikiant autentiškas citatas iš politikos dalyvių pasisakymų. Tam, kad būtų nesunku susiorientuoti, iš kurios tiksliai stenogramos ir konkrečios vietos pateikiama citata, jos užkoduotos priskiriant posėdžio datos, posėdžio Nr. ir pastraipos Nr. reikšmes, pavyzdžiui **20161114:1-15**, kur 20161114 – posėdžio data, 1 – posėdžio Nr., 15 – pastraipos Nr. Citatos pateikiamos tiksliai tokios, kokios buvo pateiktos Seimo posėdžio stenogramose. Žemiau pateiktame paveiksle pateikiama tyrimo dizaino loginė schema (žr. 7 pav.).

7 pav. Tyrimo dizainas
Sudaryta autorės

Be to, empirinio tyrimo rezultatų analizė remiasi kiekybine prieiga. Kokybinių duomenų analizė atlikta naudojant kompiuterinę programinę įrangą „NVivo 11“, kuri sudaro sąlygas suskirstyti tekstą į tam tikrus vienetus automatiškai. Teksto kodavimo logika pateikiama 4 lentelėje – joje matyti, kad tyrimo duomenims koduoti naudotas platus teksto žymėjimas (vienas ar keli sakiniai, ar net kelios pastraipos, kuriose plėtojama tema). Kaip teigia Morkevičius, Telešienė ir Žvaliauskas (2008), kompiuteris gali suskaidyti tekstą į tam tikrus standartinius vienetus (žodžius, žodžių junginius ar net sakinius) automatiškai. Taigi galima santykinai objektyviai (statistinių technikų pagalba) tyrinėti, kokie standartiniai teksto vienetai yra būdingi tam tikriems tekstams ir pagal tai daryti tam tikras išvadas bei

interpretacijas apie tų tekstų ir jų kūrėjų aspektus (matome, kad subjektyvūs veiksniai išsipainioja į analizės procesą tik pačioje jo pabaigoje) (p. 157). Kiekybinė kokybinių duomenų analizė leido empiriniame tyrime panaudoti tam tikras statistines analizės technikas, kurios papildė tyrimo rezultatų analizę ir įgalino įgyvendinti išsikeltus tyrimo uždavinius.

Tyrimo etika. Pažymėtina tai, kad siekiant užtikrinti teorinių ir empirinių duomenų analizės pristatymo patikimumą, šis tyrimas atliktas laikantis bendrųjų tyrimo etikos principų. Tyrimui atrinkti duomenys analizuoti ir interpretuoti taip, kad nebūtų iškraipyta tikroji jų prasmė.

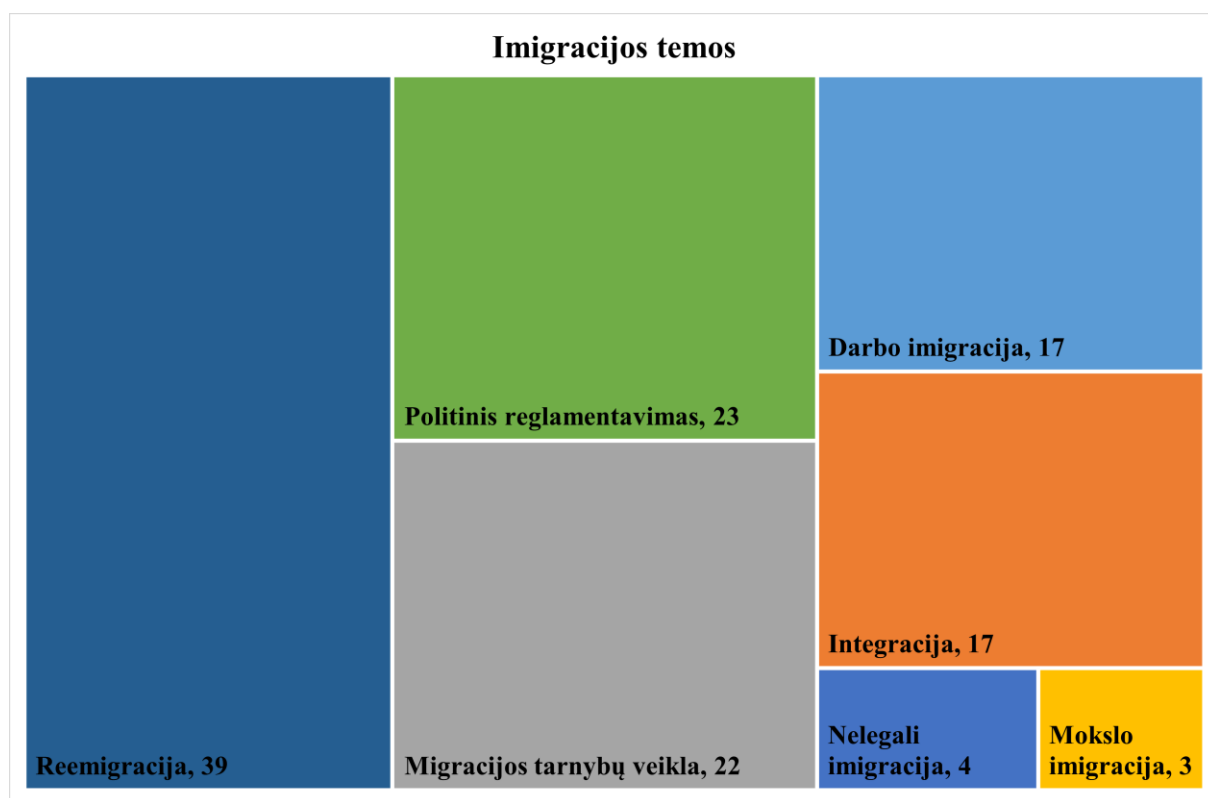
Svarbu pabrėžti tai, kad atliktas tyrimas yra fundamentinio pobūdžio ir nedidelės apimties. Gauti rezultatai nebuvo orientuoti į imigracijos įrėminimo LRS instituciniame diskurse apibendrinimą. Duomenų analize buvo siekiama aprašyti tiriamą probleminį reiškinių galimiems tolimesniems tyrinėjimams, kadangi Lietuvos kontekste imigracijos reiškinių diskursyvosios reprezentacijos nėra analizuotos instituciniame diskurse, juolab tyrimo analizėje naudojant LRS posėdžių stenogramų duomenis.

3. IMIGRACIJOS ĮRĖMINIMO XII-OSIOS LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KADENCIJOS INSTITUCINIAME DISKURSE TYRIMO REZULTATAI

Šiame skyriuje pateikiama tyrimo duomenų (stenogramų) kokybinė ir kiekybinė turinio analizė. Duomenys analizuoti bei interpretuoti pagal tyrimo metu išskirtas 6 kodų šeimas bei šioms priskirtus atitinkamus kodus, taip pat pateikiant autentiškas citatas iš XII-osios LRS kadencijos plenarinių posėdžių medžiagos.

3.1. Imigracijos temų analizė

Vienu iš tyrimo klausimų buvo siekiama identifikuoti temas, apimančias su imigracija susijusius klausimus, dažniausiai aptariamus XII-osios LRS kadencijos instituciniame diskurse. 8 paveikslas rodo santykinę Seimo narių dėmesio pasiskirstymą atskiroms imigracijos temoms posėdžių metu.

8 pav. Kintamojo „Imigracijos temos“ hierarchinė diagrama, n koduotų citatų

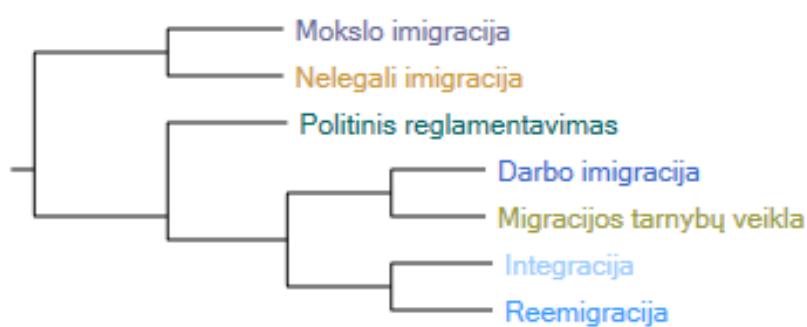
Šaltinis: sudaryta autorės (citatų stenogramų tekstuose viso N=125, koduotų stenogramų tekstų viso N=40)

Kaip atskleidė tyrimo duomenys, Seimo narių politikos darbotvarkėje koncentruojamasi ties šiomis su imigracijos reiškiniu susijusiomis temomis: *grįžtamoji migracija (reemigracija)*, kuri savo ruožtu yra suvokiama kaip vienas iš šalies strateginių prioritetų migracijos srityje šios kadencijos Seime bei Vyriausybės programoje, taip pat *politiniu reglamentavimu*, kuris apima klausimus, susijusius su imigrantų integracijos ir imigracijos politikos priemonių įgyvendinimu, jų kūrimu, tobulinimu, vertinimu bei imigrantų teisėmis. Taip pat, kaip parodė tyrimo duomenys, politikos veikėjai diskusijų

metu įtraukia *integracijos* klausimus, kurių aktualumas didžiaja dalimi siejamas su Lietuvos įsipareigojimais suteikti prieglobstį pabėgėliams ir sudaryti jiems tinkamas gyvenimo sąlygas, suteikiant visavertes galimybes integruotis į vietos visuomenę bei prieigą prie socialinių paslaugų (sveikatos, švietimo, įdarbinimo ir kt.). Be to, įvairių politinių frakcijų atstovai diskusijose akcentuoja *nelegalios imigracijos, darbo imigracijos* ir *mokslo imigracijos* aspektus bei nevengia išsakyti savo pozicijos *migracijos tarnybų veiklos* atžvilgiu. Migracijos tarnyboms šio darbo kontekste priskirti tie Seimo narių pasisakymai, kurie apima tiek Seimo viduje esančio Migracijos komiteto, tiek išorės institucijų: Migracijos departamento, atskirų Ministerijų, koordinuojančių su imigracija susijusius klausimus, veiklas.

Kaip matyti medžio schemos (hierarchinėje) diagramoje (8 pav.), analizuotuose stenogramų tekstuose daugiausiai diskutuojama apie reemigraciją, politinį reglamentavimą ir migracijos tarnybų veiklą. Kiek rečiau kalbama apie darbo imigraciją ir integraciją. Visai retai – apie nelegalią imigraciją ir mokslo imigraciją. Tai parodo, kad XII-osios LRS kadencijos diskurse, visų pirma, orientuojamasi į tautiečių susigrąžinimą, o kur kas rečiau diskutuojama temomis, kurios liečia užsienio imigrantų klausimus darbo, mokslo, nelegalios imigracijos arba integracijos srityse. Bendrąja prasme, galima teigti, kad šios Seimo kadencijos nariai svarbiausiu prioritetu imigracijos temoje laiko grįžtamosios migracijos skatinimą, kai tuo tarpu užsienio imigrantams skiriamas antraeilis vaidmuo.

Tęsiant kokybinių duomenų kiekybinę analizę atlikta klasterinė analizė. Kitaip sakant, analizuotas kintamojo „*imigracijos temos*“ kategorijų panašumas pagal jų citatose vartojamus žodžius. Daryta prielaida, kad dalykai, kurie institucinio diskurso dalyvių yra suvokiami kaip susiję arba panašūs, yra komunikuojami panašiu žodynu. Klasterinės analizės rezultatai pateikiami 9 paveiksle.

9 pav. Kintamojo „Imigracijos temos“ klasterinė analizė

Šaltinis: sudaryta autorės (kategorijos sugrupuotos pagal citatose naudojamų žodžių panašumą, naudotas Sørensen koeficientas)

9 paveiksle pavaizduoti duomenys atskleidžia, kad Seimo instituciniame diskurse panašus žodynas vartojamas, kuomet diskutuojama „*darbo imigracijos*“ ir „*migracijos tarnybų veiklos*“ kategorijų kontekste. Taip pat kategorijų „*integracija*“ ir „*reemigracija*“ atveju. Tiek pirmuoju, tiek

antruoju atvejais minėtos kategorijos komunikuojamo žodyno prasme tarpusavyje yra labiau susijusios, nei susijusios su kitomis kintamojo „*Imigracijos temos*“ kategorijomis.

Kadangi pagal jam priskirtas funkcijas Seimas atlieka įstatymų leidžiamosios valdžios funkciją, nenuostabu, kad plenarinių posėdžių metu nagrinėti įvairių sričių įstatymų projektai: tiek siūlomos jau galiojančių įstatymų pataisos, tiek inicijuojami nauji įstatymų projektai. Stenogramų tekstuose keliami ne tik teisiniai ar reglamentavimo klausimai, tačiau diskutuojama apie esamą situaciją bei jau įgyvendinamų priemonių efektyvumą, ryškėja subjektyvūs diskurso dalyvių imigracijos problematikos vertinimai. 5 lentelėje pateikiamos autentiškos citatos iš Seimo posėdžių pagal tyrimo duomenų analizės metu išskirtas Seime aptariamas imigracijos temas.

5 lentelė. Imigracijos temos. Autentiškos citatos iš Seimo plenarinių posėdžių stenogramų

KODŲ ŠEIMA	KODAS	AUTENTIŠKOS CITATOS
Imigracijos temos	Politinis reglamentavimas	<p>„Mūsų veiksmų plane numatėme priemones jaunoms šeimoms regionuose išlaikyti <...> Efektyvesnis ir geresnė kokybė užtikrinantis profesinis ugdymas, paremtas dualinio mokymo principais. Prieinamas būstas ir tinkamai apmokamas darbas <...>“ (20170404:43-29)</p> <p>„Reikia kalbėti apie geriau apmokamas darbo vietas, kurias garantuoja investicijų pritraukimas“ (20170404:43-97)</p> <p>„Labai aiškūs ir kryptingi darbai gimstamumo skatinimo, socialinės apsaugos ir pagalbos, švietimo, darnios ir konkurencingos ekonomikos plėtros ir skatinimo, žmogiškųjų išteklių valdymo bei viešojo sektoriaus efektyvinimo srityse“ (20170404:43-24)</p> <p>„<...> Vyriausybė sieks sutvarkyti švietimo įstaigų tinklą sukuriant profesionalias integravimo programas sugrįžtantiems vaikams, tinkamus išlyginamųjų kursų pasiūlymus bei geras kokybiškas švietimo paslaugas sugrįžusiems“ (20170404:43-31)</p>
	Integracija	<p>„Ar šitas įregistravimas reikš, kad yra atidaroma tam tikra prasme prieiga tų žmonių, kurie registruosis (pabėgėliai), prie socialinių pašalpų, garantijų ir t. t. <...> Šių sąlygų reikalavimas yra europinis, tačiau <...> mes turime ir Lietuvos žmones, kurie neturi ir sąlygų, yra benamiai, ir neregistruoti.“ (20170502:56-74)</p> <p>„Aš įsivaizduoju, kad migracijos proceso valdymas <...> nacionalinei valstybei turi būti orientuojamas į tai, kad pabėgėliai turi turėti laikinumo statusą. Pernelyg gili jų integracija į mūsų visuomenę iš esmės reiškia tai, kad mes sudarome sąlygas, net ir pasibaigus konfliktui, likti čia.“ (20170511:62-184)</p> <p>„Mums reikia rodyti solidarumą, mums reikia rodyti, kad tikime bendra Europos idėja. <...> Viena iš sričių, kur valstybės veikia kartu, tai yra prieglobstis. Tai nėra ekonominė migracija, tai yra prieglobstis.“ (20170511:62-188)</p>
	Reemigracija	<p>„Jeigu nesikeičia ekonominės aplinkybės čia, pas mus, grįžtantys emigrantai į tą patį vandenį vargu ar įbris. Mūsų tyrimai rodo, kad tie, kurie bando sugrįžti, net arti 80 % vėl emigruoja. Tas bandymas sugrįžti irgi susietas su tuo, ką mes turime čia.“ (20170404:56)</p> <p>„Taigi reikia ne stabdyti, ne atimti tą galimybę, o skatinti, kad emigracija būtų laikina, skatinti grįžtamąją migraciją ir teikti pagalbą apsisprendusiems.“ (20170404:43-65)</p> <p>„Kviečiu susivienyti ir ne kalbomis, o darbais keisti Lietuvą, nes real is beautiful yra tada, kai mes patys, ne valdžios žodžiais, o žmonių žodžiais pakviečiam savo emigravusius grįžti“ (20170404:43-132)</p>
	Nelegali imigracija	<p>„Europos Sąjungos šalių nesutarimų šaltinis išliko nelegalios migracijos problema. Ji skaldo Europos Sąjungos vienybę ir tai turi neigiamos įtakos Lietuvos nacionaliniams interesams.“ (20170418:47-40)</p>

	„Viena iš prevencinių priemonių, stiprinant Europos Sąjungos sienų apsaugą, yra nelegalios imigracijos į Europos Sąjungą priemonė.“ (20170613:76-216)
Darbo imigracija	„Manau, kai Lietuvoje susiklosčiusi darbo rinkos situacija yra tokia, kad vienam dirbančiajam tenka vienas pensininkas ir vienas vaikas, mums būtina kalbėti, kaip mes turėsime žmonių, kurie dirbs ir teiks paslaugas Lietuvoje. Ir turime kalbėti atvirai, kad turime įsileisti Rytų kaimynus pas save dirbti.“ (20170321:35-462) „Pirmiausia manau, kad Lietuva turi susikaupti ir sudaryti visas sąlygas, kad neišvažiuotų iš Lietuvos. <...> ir tik po to ieškoti piliečių iš trečių šalių.“ (20170328:40-13) „<...> noriu paremti šitą įstatymo projektą, kuris leidžia lengviau įvežti kvalifikuotus specialistus. Tai yra išteklius, tiesiog prilygintinas auksui.“ (20170525:65-104)
Mokslo imigracija	„<...> dar sukurti klasterių, lazerių, prikviešti mokslininkų, gerai mokėti, įdarbinti juos iš visur – iš Rytų, iš Vakarų, iš Indijos, iš visur – ir pradėti gaminti nors kelis produktus, kuriuos mes turėtume pasaulinėje rinkoje, kad galėtume uždirbti.“ (20170404:43-180) „Mes turime galvoti, kaip sugrąžinti į Lietuvą tuos talentingus mūsų jaunos mokslininkus, kurie šiandien yra svetur.“ (20170608:73-139)
Migracijos tarnybų veikla	„Migracijos departamentas elgiasi pagal teisės aktų reikalavimus ir kitokio sprendimo priimti negali.“ (20170316:34-80) „Kartu noriu paprašyti ministro, kad labai aiškiai pažiūrėtų į Migracijos departamento veiklą <...>“ (20170321:35-463) „Visos struktūros privalo turėti migracijos klausimus sprendžiančius padalinius, pradedant prezidentūra, Vyriausybe, Seimu ir savivaldybėmis, nes kiekviena savivaldybė akivaizdžiai turi žinoti tikrąją padėtį, suskaičiuoti ir pažiūrėti, ką ji gali padaryti, ko gali pritrūkti ir ko reikėtų, kad šie klausimai pajudėtų iš vietos.“ (20170404:43-79)

Šaltinis: sudaryta autorės

Kaip parodė tyrimo duomenys, šios kadencijos Seime apie imigraciją kalbama ne tik atskiruose posėdžiuose, tačiau jau yra inicijuota (2017 m. balandžio 4 dieną) beveik 3-ų valandų trukmės tikslinė diskusija dėl migracijos ir demografinės politikos, kuri apėmė ne tik imigracijos, tačiau didžiąja dalimi ir emigracijos klausimus. Posėdyje akcentuoti demografiniai iššūkiai (visuomenės senėjimas, gyventojų amžiaus struktūros netolygumai), kvalifikuotos darbo jėgos trūkumas šalyje, kurie atliepia visuomenės narius liečiančius ekonominius sunkumus. Apskritai posėdžiuose pabrėžiama masinės emigracijos iš šalies problema, taip pat imigracijos bei integracijos politikos kūrimo, tobulinimo būtinybė ir akcentuojama imigracijos (ypač reemigracijos) svarba. Tekstuose kalbant apie tautiečių susigrąžinimą atkreipiamas dėmesys į patrauklių sąlygų emigravusiems sugrįžti sudarymą, orientuojamasi į tas tobulintinas socialinio gyvenimo sritis, kurios paskatino emigruoti iš šalies. Politikai suvokia kompleksinių priemonių įvairiuose sektoriuose (šalies, regiono, savivaldybės, bendruomenės, šeimos) kūrimo bei tobulinimo būtinybę: *Migracijos politikos priemonės turi būti kompleksinės ir vykdomos įvairiais lygiais: šalies, regiono, savivaldybės, bendruomenės, šeimos.*“ (20170404:43-88); *„Taigi kompleksinė pagalba šeimai – būstas, ikimokyklinės įstaigos, derinimas asmeninių interesų, šeimos ir darbo, lankstūs darbo santykiai.*“ (20170404:43-176). Šis momentas reikšmingas tuo, jog pasirinkimas emigruoti, imigruoti arba reemigruoti yra nulemtas ne vienos, o keleto priežasčių ar motyvų. Be to, diskurse atkreipiamas dėmesys į migracijos tarnybų veiklos aspektus – diskutuojama apie atskirų

institucijų, veikiančių migracijos srityje, veiklos aspektus, jų struktūrinių pokyčių, atsakomybių, funkcijų perskirstymą, veiklos efektyvinimą ir tobulinimą.

Svarbu pažymėti tai, kad tekstuose paminėta nemažai galimų priemonių ir strateginių veiksmų, apimančių gimstamumo skatinimo, ekonomikos plėtos, investicijų pritraukimo į regionus, paramos šeimai, profesinio ugdymo, būsto politikos, švietimo politikos, dvigubos pilietybės sritis: „*Labai aiškūs ir kryptingi darbai gimstamumo skatinimo, socialinės apsaugos ir pagalbos, švietimo, darnios ir konkurencingos ekonomikos plėtos ir skatinimo <...> srityse*“ (20170404:43-24), „*Realūs pokyčiai emigracijos statistikoje įvyks tik tada, kai pasieksime investicijų pritraukimo į regionus proveržį.*“ (20170404:43-25), „*Mūsų veiksmų plane numatėme priemones jaunoms šeimoms regionuose išlaikyti <...> Efektyvesnis ir geresnę kokybę užtikrinantis profesinis ugdymas <...>. Prieinamas būstas ir tinkamai apmokamas darbas <...>*“ (20170404:43-29), „*<...> privalu maksimaliai sutrumpinti gyvenimo užsienyje trukmę <...>. Vyriausybė sieks sutvarkyti švietimo įstaigų tinklą sukuriant profesionalias integravimo programas sugrįžtantiems vaikams, tinkamus išlyginamųjų kursų pasiūlymus bei geras kokybiškas švietimo paslaugas sugrįžusiems*“ (20170404:43-32), „*<...> stiprinti liuanistinio ugdymo tinklą bei gerinti nuotolinio mokymosi galimybes užsienyje esantiems Lietuvos vaikams.*“ (20170404:43-32), „*Atėjo laikas įteisinti Lietuvai dvigubą pilietybę ir aktyviai kviesti mūsų tautiečius grįžti namo.*“ (20170404:43-34). Manoma, kad reformos šiose srityse turėtų teigiamos įtakos gerinant situaciją migracijos bei demografijos srityse.

Institucinio diskurso dalyviai atkreipdami dėmesį į imigracijos sritį, atskleidžia šių dienų realijas, kuomet apie imigraciją kalbama itin retai: „*Lietuvoje kelti imigracijos klausimus iš tiesų reikia drąsos. Viešasis diskursas apie imigraciją labai dažnai patenka į tokį uždarą ratą: masinė emigracija tęsiasi, išvykę lietuviai negrįžta, tačiau vyrauja supratimas, kad reikia sugrąžinti savus, o ne įsileisti užsieniečių. Kitų šalių patirtis ir tyrimai rodo, kad protinga, šalies ilgalaikius interesus atitinkanti imigracija neišstumia vietinių ir netrukdo grįžti saviems. Priešingai, ji gali didinti ekonomikos potencialą, pritraukti investicijų ir daryti Lietuvą patrauklesnę ir patiems lietuviams.*“ (20170404:43-71,72). Iš tiesų, politiniame diskurse imigrantai neretai suvokiami kaip grėsmė šalies gyventojams. Vyrauja nuostata, kad imigrantai (tame tarpe ir pabėgėliai) ne tik pretenduoja į socialines paslaugas ir garantijas, kurių paprastai stinga patiems piliečiams, bet taip pat kelia pavojų nacionaliniam saugumui. Nacionalinio saugumo klausimas analizuojamas nelegalios imigracijos temos kontekste.

Politinio reglamentavimo aspektu, svarbu paminėti svarstyta Seimo nutarimo „*Dėl demografijos, migracijos ir integracijos procesų valdymo*“ projektą, kuriuo: „*Migracijos komisija, atsižvelgdama į blogėjančią Lietuvos demografinę padėtį, nemažėjančią Lietuvos Respublikos piliečių emigraciją ir atkreipdama dėmesį, kad migracijos politikos veiksmingumas turi būti neatsiejamas, susijęs su plėtojama reintegracija, siūlo atlikti valstybės institucijų vykdomą demografijos, migracijos ir integracijos procesų valdymo analizę ir, įvertinus galimybes, pavesti koordinuoti šių procesų valdymą*

vienui valstybės institucijai, taip pat sudaryti darbo grupę iš mokslininkų, valstybės pareigūnų, specialistų ir socialinių partnerių ir parengti Lietuvos piliečių reemigracijos skatinimo programos projektą, kurį iki 2018 m. sausio 1 d. pateiktų Lietuvos Respublikos Seimui.“ (20170328:40-6). Kaip atskleidžia tyrimo duomenys, Seimo nariai, matydami grįžtamosios migracijos skatinimo svarbą, siekia parengti bei reglamentuoti reemigracijos skatinimo programą. Ši programa numatytų gaires, kurios, tikėtina, apibrėžtų strategines kryptis grįžtamosios migracijos skatinimo atžvilgiu ir įgalintų politikos veikėjus kryptingai siekti Lietuvos išvykusių piliečių susigrąžinimo taip sušvelninant emigracijos sukeltus neigiamus padarinius.

Tyrimo duomenys atskleidžia, kad tam tikra dalis Seimo narių linkę nepalankiai vertinti kai kuriuos su pabėgėlių integracija susijusius klausimus, motyvuojant tuo, kad šalis neturi pakankamai ekonominių išteklių, galinčių užtikrinti piliečiams reikalingas socialines garantijas, o ką jau kalbėti apie imigrantus: „Kas mums dabar yra siūloma? Siūloma tiesiog nieko neskaičiuvus, jokių kaštų, tiesiog pa- imti ir tuos žmones įtraukti į mūsų socialinę sistemą ir niekas niekada tų kaštų nesuskaičiuos.“ (20170502:56-93); „Ar šitas įregistravimas reikš, kad yra atidaroma tam tikra prasme prieiga tų žmonių, kurie registruosis (pabėgėliai), prie socialinių pašalpų, garantijų ir t. t. <...> Šių sąlygų reikalavimas yra europinis, tačiau <...> mes turime ir Lietuvos žmones, kurie neturi ir sąlygų, yra benamiai, ir neregistruoti.“ (20170502:56-74). Šiuo atveju yra iškeliamas ekonominių išteklių klausimas, kuris iš tiesų turi tiesioginės įtakos sklandžiai imigrantų integracijai. Tekstų analizė atskleidžia, kad Lietuvos piliečiai tam tikra prasme yra suvokiami esantys pranašesni imigrantų atžvilgiu. Šiuo aspektu diskutuojama apie laikinumo statuso pabėgėliams suteikimo būtinybę, tačiau nėra pateikiami konstruktyvūs argumentai, kuo pabėgėlių apsisprendimas likti Lietuvoje ilgesniam nei konfliktų jų šalyje vyksmo laikotarpiui yra blogai: „Aš įsivaizduoju, kad migracijos proceso valdymas <...> nacionalinei valstybei turi būti orientuojamas į tai, kad pabėgėliai turi turėti laikinumo statusą. Pernelyg gili jų integracija į mūsų visuomenę iš esmės reiškia tai, kad mes sudarome sąlygas, net ir pasibaigus konfliktui, likti čia.“ (20170511:62-184). Štai kita dalis Seimo narių pabėgėlių integracijos klausimą sieja su vieningos Europos idėja bei solidarumo principais ir mato poreikį įstatymo „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ keitimo projektui, kuriuo siekiama užtikrinti, kad užsieniečiai turėtų tokias pačias teises integracijos metu kaip ir LR piliečiai, t. y. teisę gauti tam tikras socialines išmokas, prieigą prie sveikatos priežiūros bei ikimokyklinių paslaugų, taip sudarant palankias sąlygas pabėgėliams su šeimomis pilnavertiškai integruotis į vietos visuomenę: „Štai tokie asmenys, gavę pabėgėlio statusą, yra apgyvendinami Pabėgėlių priėmimo centre, o vėliau yra bandoma integruoti juos į savivaldybes. Kada savivaldybėse tokie asmenys gyvena, ne visada arba dažniausiai būtų turėtojai nesutinka tokių asmenų įregistruoti savo butuose. Štai susidaro problema, kad pabėgėliai <...>, neturintys deklaruotos vietos, negali naudotis tinkamai savivaldybėje ikimokyklinio ugdymo paslaugomis, mokyklinio ugdymo paslaugomis“ (20170502:56-72); „<...> mes kalbame apie užsieniečių integraciją ir užsieniečiai turi tokias

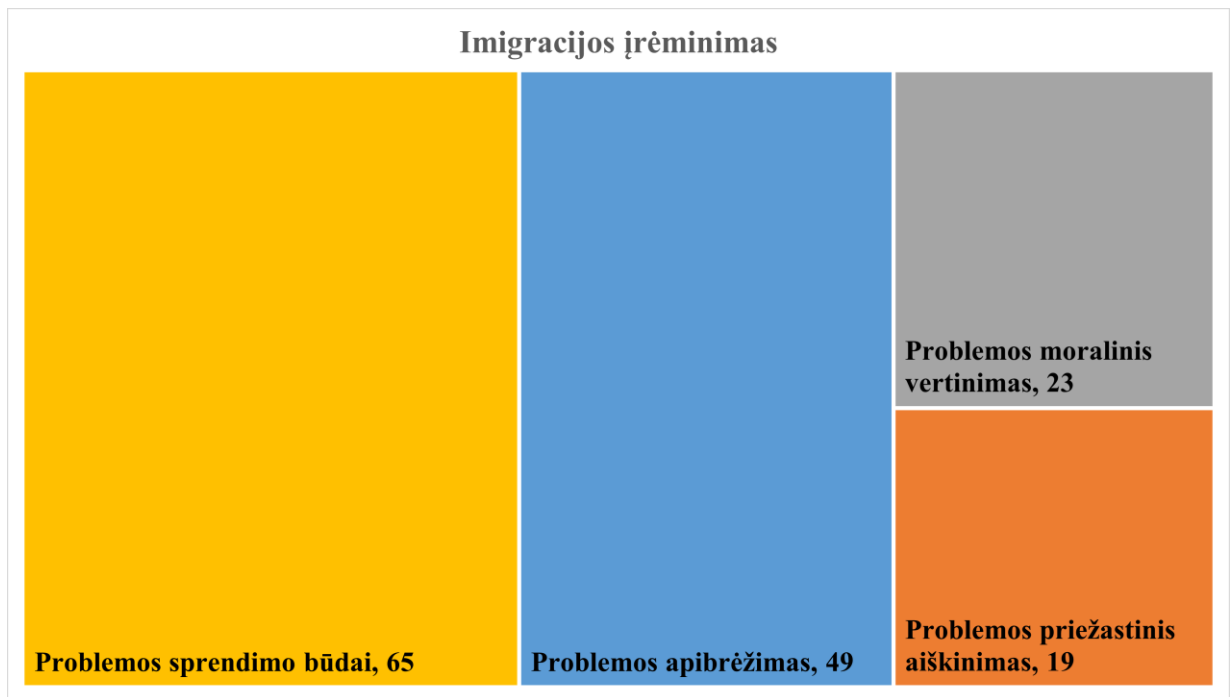
pačias teises integracijos metu kaip ir Lietuvos Respublikos piliečiai, juolab, žinote, ir tam tikros išmokos, ir sveikatos priežiūra, ir ikimokyklinių paslaugų teikimas niekuo nesiskiria kaip Lietuvos gyventojams“ (20170502:56-75). Taigi iš esmės Seime integracijos problemas politikos veikėjai yra linkę vertinti skirtingai: vienu atveju, pabėgėlių integracijos politiką aktualizuoja, kitu atveju, su tuo susijusių problemų sprendimo iniciatyvas vertina negatyviai arba skeptiškai.

Kalbant apie kitas Seimo posėdžiuose analizuojamas imigracijos temas, paminėtina darbo imigracijos tema. Šiuo atžvilgiu egzistuoja kontraversiškos Seimo narių pozicijos. Kuomet iškeliamas kvalifikuotos darbo jėgos trūkumo problema, tam tikra dalis politikų akcentuoja darbo jėgos iš Rytų šalių (Ukrainos, Baltarusijos ir kt.) pritraukimo poreikį. Tuo tarpu kita Seimo narių dalis, pirmiausia akcentuoja grįžtamosios migracijos skatinimą ir savų tautiečių susigrąžinimą į šalį. Reemigracija pirmiausia pabrėžiama ir mokslo imigracijos atveju – iškeliamas „protų susigrąžinimo“ idėja, tačiau taip pat matomas ir užsienio mokslininkų pritraukimo poreikis. Šiuo atžvilgiu mokslininkų iš užsienio šalių (Rytų, Vakarų, Indijos ir kt.) imigracija suvokiama kaip galimybė didinti šalies potencialą mokslo ir inovacijų plėtros srityje.

Apibendrinant prieš tai šiame poskyryje aptartus aspektus galima teigti, kad Seimo instituciniame diskurse dažniausiai diskutuojama reemigracijos, kiek rečiau – politinio reglamentavimo ir migracijos tarnybų veiklos, dar rečiau – darbo imigracijos ir integracijos temomis. Diskurse minimos, tačiau retai, nelegalios imigracijos ir mokslo imigracijos temos. Tyrimo duomenys atskleidžia, kad XII-osios LRS kadencijos Seime pirmiausia orientuojamasi į grįžtamosios migracijos skatinimą (tautiečių susigrąžinimą), kai tuo tarpu užsieniečių imigraciją ir integraciją liečiantys klausimai Seimo narių yra vertinami kontraversiškai ir jiems skiriamas antraeilis dėmesys.

3.2. Diskursyvaus imigracijos įrėminimo aspektai

Kadangi šis tyrimas orientuotas į imigracijos įrėminimą XII-osios LRS kadencijos instituciniame diskurse, tyrimo duomenų analize siekiama išsiaiškinti, kokie rėmai, apimantys su imigracija susijusius klausimus, dažniausiai naudojami šios kadencijos Seime. Šiam tyrimo klausimui atsakyti pasitelktas Entman'o (1993) pasiūlytas įrėminimo proceso aiškinimas ir politikų pasisakymai šiuo aspektu suklasifikuoti į keturias kategorijas: problemos apibrėžimą, problemos priežastinį aiškinimą, problemos moralinį vertinimą ir problemos sprendimo būdus. 10 paveiksle pateikiamas santykinis Seimo narių dėmesio pasiskirstymas atskiroms imigracijos įrėminimo kategorijoms.

10 pav. Kintamojo „Imigracijos įrėminimas“ hierarchinė diagrama, n koduotų citatų
 Šaltinis: sudaryta autorės (citatų stenogramų tekstuose viso N=156, koduotų stenogramų tekstų viso N=40)

Remiantis medžio schemos (hierarchine) diagrama (10 pav.) galima teigti, kad didžiausią santykinę plotį Seimo diskusijose apie imigraciją sudaro siūlomi problemos sprendimo būdai, kiek rečiau reikiama problemos apibrėžimas. Analizuotose stenogramose rečiausiai naudojami problemos moralinio vertinimo ir problemos priešastinio aiškinimo rėmai. Iš esmės, tokie rezultatai atliepia Seimo kaip įstatymų leidžiamosios valdžios funkciją, kuomet priimami nauji įstatymai ar inicijuojami jau galiojančių teisės aktų redakcijos projektai. Kita vertus, teigiamą poveikį turinčių sprendimų priėmimui politikos darbotvarkėje svarbus vaidmuo tenka realaus reiškinių situacijos suvokimui, adekvačiam jos vertinimui bei vienokią ar kitokią situaciją sąlygojančių priežasčių analizei, tad imigracijos įrėminimo kontekste problemos moralinis vertinimas ir problemos priešastinis aiškinimas neturėtų būti suvokiamas kaip mažiau aktualus.

Tęsiant imigracijos įrėminimo XII-osios LRS kadencijos instituciniame diskurse kokybinę turinio analizę svarbu paminėti, kaip imigracijos reiškinių kontekste apibrėžiama (-os) problema (-os). 6 lentelėje pateikiamos imigracijos įrėminimą atliepančios autentiškos citatos iš Seimo plenarinių posėdžių stenogramų. Tyrimo duomenys leidžia teigti, kad Seimo nariai be tokių problemų kaip kvalifikuotos darbo jėgos trūkumas, visuomenės senėjimas ir kiti demografiniai iššūkiai bei ekonominiai sunkumai, įvardija vertybines/kultūrines problemas: bendruomeniškumo stoką, tautinio tapatumo nykimą, žmogaus santykio su tėvyne nebuvimą, pasitikėjimo Lietuva trūkumą. Visi šie aspektai daro tiesioginę įtaką individų emocinei elgsenai, kuri didžiąja dalimi gali sąlygoti individų apsisprendimą imigruoti ar reemigruoti. Jei emigrantas nėra emociškai susietas su kilmės šalimi, tikėtina, kad ir reemigruoti jis bus suinteresuotas kur kas mažiau nei tas, kurį saisto bendruomeniškumo, giminystės,

tautinio tapatumo su Lietuva ir Lietuvoje likusiais artimaisiais ryšiai. Taigi emocinės aplinkos aspektai politikų akcentuojami ir problemos priežastinio aiškinimo kontekste.

Kalbant apie imigracijos reiškinių problematikos moralinį vertinimą, pažymėtina tai, kad politikos veikėjai ir kiti institucinio diskurso dalyviai suvokia imigracijos (ypač grįžtamosios migracijos) skatinimo būtinybę. Susidariusi situacija, kuomet imigracija šalyje nėra pajėgi kompensuoti emigracijos netolygumų, Seimo nariams taip pat yra suprantama. Politikai nevengia kritikuoti šiuo metu vykdomų programų (pvz., „Globali Lietuva“) ir įvairių socialinės politikos priemonių bei tuo pačiu pabrėžia atskirų socialinės politikos sričių tobulinimo poreikį.

6 lentelė. Imigracijos įreminimas. Autentiškos citatos iš Seimo plenarinių posėdžių stenogramų

KODŲ ŠEIMA	KODAS	AUTENTIŠKOS CITATOS
Imigracijos įreminimas	Problemos apibrėžimas	<p>„<...> Eurostatas paskelbė, kad mes nykstame ir nyksime sparčiausiai, sparčiausiai Europos Sąjungoje ir net esame vieni iš lyderių pasaulyje. Tai žinia ir investitoriams, ir mūsų tėvynainiams, kurie yra užsienyje, kurie galbūt ir galėtų sugrįžti, norėtų sugrįžti, kad tai yra tikrai nykstanti visuomenė“ (20170404:43-51)</p> <p>„Problema yra kur kas rimtesnė, problema yra mūsų žmogaus santykio su Lietuva, santykio su savo tėvyne ir santykio su savo valstybe.“ (20170404:43-161)</p> <p>„Didžiausia problema yra pasitikėjimo. Žmogus netiki savo asmeninėmis galiomis šioje valstybėje, jis netiki, kad jis yra reikalingas valstybei“ (20170418:47-229)</p> <p>„<...> susidaro problema, kad pabėgėliai (nors mes ir deklaruojame, kad yra prioritetas atsivežti šeimas ir su vaikais), neturintys deklaruotos vietos, negali naudotis tinkamai savivaldybėje ikimokyklinio ugdymo paslaugomis, mokyklinio ugdymo paslaugomis“ (20170502:56-72)</p>
	Problemos priežastinis aiškinimas	<p>„<...> neturėjimas socialinio dialogo, negebėjimas arba nenorėjimas dalintis socialiai atsakingo verslo ta pelno norma su savo darbuotojais, skatina tą situaciją, kurią mes ir turime: ir pajamų nelygbę, ir nepatrauklias darbo vietas, ir migraciją.“ (20161213:17-247)</p> <p>„Tai būtų tokie trys pagrindiniai, kertiniai dalykai: ekonomika, švietimo sistema ir emocinė aplinka – žmogaus teisės.“ (20170404:43-224)</p>
	Problemos moralinis vertinimas	<p>„Kaimas baigia ištuštėti, kaip rašė J. Avyžius „Kaimas kryžkelėje“, dabar jau pasiekėme didesnę momentą. Aš jau nekalbu, kad mes sugrąžinsime tuos, kurie išvažiavo į užsienį.“ (20161114:1-1081)</p> <p>„Pradėkime nuo „Globalios Lietuvos“. Jokios kritikos, jokių pokyčių, jokių naujų finansavimų, kurių šita programa realiai neturi, kurią iki šiol vykdo 13 institucijų, kurios nesugeba tarpusavyje sutarti, kaip realiai padaryti pokytį, kai emigracija tuoj pasieks milijoną gyventojų. Radau vieną žodį apie grįžimą į tėvynę. Tačiau kokius žodžius? Kalbama apie patrauklias perspektyvas. Parodykite, kur yra patrauklios perspektyvos. Sakoma, mes atkreipsime dėmesį į patrauklias perspektyvas. Tai jau seniai turėjo būti dėmesio centre.“ (20161213:17-223)</p> <p>„Grįžtamoji migracija – sunkus, sudėtingas procesas, neretai kur kas sunkesnis, negu išvykimas. Tenka spręsti daug su grįžimu susijusių problemų ir dar susidurti su negatyvia Lietuvos gyventojų nuomone – nevykėlis, ir ko tu čia sugrįžai. Tad sudėtinga ne tik faktinė situacija, bet ir psichologinės problemos.“ (20170404:43-67)</p> <p>„<...> manome, kad užsieniečių teisinė padėtis ir toliau tampa labai svarbiu klausimu darbotvarkėje. Turbūt bet kokie pakeitimai šioje srityje turi būti daromi labai atsakingai ir pasvertai <...>“ (20170502:56-87)</p>
	Problemos sprendimo būdai	<p>„<...> reikia numatyti strateginius uždavinius, priemones, finansavimą, institucijas, galų gale pasitarti su užsienio lietuviais.“ (20161213:17-224)</p>

		<p>„Aš manau, kad augant mūsų ekonomikai, jos galimybės, privalomai turės didėti ir žmonių atlyginimai“ (20170117:27-166)</p> <p>„turime kalbėti atvirai, kad turime įsileisti Rytų kaimynus pas save dirbti.“ (20170321:35-462)</p> <p>„Atėjo laikas įteisinti Lietuvai dvigubą pilietybę ir aktyviai kviesti mūsų tautiečius grįžti namo.“ (20170404:43-34)</p> <p>„Jeigu nenorime likti uždara Europos provincija, reiktų iš tikrųjų pagalvoti ir apie kitokią – atviresnę, bet kartu ir tikslingesnę, gal ir saugesnę imigracijos politiką.“ (20170404:43-72)</p> <p>„<...> priėmę vieną ar kitą įstatymą ar nutarimą, mes emigracijos situacijos, emigrantų grįžimo ir migracijos nepakeisime ir neišspręsimė turbūt, kol nebus draugiškos, patrauklios, nuoširdžios aplinkos gyventi Lietuvoje.“ (20170404:43-195)</p>
--	--	--

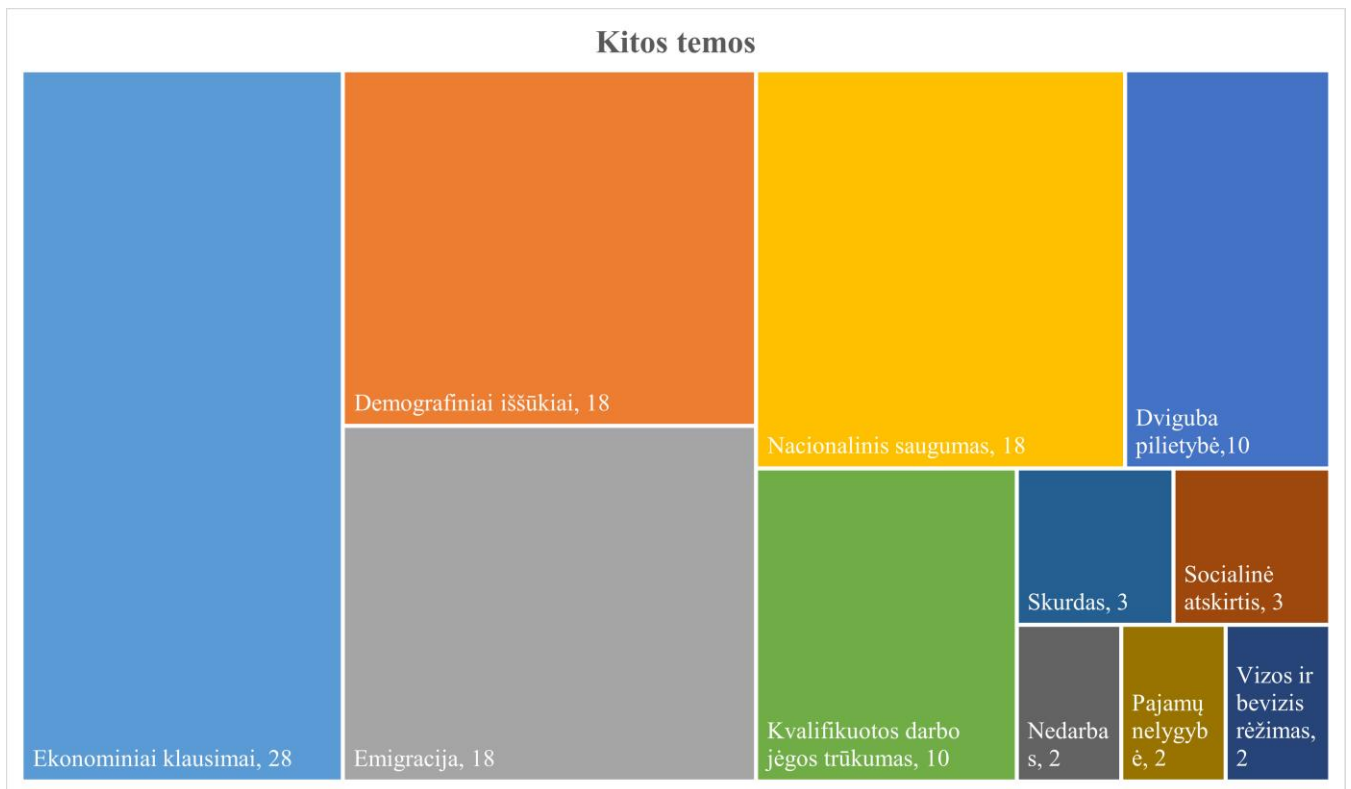
Šaltinis: sudaryta autorės

Kaip jau buvo minėta, imigracijos įrėminimo kontekste su imigracija susiję sprendimai komunikuojami dažniausiai. Tačiau, kaip atskleidžia tyrimo duomenys, politiniame diskurse neretai naudojami abstraktūs siūlymai imigracijos problematikai spręsti: „Reikia kalbėti apie geriau apmokamas darbo vietas, kurias garantuoja investicijų pritraukimas“ (20170404:43-97), „Norint keisti situaciją, reikalingas kryptingas darbas.“ (20170404:43-88). Vertinant minėtus pasisakymus matyti, kad politinių frakcijų atstovai renkasi abstraktesnį kalbėjimo būdą, kuomet neapibrėžiami nei konkretūs veiksmai, nei priemonės, kaip šiuos siūlymus įgyvendinti praktikoje. Visgi, Seimo instituciniame diskurse yra kalbama apie atvirumą imigracijai, apie tautiečių susigrąžinimą. Tam, kad tai būtų įgyvendinta praktikoje ir kad imigrantams šalyje būtų sudaromos patrauklios sąlygos imigracijai, siūloma numatyti strategines gaires, priemones ir finansavimo šaltinius, kurie leistų užtikrinti imigrantų pritraukimą.

Apibendrinant prieš tai aptartus imigracijos įrėminimo aspektus galima teigti, kad XII-osios LRS kadencijos Seimo instituciniame diskurse imigracijos reiškinys dažniausiai įrėminamas problemos sprendimo būdų ir problemos apibrėžimo kategorijų kontekste. Tuo tarpu santykinai mažesnis dėmesys Seime skiriamas imigracijos problemos moralinio vertinimo bei priežastinio aiškinimo rėmams.

3.3. Kitų temų analizė

Paprastai diskursuose pagrindines temas supa ir šalutinės temos, kurios gerai atspindi asociacijas. Kitaip sakant, parodo, su kuriomis kitų sričių problemomis yra siejama pagrindinė dominanti tema. Kadangi vienu iš šio tyrimo uždavinių siekiama aptarti kitas temas arba problemas, kurios nagrinėjamos XII-osios LRS kadencijos instituciniame diskurse, jos koduotos atskira kodų šeima. 11 paveiksle pateikiamas santykinis Seimo narių dėmesio pasiskirstymas atskiroms temoms, kurios analizuojamos, kuomet diskurse liečiami imigracijos klausimai.

11 pav. Kintamojo „Kitos temos“ hierarchinė diagrama, n koduotų citatų

Šaltinis: sudaryta autorės (citatų stenogramų tekstuose viso N=114, koduotų stenogramų tekstų viso N=40)

Kaip atskleidžia 11 paveiksle vaizduojama kitų temų LRS instituciniame diskurse hierarchinė diagrama, XII-osios LRS kadencijos Seime kartu su imigracijos klausimu analizuojamos šios temos (nuo dažniausiai iki rečiausiai pasireiškiančios): ekonominiai klausimai, demografiniai iššūkiai, emigracija, nacionalinis saugumas, kvalifikuotos darbo jėgos trūkumas, dvigubą pilietybę, skurdas bei socialinė atskirtis, nedarbas, pajamų nelygybė ir vizų/bevizio režimo klausimai.

Tyrime buvo koduojamos ir temos tiesiogiai susijusios su imigracija (jau aptarta 3.1. poskyryje) ir kitos, su imigracija asocijuojamos temos. Toliau siekiant nustatyti, kokios kitos temos yra minimos analizuojant imigracijos temas, atlikta kodų sankirtų analizė ir sudaryta matrica (žr. 7 lentelę).

Iš kodų matricos matyti, kad tekstuose, kuomet kalbama apie politinį imigracijos reglamentavimą, dažniausiai taip pat kalbama apie ekonominius klausimus, demografinius iššūkius, emigraciją ir nacionalinį saugumą (F stulpelis ir 1, 3, 4 bei 6 eilutės). Taip pat kuomet diskutuojama reemigracijos tema, lygiagrečiai kalbama apie emigraciją ir demografinius iššūkius (G stulpelis ir 1 bei 4 eilutės). Kodų sankirtos matrica sudaryta atsižvelgiant į tai, ar nurodyti kodai susikerta (tekste atsiranda kartu). Tokiu atveju kodų persidengimas skaičiuojamas kaip viena sankirta ir šis skaičius nurodomas 7 lentelėje.

7 lentelė. Kintamųjų „Imigracijos temos“ ir „Kitos temos“ kodavimo sankirtų matrica, 128 susikertančios citatos

	A: Darbo imigracija	B: Integracija	C: Migracijos tarnybų veikla	D: Mokslo imigracija	E: Nelegali imigracija	F: Politinis reglamentavi mas	G: Reemigrac ija
1 : Demografiniai iššūkiai	0	0	1	0	0	12	6
2 : Dviguba pilietybė	0	0	2	0	0	6	3
3 : Ekonominiai klausimai	4	3	2	1	1	14	4
4 : Emigracija	3	0	3	1	0	11	10
5 : Kvalifikuotos darbo jėgos trūkumas	3	0	2	0	0	7	0
6 : Nacionalinis saugumas	3	0	4	0	4	10	2
7 : Skurdas	0	0	0	0	0	1	1
8 : Socialinė atskirtis	0	0	0	0	0	2	1
9 : Vizos ir bevizis režimas	0	0	0	0	0	1	0

Šaltinis: sudaryta autorės (viso koduotų unikalių citatų N=128)

8 lentelėje pateikiamos autentiškos citatos iš Seimo posėdžių stenogramų kitų analizuotų temų atžvilgiu. Pastebėta, kad politinio diskurso dalyviai, kalbėdami apie imigraciją akcentuoja ekonominius klausimus ir šių klausimų kontekste imigraciją vertina negatyviai. Šiuo aspektu darbo imigrantai iš užsienio matomi kaip potenciali grėsmė, galinti daryti įtaką vietos darbo jėgos atlyginimų dydžio mažėjimui.

8 lentelė. Kitos temos. Autentiškos citatos iš Seimo posėdžių stenogramų

KODŲ ŠEIMA	KODAS	AUTENTIŠKOS CITATOS
Kitos temos	Demografiniai iššūkiai	„Turėtume tam tikrą strateginę kryptį, aiškų planą, kur mes judame ir panašiai, turėdami omenyje ir mūsų visą demografinę situaciją, šeimos politikos iššūkius, galų gale sugrįžtančios Lietuvos koncepciją <...>“ (20170321:35-451) „<...> mes turėjome trijų valandų diskusiją praeitame Seimo posėdyje apie demografiją <...> Yra žmonių pasirinkimas, kur jie nori gyventi ir kur jie nori dirbti, kurti savo šeimą ir užsidirbti.“ (20170406:46-279)
	Ekonominiai klausimai	„Bet kurios darbo jėgos įvežimas naudingas ekonomikai, bet atlyginimų jis nekelia. Jis kaip tik mažina atlyginimus, nes įvežama todėl, kad ten pigesnė darbo jėga.“ (20170525:65-91) „O šiuo metu daroma viskas, kad trečiųjų šalių piliečiams, kurie dar mažiau, dar labiau sumažins mūsų atlyginimus, būtų atvertos durys į Lietuvą, ir tai tiesiog nėra strategiška.“ (20170525:65-115)
	Emigracija	„<...> emigracija ir grįžtamoji migracija yra du susisiekiantys indai <...>“ (20170404:43-65) „Emigracijos mastas skausmingiausia problema, todėl mėginkime pirmiausia susigrąžinti savus žmones.“ (20170608:73-72)

Pajamų nelygybė	„neturėjimas socialinio dialogo, negebėjimas arba nenorėjimas dalintis socialiai atsakingo verslo ta pelno norma su savo darbuotojais, skatina tą situaciją, kurią mes ir turime: ir pajamų nelygybę, ir nepatrauklias darbo vietas, ir migraciją.“ (20161213:17-247)
Socialinė atskirtis	„<...> ką mini Lietuvos žmonės, kurie paliko Lietuvą, dėl migracijos – maži atlyginimai, skurdas, socialinė atskirtis, darbo santykiai, požiūris į darbuotoją, mokamas mokslas ir teisingumo tokio, kokį jie supranta, nebuvimas.“ (20170404:43-175)
Skurdas	„<...> žmonės pajus realų pajamų didėjimą, kartu ir skurdo mažinimą. Ir, be abejo, galutinis siekis – reemigracija.“ (20161122:7-43)
Nedarbas	„<...> jaunimo nedarbo problema Lietuvoje yra ganėtinai aštri <...> tai pati aktyviausia migraciniuose procesuose dalyvaujanti gyventojų grupė <...>“ (20170928:104-15)
Kvalifikuotos darbo jėgos trūkumas	„Taigi mūsų pramonėje iš tikrųjų reikalingi darbuotojai, ir ne tik profesionalai, kaip šiuo įstatymu yra pabrėžiama, bet ir tikroji kvalifikuota darbo jėga, kuri gal neturi aukštojo išsilavinimo.“ (20170321:35-464) „Aš suprantu, kad jūsų ideologijoje sąvokos „nacionalinė darbo rinka“ nėra, bet mes juk kalbame apie tą sąrašą darbuotojų, kurių Lietuvoje trūks arba jų yra. Ir mes paprašėme įvertinti galimos imigracijos poveikį būtent toms specialybėms, kurias mes turime.“ (20170321:35-473)
Dviguba pilietybė	„Atėjo laikas įteisinti Lietuvai dvigubą pilietybę ir aktyviai kviešti mūsų tautiečius grįžti namo.“ (20170404:43-34)
Nacionalinis saugumas	„Iš tiesų saugumas yra prioritetas šiandieninei Vakarų Europai. Pagaliau ir Vakarų Europos šalys supranta, kad tai yra jų pagrindinė strateginė kryptis, todėl užsieniečių teisinė padėtis yra ta sritis, kurią reformuoti arba kurią liberalizuoti reikia labai atsargiai, arba to išvis nedaryti“ (20170504:57-214)
Vizos ir bevizis režimas	„Siūloma nustatyti kontrolės priemones bevizų šalių piliečių migracijai.“ (20161201:12-55)

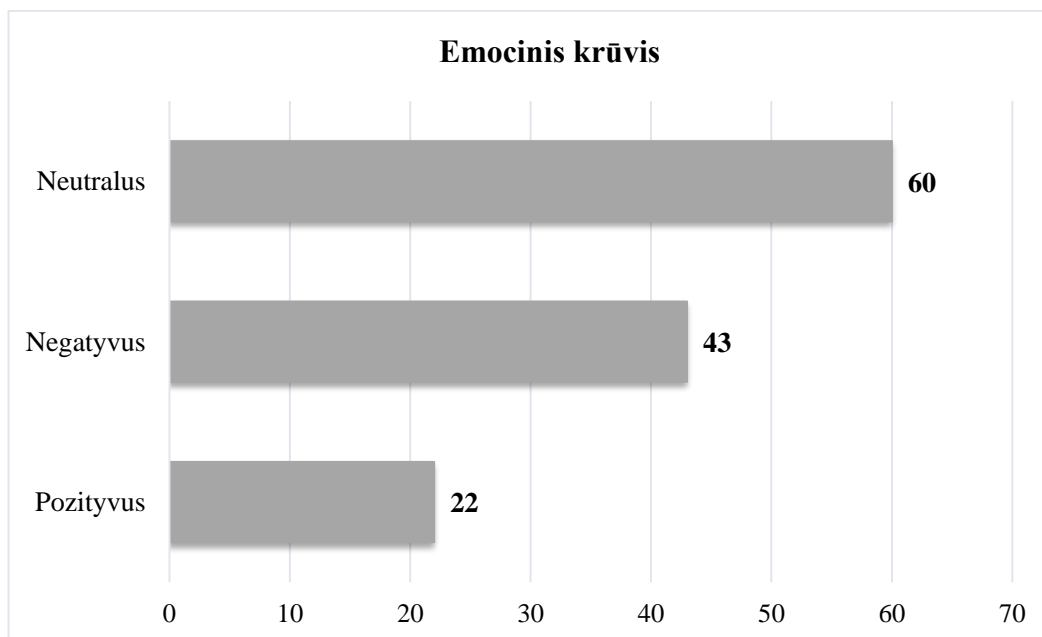
Šaltinis: sudaryta autorės

Apie tokias temas arba problemas kaip skurdas, socialinė atskirtis, nedarbas, pajamų nelygybė dažniausiai kalbama kaip apie priežastis, dėl kurių imigracija ir ypač grįžtamoji migracija šalyje nėra tokios apimties, kurios norėtūsi. Tuo tarpu nacionalinio saugumo ir vizų bei bevizio režimo temos į diskusiją įtraukiamos nelegalios imigracijos aspektu. Savo ruožtu emigracijos tema yra priežastis, dėl kurios šios kadencijos Seimas dažniausiai iškelia reemigracijos svarbą.

Taigi apibendrinant šio poskyrio esminius momentus galima teigti, kad XII-osios LRS kadencijos instituciniame diskurse dažniausiai aptariamoms temoms, kurios asocijuojamos su imigracijos problematika, yra ekonominiai klausimai, demografiniai iššūkiai, emigracija bei nacionalinis saugumas. Pažymėtina tai, kad LRS instituciniame diskurse tam tikrais atvejais kitoms temoms suteikiamas pirmaeilis vaidmuo, o imigracija minima tik kaip su konkrečia tema susijusi socialinės realybės dalis.

3.4. Pasisakymų apie imigraciją emocinis krūvis

Šalia kitų šiam tyrimui iškeltų probleminių klausimų, siekiama nustatyti, koks emocinis krūvis pasireiškia LRS instituciniame diskurse, kai diskutuojama imigracijos klausimais. Tyrimo rezultatai pateikiami 12 paveiksle.

12 pav. Kintamojo „Emocinis krūvis“ dažnių diagrama, n koduotų citatų

Šaltinis: sudaryta autorės (kategorijos palygintos pagal koduotų citatų skaičių; koduotų citatų viso N=125)

Kaip matyti iš 12 paveiksle pateiktos emocinio krūvio dažnių diagramos, XII-osios LRS kadencijos Seimo narių diskusijose didžiaja dalimi vyrauja neutralus emocinis krūvis. Kiek rečiau pasitaiko negatyvus, rečiausiai – pozityvus emocinis krūvis. 9 lentelėje pateikiamos autentiškos citatos tyrimo metu išskirtoms emocinio krūvio kategorijoms.

9 lentelė. Emocinis krūvis. Autentiškos citatos iš Seimo posėdžių stenogramų

KODŲ ŠEIMA	KODAS	AUTENTIŠKOS CITATOS
Emocinis krūvis	Pozityvus	<p>„Turime pasiekti, kad Lietuvoje būtų daugiau bendrojo gėrio, kad čia gyvenantieji nenorėtų išvykti, o išvykę norėtų sugrįžti. Demografinių problemų sprendimas. Galėčiau vardyti daugelį daugelį temų, su kuriomis dirbome, kurioms reikia dar daugiau širdies ir meilės dabar iš mūsų Seimo.“ (20161114:1-863)</p> <p>„Manau, kad visų, daugelio, bijau pameluoti, bet tikriausiai daugelio Seimo narių vaikai grįš. Mano vaikai tai jau tikrai grįžo ir dirba, ir gyvena Lietuvoje. O išvažiuoti pastudijuoti ir atsivežti savo žinias į Lietuvą, manau, visą laiką Lietuvai tai tik į naudą. Ir tarp mūsų yra labai daug tokių, manau, jau grįžusių.“ (20170328:40-19)</p> <p>„Mūsų žmonės visuose pasaulio karštuosiuose kraštuose padeda užtikrinti ilgalaikę taiką, esame strateginiai Ukrainos ir Gruzijos partneriai, padedame šioms šalims, talkiname kovoje su migracijos krize, aktyviai dalyvaujame globalioje antiteroristinėje koalicijoje.“ (20170608:73-62)</p>
	Negatyvus	<p>„Siūlau frakcijos vardu išbraukti iš rezervinių įstatymų „Dėl užsieniečių teisinės padėties“ <...> čia geriausias pavyzdys, kaip eilinį kartą bandoma atidaryti tam tikrus</p>

	<p><i>kanalus nelegaliai migracijai į Lietuvą, fiktyvių įmonių steigimuisi, kalbant apie neva užsienio investitorius.“ (20171213:17-17)</i></p> <p><i>„Plius reemigracija. Jeigu nesikeičia ekonominės aplinkybės čia, pas mus, grįžtantys emigrantai į tą patį vandenį vargu ar įbris. Mūsų tyrimai rodo, kad tie, kurie bando sugrįžti, net arti 80 % vėl emigruoja. Tas bandymas sugrįžti irgi susietas su tuo, ką mes turime čia.“ (20170404:43-56)</i></p>
Neutralus	<p><i>„Daugelis dabar deklaruoja, kad reikia uždrausti išvykti. Aš juokaudamas irgi sakydavau, geriausia uždrausti išvykti – tai pastatyti sieną ir nieko neišleisti. Manau, kad svarbiausia yra žmonės susigrąžinti iš užsienio, o ne jiems drausti išvykti, nes išvykę žmonės iš esmės ten įgyja vienokią ir kitokią patirtį ir grįžę jie tą patirtį perteiktų Lietuvoje <...>“ (20171114:1-1082)</i></p> <p><i>„<...> reikia galvoti apie tai, kad žmonės, keliaudami arba judėdami, neliktų skolingi savo kraštams ir turėtų galimybę visada grįžti.“ (20170328:40-48)</i></p>

Šaltinis: sudaryta autorės

Iš tyrimo duomenų matyti, kad Seimo nariai dažniausiai linkę apie politinius klausimus imigracijos tema kalbėti neutraliai. Visgi negatyvus emocinis krūvis pasireiškia dažniau nei pozityvus. Negatyviai politinio diskurso dalyviai dažniausiai kalba, kuomet nepritaria kolegų pozicijoms vienu ar kitu imigracijos klausimu ir turi labai tvirtą asmeninę nuomonę arba kritikuoja tam tikrų institucijų veiksmus, šiuo metu egzistuojančias politines programas, strategijas, vizijas, neigiamai/skeptiškai vertina šalies problemas. Negatyvus emocinis krūvis paprastai yra nulemtas politiniame diskurse priimto socialinio vaidmens, pavyzdžiui, oponento (prieštaraujančio), kritiko, tardytojo (klausiančio), moralizuojančio ar pan. Tuo tarpu pozityvus emocinis krūvis dažniausiai atliepia išsikeltus tikslus ir optimistines šių tikslų įgyvendinimo perspektyvas. Paprastai pozityviu emociniu krūviu pasižymi tie politinio diskurso dalyviai, kurie užima bendraminčio (pritariančio), iniciatoriaus (siūlančio naujas idėjas) socialinius vaidmenis.

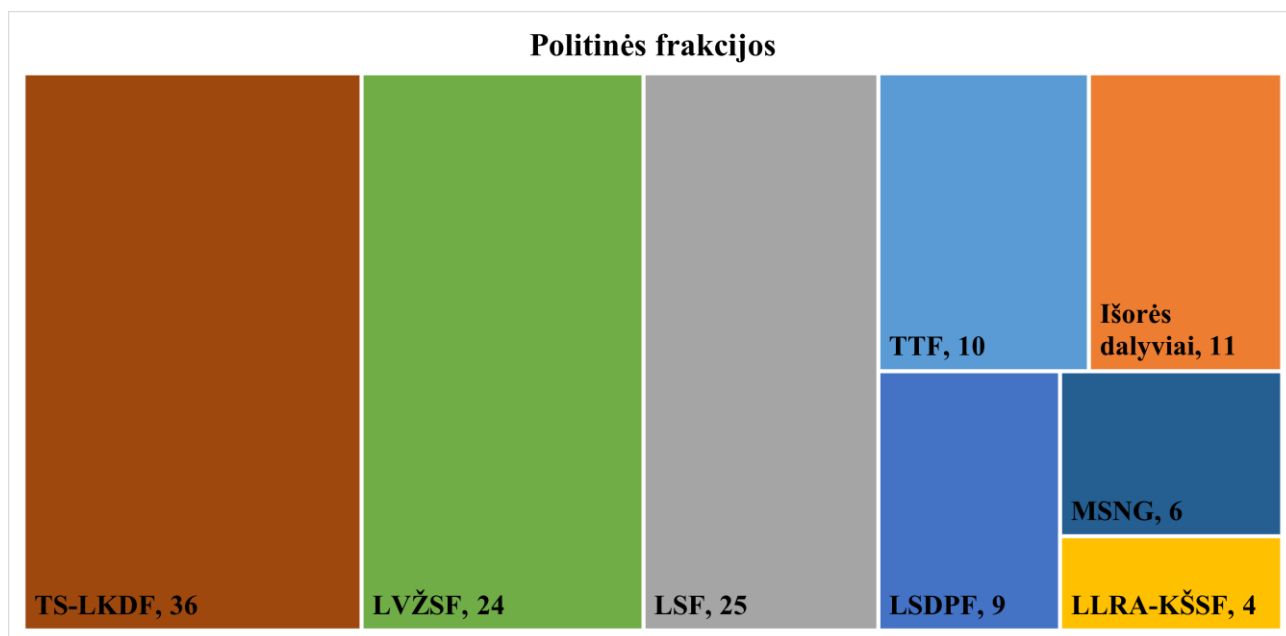
Taigi, kaip rodo tyrimo analizės duomenys, XII-osios LRS kadencijos Seimo posėdžiuose dažniausiai vyrauja neutralus emocinis krūvis. Kiek rečiau reiškiasi negatyvus emocinis krūvis, kai tuo tarpu pozityvaus emocinio krūvio pasireiškimai yra rečiau.

3.5. Imigracija kaip politinių frakcijų dėmesio objektas

Siekiant identifikuoti politines frakcijas, pasisakančias LRS plenariniuose posėdžiuose apie imigraciją dažniausiai, tyrimo duomenys priskirti kategorijoms, išskirtoms pagal Seime veikiančių politinių frakcijų pavadinimus. Taip pat politinių frakcijų kodų šeima papildyta kategorija „išorės dalyviai“, kuriai priskirti pasisakymai tų LRS institucinio diskurso dalyvių, kurie nėra Seimo nariai ir negali būti priskiriami jokiai politinei frakcijai (pavyzdžiui, prezidentė, ministrai, įvairių sričių ekspertai). Santykinis politinio diskurso dalyvių pasisakymų apie imigraciją pasiskirstymas pagal politines frakcijas pateikiamas 13 paveiksle.

Kaip matyti iš hierarchinėje diagramoje pateiktų duomenų, XII-osios LRS kadencijos instituciniame diskurse dažniausiai apie imigraciją pasisako Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių

demokratų frakcija (TS-LKDF), kiek rečiau - Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjungos frakcija (LVŽSF) bei Liberalų sąjūdžio frakcija (LSF). Lyginant su šiomis frakcijomis, bent du ar tris kartus rečiau apie imigraciją kalba frakcija "Tvarka ir teisingumas" (TTF), Lietuvos socialdemokratų partijos frakcija (LSDPF) ir išorės dalyviai. Mažiausiai plenarinių posėdžių metu apie imigraciją pasisako Mišri Seimo narių grupė (MSNG) bei Lietuvos lenkų rinkimų akcijos-Krikščioniškų šeimų sąjungos frakcija (LLRA-KŠSF).

13 pav. Pasisakymų apie imigraciją pasiskirstymo pagal politines frakcijas hierarchinė diagrama, n koduotų citatų

Šaltinis: sudaryta autorės (koduotų citatų stenogramų tekstuose viso N=134, koduotų stenogramų tekstų viso N=40)

Tęsiant politinių frakcijų pasisakymų apie imigraciją analizę atlikta klasterinė analizė. Analizuotas kintamojo „Politinės frakcijos“ kategorijų panašumas pagal jų citatose naudojamus žodžius. Tiriamas klausimas – kurios politinės frakcijos kalbėdamos apie imigraciją naudoja panašų žodyną? Klasterinės analizės rezultatai pateikiami 14 paveiksle.

14 pav. Kintamojo „Politinės frakcijos“ klasterinė analizė

Šaltinis: sudaryta autorės (kategorijos sugrupuotos pagal citatose naudojamų žodžių panašumą, naudotas Sørensen koeficientas)

14 paveiksle pateikti duomenys rodo, kad *Liberalų sąjūdžio frakcijos* ir *Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų frakcijos* atstovai, kalbėdami apie imigraciją, naudoja panašų žodyną. Šios dvi kategorijos yra labiau susijusios tarpusavyje, nei susijusios su kitomis kategorijomis. Taip pat šios dvi kategorijos savo kalbėseną susijusios su kategorija „*Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjungos frakcija*“. Be to, pastebėta, kad panašiu žodynu diskutuojant imigracijos klausimais pasižymi *Lietuvos socialdemokratų partijos frakcijos* ir *Mišrios Seimo narių grupės* atstovų pasisakymai. Kitų kintamojo „*Politinės frakcijos*“ naudojamas žodynas yra mažiau panašus su minėtomis kategorijomis, taip pat mažiau panašus tarpusavyje. Autentiškos atskirų politinių frakcijų atstovų citatos apie imigraciją pateikiamos 10 lentelėje.

10 lentelė. Politinės frakcijos. Autentiškos citatos iš Seimo posėdžių stenogramų

KODU ŠEIMA	KODAS	AUTENTIŠKOS CITATOS
Politinės frakcijos	Frakcija "Tvarka ir teisingumas"	<p>„P. GRAŽULIS (TTF). Aš taip pat norėčiau pasiūlyti kaip 1 klausimą į darbotvarkę diskusiją dėl migracijos ir demografinės politikos.“ (20170404:43-8)</p> <p>„R. ŽEMAITAITIS (TTF). Mes dabar kalbame apie emigraciją, mes kalbame apie jų sugrąžinimą. Mielieji mano, nei mano šeimos nariai, nei mano pusbroliis, nei mano pusseserė, kuri dirba medicinos srity, čia negrįš.“ (20170404:43-138)</p>
	Liberalų sąjūdžio frakcija	<p>„K. GLAVECKAS (LSF). Gerbiamasis pranešėjau, jeigu pažiūrėsime, kas vyksta Europos Sąjungoje, tai pamatysime, kad aplinkinėse šalyse, Lenkijoje ir kitur, kol mes dar diskutuojame, atvažiavimas kvalifikuotos darbo jėgos, ypač iš Rytų, yra daug liberalesnis.“ (20170321:35-512)</p> <p>„A. ARMONAITĖ (LSF). <...> Ir antras klausimas yra apie tikslingą imigraciją į Lietuvą. Kaip manote, galbūt reiktų pakviesti ukrainiečius, pakviesti nuo represijų bėgančius baltarusius, galbūt žmones iš Azerbaidžano gyventi ir dirbti Lietuvoje, kurti savo gyvenimą čia, nes jiems Lietuva atrodo turtinga ir laiminga valstybė.“ (20170328:40-12)</p>
	Lietuvos lenkų rinkimų akcijos-Krikščioniškų šeimų sąjungos frakcija	<p>„V. KRAVČIONOK (LLRA-KŠSF). <...> Norėjau paklausti, gal jūsų siūlomą nuostatą būtų galima įtraukti į Migracijos komisijos veiklos nuostatas, nes ta komisija užsiiminės emigracijos ir imigracijos problemomis.“ (20161129:11-461)</p> <p>„R. TAMAŠUNIENĖ (LLRA-KŠSF). <...> Tiek emigrantai, tiek besipakuojantys lagaminus, tiek norintys sugrįžti, tiek visi tikintys savo valstybe ir jos ateitimi laukia rimtų darbų ir ilgalaikės perspektyvos, kuri, anot mokslininkų, verslininkų, finansininkų, jau 15 metų ateities projekcijoje – visiškai liūdesys.“ (20170404:43-115)</p>
	Lietuvos socialdemokratų partijos frakcija	<p>„A. BUTKEVIČIUS (LSDPF). <...> Noriu priminti, kad 2016 metų liepos mėnesį buvusi Vyriausybė patvirtino priemonių planą emigracijai mažinti ir grįžtamajai migracijai didinti. Buvo atliktas kompleksinis darbas, sukviestos visos atsakingos institucijos.“ (20170404:43-101)</p> <p>„A. SYSAS (LSDPF). <...> situacija yra tokia, kokia šiandien yra. Iki dabartinės situacijos mes nėjome vieną dieną, mesėjome jau ne vienerius metus, nes tokia migracija ir tokia demografija – tai ne priežastis, tai pasekmė mūsų vykdytos labai neoliberalios politikos.“ (20170404:43-173)</p>
	Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjungos frakcija	<p>„G. BUROKIENĖ (LVŽSF). <...> Migracijos komisija, atsižvelgdama į blogėjančią Lietuvos demografinę padėtį, nemažėjančią Lietuvos Respublikos piliečių emigraciją ir atkreipdama dėmesį, kad migracijos politikos veiksmingumas turi būti neatsiejamas, susijęs su plėtojama reintegracija, siūlo atlikti valstybės institucijų vykdomą</p>

		<i>demografijos, migracijos ir integracijos procesų valdymo analizę <...> ir parengti Lietuvos piliečių reemigracijos skatinimo programos projektą <...>“ (20170328:40-6)</i> <i>„S. SKVERNELIS (LVŽSF). <...> Norėdami susigrąžinti mūsų emigravusias šeimas, turime žinoti tai, ką statistika aiškiai patvirtina ir rodo: privalu maksimaliai sutrumpinti gyvenimo užsienyje trukmę <...>“ (20170404:43-31)</i>
Mišri Seimo narių grupė		<i>„L. BALSYS (MSNG). <...> Truputį galima suprasti, lyg jūs norite daryti viską, kad tik lietuviams nereikėtų grįžti iš Jungtinės Karalystės į Lietuvą, ir dvigubą pilietybę mes jiems duosime, viską, kad tik jiems, vargšiuokams, nereikėtų grįžti.“ (20170406:46-275)</i> <i>„G. STEPONAVIČIUS (MSNG). <...> Leidimų gyventi terminų ilginimas yra prieš Lietuvos interesus, darant šitą šalį ir savo piliečiams, ir kvalifikuotiems specialistams patrauklią.“ (20170525:65-106)</i>
Išorės dalyviai		<i>„A. SIPAVIČIENĖ. Taigi reikia ne stabdyti, ne atimti tą galimybę, o skatinti, kad emigracija būtų laikina, skatinti grįžtamąją migraciją ir teikti pagalbą apsisprendusiems.“ (20170404:43-65)</i> <i>„D. PAUKŠTĖ. <...> Visos struktūros privalo turėti migracijos klausimus sprendžiančius padalinius, pradedant prezidentūra, Vyriausybe, Seimu ir savivaldybėmis, nes kiekviena savivaldybė akivaizdžiai turi žinoti tikrąją padėtį, suskaičiuoti ir pažiūrėti, ką ji gali padaryti, ko gali pritrūkti ir ko reikėtų, kad šie klausimai pajudėtų iš vietos.“ (20170404:43-79)</i>

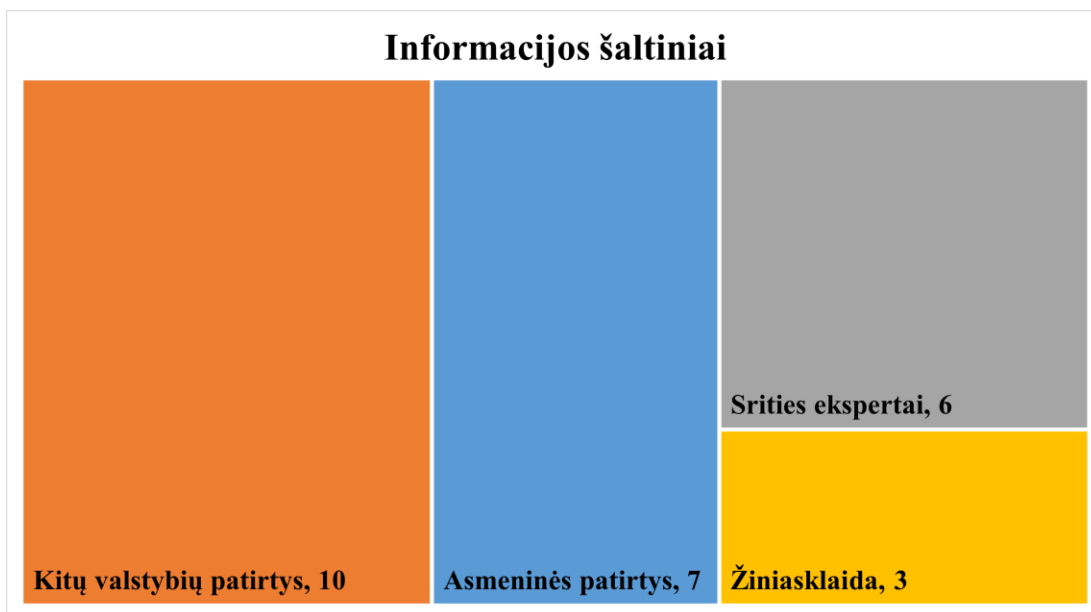
Šaltinis: sudaryta autorės

Taigi apibendrinant šio poskyrio esminius rezultatus, galima teigti, kad XII-osios LRS kadencijos instituciniame diskurse dažniausiai apie imigraciją pasisako Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų frakcija (TS-LKDF), Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjungos frakcija (LVŽSF) bei Liberalų sąjūdžio frakcija (LSF). Be to, tiek Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų frakcijos (TS-LKDF), tiek Liberalų sąjūdžio frakcijos (LSF) atstovai, diskursyviai reprezentuodami imigracijos reiškinį, naudoja panašų žodyną.

3.6. Diskusijų apie imigraciją informacijos šaltiniai

Atsižvelgiant į tai, jog vienas iš empirinio tyrimo uždavinių buvo orientuotas į informacijos šaltinių, kuriais remiamasi diskutuojant apie imigraciją, identifikavimą, tyrimo duomenų analizės metu išskirtos 4 kategorijos, parodančios tai, jog Seimo nariai diskursyviai reprezentuodami idėjas apie imigracijos reiškinį remiasi šiais informacijos šaltiniais: žiniasklaida, srities ekspertais, kitų valstybių patirtimis bei asmeninėmis patirtimis. 15 paveiksle pateikiamas santykinis Seimo narių pasisakymų pasiskirstymas pagal juose naudojamus informacijos šaltinius.

Kintamojo „Informacijos šaltiniai“ hierarchinė diagrama atskleidžia, kad XII-osios LRS kadencijos instituciniame diskurse diskursyvos reprezentacijos apie imigraciją dažniausiai remiasi kitų valstybių patirtimis. Politikai pasisakymuose apie imigraciją remiasi ES arba atskirų valstybių patirtimis. Kaip atskleidžia tyrimo duomenys, iš tokių valstybių Seimo nariai mini Lenkiją, Airiją, Estiją. Lenkija kaip informacijos šaltinis institucinio diskurso veikėjų minimi daugiau kartų nei kitos šalys ir dažniausiai kaip gerosios praktikos pavyzdys.

15 pav. Kintamojo „Informacijos šaltiniai“ hierarchinė diagrama, n koduotų citatų
Šaltinis: sudaryta autorės (koduotų citatų stenogramų tekstuose viso N=26, koduotų stenogramų tekstų viso N=40)

Tyrimo duomenys tai pat leidžia teigti, kad kiek mažesnė dalis Seimo narių remiasi konstruodami idėjas apie imigracijos reiškinį remiasi asmeninėmis patirtimis, taip pat srities ekspertų išvalgomis. Tuo tarpu rečiausiai kaip informacijos šaltinį, politinio diskurso dalyviai, pasisakymuose apie imigraciją pasitelkia žiniasklaidą.

Žemiau pateiktoje lentelėje pateikiamos autentiškos citatos iš Seimo posėdžių stenogramų kiekvienai iš tyrimo metu išskirtų kategorijų (žr. 11 lentelę).

11 lentelė. Informacijos šaltiniai. Autentiškos citatos iš Seimo posėdžių stenogramų

KODŲ ŠEIMA	KODAS	AUTENTIŠKOS CITATOS
Informacijos šaltiniai	Žiniasklaida	„Pabaigai tokie du pavyzdžiai iš praeitos savaitės radijuje išgirstos naujienos. Didžioji Britanija, reaguodama į tai, kad pastarųjų mėnesių gyventojų patiriamos faktinės išlaidos augo greičiau nei pajamos, priėmė sprendimą <...>“ (20170404:43-122)
	Srities ekspertai	„Rengdama šį pranešimą, susipažinau su daugeliu visuomeninių organizacijų, valstybės ir mokslo institucijų konferencijų rezoliucijomis.“ (20170404:43-88) „Tiek emigrantai, tiek besipakuojantys lagaminus, tiek norintys sugrįžti, tiek visi tikintys savo valstybe ir jos ateitimi laukia rimtų darbų ir ilgalaikės perspektyvos, kuri, anot mokslininkų, verslininkų, finansininkų, jau 15 metų ateities projekcijoje – visiškas liūdesys.“ (20170404:43-115) „Pabaigai. Išklausę mokslininkų, galime daryti tokią „teigiamą“ išvadą, kad <...>“ (20170404:43-123)
	Kitų valstybių patirtys	„<...> jeigu pažiūrėsime, kas vyksta Europos Sąjungoje, tai pamatysime, kad aplinkinėse šalyse, Lenkijoje ir kitur, kol mes dar diskutuojame, atvažiavimas kvalifikuotos darbo jėgos, ypač iš Rytų, yra daug liberalesnis.“ (20170321:32-454) „<...> prieš 30 metų iš Airijos žmonės, airiai, bėgo į Ameriką kaip kiškiai, paleisti į laukus, o dabar, faktiškai po to, kai atėjo ten stambios korporacijos, kai atėjo aukštosios technologijos, tas viskas pradėjo sugrįžti <...>“ (20170404:43-73)

	<p>„<...> Kaip jau minėjau praeitą sykį, Lenkijoje taip pat analogiškas terminas, t. y. maksimalus – 60 dienų, minimalus – 30 dienų, Latvijoje – vienas mėnuo, o Estijoje – 55 dienos.“ (20170525:65-68)</p> <p>„Jeigu L. Kasčiūnui ar kitiems iniciatoriams dėl ilgesnių terminų kyla klausimų, tai paskambinkite Lenkijos kolegoms ir paklauskite, kaip milijonas ukrainiečių šiandien padeda kelti ne Lietuvos, o Lenkijos ekonomiką.“ (20170525:65-86)</p> <p>„<...> jūs puikiai žinote, kad ukrainiečių Lenkijoje oficialiai dirba daugiau kaip 1 mln., taip pat nemažai iš Baltarusijos atvykusių.“ (20170525:65-127)</p> <p>„Estijoje jau antri metai iš eilės žmonės grįžta namo, vadinasi, apsukti galima. Sąlygos yra panašios, išsivystymo lygmuo panašus, gal tik daugiau optimizmo jie turi ir geriau apie savo kalba negu mes.“ (20170608:73-72)</p>
Asmeninės patirtys	<p>„Aš pats, kaip gyvenęs dešimtmetį užsienyje, pats turėdamas dvi seseris, kurios taip pat likusios užsienyje, dviejų Lietuvos bendruomenių užsienyje steigėjas, žinau, kad ne valdžia mane įtikino grįžti į Lietuvą, o žmonės, kurie kalbėjo apie Lietuvą gerais žodžiais.“ (20170404:42-126)</p> <p>„Turiu paprastą pavyzdį, viena šeima nori grįžti iš Norvegijos, jauna šeima, kadangi teko bendrauti su jais, pragyveno dešimt metų Norvegijoje, ir vaikams reikia į mokyklą.“ (20170404:42-198)</p> <p>„Iš asmeninės patirties galiu paliudyti, kad viena šeima iš Irako, kurią perkėlė organizacija, kuriai vadovavau anksčiau, kiekvieną kartą, kai mes susitinkame, o susitinkame dažnai, kalba, kad kai tik baigsis karas Irake, jie grįš atgal.“ (20170511:62-178)</p>

Šaltinis: sudaryta autorės

Taigi apibendrinant tyrimo rezultatus informacijos šaltinio, naudojamo diskusijose apie imigraciją, aspektus, galima teigti, kad pagrindiniu informacijos šaltiniu Seimo posėdžių metu tampa kitų valstybių patirtys. Tačiau XII-osios LRS kadencijos instituciniame diskurse informacijos šaltiniais įreminant imigraciją yra taip pat ir srities ekspertų įžvalgos, asmeninė patirtis arba žiniasklaidoje komunuojama informacija.

IŠVADOS

1. Literatūros analizė atskleidžia, jog nors migracijos sampratų įvairovė gana plati, tačiau bendrąja prasme migracijos reiškinys apima asmenų judėjimo, persikėlimo bei įsitvirtinimo aspektus bei remiasi erdvės, laiko ir tikslo kriterijais, charakterizuojančiais šio reiškinio esmę. Migracijos tendencijų apžvalga parodo, jog Lietuvoje pastaraisiais metais imigracija nėra pajėgi kompensuoti emigracijos praradimą. Imigracijos politikos analizė leidžia teigti, jog nors įvairios institucijos Lietuvoje turi gana apibrėžtas funkcijas migracijos politikos srityje, tačiau bendrąja prasme jos visos sprendžia sąlyginai siaurus ir tik savo sričiai aktualius klausimus. Be to, imigracijos politikos sritis Lietuvoje nėra gausiai reglamentuojama.

Įvairiomis teorinėmis perspektyvomis paremta institucinio diskurso analizė atskleidžia pagrindinius diskurso vaidmens politikos analizėje aspektus: visų pirma, diskursyvinio institucionalizmo teorine perspektyva paremtas tyrimas iškelia diskurso vaidmenį instituciniame lygmenyje bei įgalina analizuoti Seime plėtojamą diskurso turinį (politines idėjas apie imigraciją). Antra, politikos darbotvarkė yra neatsiejama nuo tokių veiksnių kaip žiniasklaida ir visuomenė, todėl egzistuoja tarpusavio ryšiai tarp konkretaus klausimo diskursyvių reprezentacijų Seime, žiniasklaidos prioritetų ir visuomenės darbotvarkės. Trečia, atskiros problemos įrėminimas diskurse gali daryti įtaką viešajai nuomonei. Problema įrėminama politikos veikėjų komunikuojamame tekste, tokiu būdu skatinant šios problemos konceptualizavimą: problemos apibrėžimą, priežastinį aiškinimą, moralinį vertinimą ir galimus jos sprendimo būdus. Ketvirta, socialinio konstruktyvizmo paradigma paremtas tyrimas leidžia nustatyti, kaip tam tikri socialinės realybės aspektai yra socialiai konstruojami Seimo instituciniame diskurse. Visi šie teorinės analizės metu aptarti aspektai įgalina geriau suvokti analizuojamą temą bei numatyti esmines empirinio tyrimo kryptis.

2. Atsižvelgiant į tyrimo tikslą ir išsikeltus uždavinius, orientuotus į imigracijos įrėminimą LRS instituciniame diskurse, empirinis tyrimas parengtas remiantis kokybine ir kiekybine prieiga. Empiriniame tyrime naudoti atrankos metodas: tikslinė kriterinė atranka; duomenų rinkimo metodas: dokumentų peržiūros metodas; duomenų analizės metodas: kokybinė ir kiekybinė turinio analizė.
3. Empirinio tyrimo duomenų analizė analizuotos imties atveju atskleidžia pagrindinius imigracijos įrėminimo XII-osios LRS kadencijos instituciniame diskurse aspektus:
 - a) Seime dažniausiai diskutuojama reemigracijos, politinio reglamentavimo ir migracijos tarnybų veiklos, rečiau – darbo imigracijos ir integracijos temomis. Tai parodo, kad Seime pirmiausia orientuojamasi į grįžtamosios migracijos skatinimą (tautiečių

susigrąžinimą), kai tuo tarpu užsienio imigrantus liečiantys klausimai Seimo narių yra vertinami kontraversiškai ir jiems skiriamas antraeilis dėmesys.

- b) imigracijos reiškinys dažniausiai įreminamas problemos sprendimo būdų ir problemos apibrėžimo rėmų kontekste. Tuo tarpu santykinai mažesnis dėmesys Seime skiriamas imigracijos problemos moralinio vertinimo bei priežastinio aiškinimo rėmams.
- c) su imigracijos temomis diskurse dažniausiai asocijuojamos ir aptariamos kitos temos: ekonominiai klausimai, demografiniai iššūkiai, emigracija bei nacionalinis saugumas. Tam tikrais atvejais kitoms temoms suteikiamas pirmaeilis vaidmuo, o imigracija minima tik kaip antraeilė ar trečiaeilė tema.
- d) analizuotuose pasisakymuose imigracijos tematika dažniausiai vyrauja neutralus emocinis krūvis. Negatyvus emocinis krūvis lyginant su pozityviu pasireiškia dažniau.
- e) dažniausiai apie imigraciją pasisako Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų frakcija, Lietuvos valstiečių ir žaliųjų sąjungos frakcija bei Liberalų sąjūdžio frakcija. Be to, tiek Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų frakcijos, tiek Liberalų sąjūdžio frakcijos atstovai, diskursyviai reprezentuodami imigracijos reiškinį, naudoja panašų žodyną.
- f) pagrindiniu informacijos šaltiniu Seimo posėdžių metu tampa kitų valstybių patirtys. Tačiau įreminant imigraciją informacijos šaltiniais taip pat yra ir srities ekspertų įžvalgos, ir politikos veikėjų asmeninės patirtys bei žiniasklaidoje pateikiama informacija.

REKOMENDACIJOS

1. Tyrimo duomenų analizė atskleidė, jog Seimo plenarinių posėdžių diskusijose sąlyginai mažai dėmesio skiriama užsieniečių imigracijos klausimams (akcentuojama grįžtamoji migracija). Rekomenduojama Seime įvairiomis formomis organizuoti tikslines, tik su užsieniečių imigracija susijusias diskusijas, kad būtų galima išryškinti specifines šiai imigracijos rūšiai būdingas problemas ir atitinkamai reikalingus sprendimus Lietuvoje.
2. Duomenų analizė parodė, kad Seimo plenarinių posėdžių metu diskutuojant imigracijos klausimus remiamasi, tačiau gana retai, srities ekspertų įžvalgomis. Rekomenduojama į Seimo posėdžių diskusijas apie imigraciją (galbūt kaip papildomą posėdžių medžiagą) dažniau įtraukti ekspertų atsiliepimus, statistines apžvalgas, tyrimų rezultatų santraukas. Be to, tiesioginis srities ekspertų dalyvavimas posėdžiuose, kuriuose aptariama imigracijos tema, būtų taip pat itin reikšmingas, kadangi suteiktų politikos formuotojams konstruktyvios ir realios informacijos apie problemą ir jos esamą situaciją.
3. Ateityje tyrimo rezultatus galima praturtinti atliekant analogišką tyrimą į tyrimo imtį įtraukus visos XII-osios LRS kadencijos plenarinių posėdžių stenogramas (laikotarpis 2016-2020 metai), kuriose pasisakoma imigracijos klausimais. Be to, galima platesnę imigracijos politiniame instituciniame diskurse analizė, tyrimo empirinę bazę sudarant iš kitų galimų šaltinių, pavyzdžiui, politinių partijų programų, politikos veikėjų viešųjų kalbų medžiagos, imigracijos politiką reglamentuojančių teisės aktų, Seimo komitetų ir komisijų pranešimų žiniasklaidai medžiagos ar kt.
4. Jei ateityje būtų atliekamas panašaus pobūdžio tyrimas, rekomenduojama įtraukti kitus, platesnę diskurso analizę užtikrinsiančius tyrimo klausimus, pavyzdžiui, kaip imigracijos problema yra lokalizuojama, koks yra diskursyviai sukurtas veikėjų tinklas ir kokie jiems priskirti socialiniai vaidmenys, ir pan.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Ashan, R., Kellett, J. ir Karuppanan, S. (2014). Climate Induced Migration: Lessons from Bangladesh. *The International Journal of Climate Change: Impacts and Responses*, 5, 1-15. [žiūrėta 2017-10-29]. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/281549970_Climate_Induced_Migration_Lessons_from_Bangladesh
2. Barcevičius, E. (2008). Viešasis valdymas ir informacinės technologijos. Naujo institucinio modelio link? *Politologija*, 85-120. [žiūrėta 2017-10-22]. Prieiga per internetą: <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/get/LT-LDB-0001:J.04~2008~1367159770819/DS.002.0.01.ARTIC>
3. Barcevičius, E., Iglicka, K. ir Repeckaitė, D. Ž. (2012). *Labour mobility within the EU: the impact of return migration // Eurofound*. Dublin, Ireland. [žiūrėta 2017-10-14]. Prieiga per internetą: http://csdle.lex.unict.it/Archive/LW/Data%20reports%20and%20studies/Reports%20and%20studies%20from%20EUROFOUND/20120828-043706_EUROFOUND_Labor_mob_Aug_12pdf.pdf
4. Bendon, M. ir O'Reilly, K. (2016). *Lifestyle Migration: Expectations, Aspirations and Experiences*. New York: Routledge.
5. Bendorienė, A., Bogušienė, V. ir Dagytė, E. (2001). *Tarptautinių žodžių žodynas*. Vilnius: Alma littera.
6. Berger, P. L. ir Luckmann, T. (1991). *The Social Construction of Reality: A Treatise in the Sociology*. London: Penguin Books.
7. Berger, P. L. ir Luckmann, T. (1999). *Socialinės tikrovės konstravimas. Žinojimo sociologijos traktatas*. Vilnius: Pradai.
8. Beržinskienė, D., Kairienė, S. ir Virbickaitė, R. (2009). Analysis of Migration as the Element of Demographic Changes in the Europe an Union Context. *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 2(15), 13-20. [žiūrėta 2017-10-14]. Prieiga per internetą: http://www.su.lt/bylos/mokslo_leidiniai/ekonomika/09_02_15/berzinskiene_kairiene.pdf
9. Brazauskienė, B. ir Kazlauskienė, A. (2002). *Darbo jėgos problemos globalizacijos sąlygomis. Ekonomika ir vadyba: tarptautinės mokslinės konferencijos pranešimų medžiaga*. Kaunas: Technologija.
10. Bunkart, R. (1998). *Kommunikationswissenschaft: Grundlagen und Problemfelder*. Wien, Koln, Weimar: Bohlau.
11. *Cambridge Dictionary*. (2017). [žiūrėta 2017-10-14]. Prieiga per internetą: <http://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/migration>
12. Chavez, M., Whiteford, S. ir Hoewe, J. (2010). Reporting on Immigration: A Content Analysis of Major U.S. Newspapers' Coverage of Mexican Immigration. *NORTEAMÉRICA*, 5(2), 111-125. [žiūrėta 2017-10-29]. Prieiga per internetą: <http://www.scielo.org.mx/pdf/namerica/v5n2/v5n2a5.pdf>
13. Chong, D. ir Druckman, J. N. (2007). A Theory of Framing and Opinion Formation in Competitive Elite Environments. *Journal of Communication*, 57, 99-118. [žiūrėta 2017-10-28]. Prieiga per internetą: <http://faculty.wcas.northwestern.edu/~jnd260/pub/Chong%20Druckman%20JComm%202007.pdf>
14. Chong, D. ir Druckman, J. N. (2007). Framing Theory. *Annual Review of Political Science*, 10, 103-126. [žiūrėta 2017-10-28]. Prieiga per internetą: <http://www.annualreviews.org/doi/pdf/10.1146/annurev.polisci.10.072805.103054>
15. Damulienė, A. (2013). Migracijos problema Lietuvoje ir jos įtaka šalies ekonomikai. *Business Systems and Economics*, 3(1), 106-118. [žiūrėta 2017-10-14]. Prieiga per internetą: <https://www3.mruni.eu/ojs/business-systems-and-economics/article/view/314/311>

16. Dapkus, M. ir Matzuevičiūtė, K. (2008). Lūkesčių įtaka emigracijai: Lietuvos atvejis. *Ekonomika ir vadyba*, 13, 343-349. [žiūrėta 2017-10-14]. Prieiga per internetą: <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2008~1367161548752/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>
17. Dearing, J. W. ir Rogers, E. M. (1996). *Agenda Setting*. London: Sage Publications.
18. Dobrynina, M. (2009). Kriminologinio žinojimo konstravimas: valdžios vaidmuo. *Teisės problemos*, 4(66), 109-125. [žiūrėta 2017-10-29]. Prieiga per internetą: <http://teise.org/wp-content/uploads/2016/10/2009-4-dobrynina.pdf>
19. Encyclopædia Britannica. (2017). [žiūrėta 2017-11-07]. Prieiga per internetą: <https://www.britannica.com/topic/neoinstitutionalism>
20. European Commission. (2017). *Eurostat*. [žiūrėta 2017-10-21]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/eurostat/data/database>
21. Europos migracijos tinklas, Tarptautinė migracijos organizacija. (2011). *Vizų politika ir migracijos srautai*. Vilnius. [žiūrėta 2017-10-14]. Prieiga per internetą: [http://www.iom.lt/images/publikacijos/failai/1427788654_11.%20Viz%C5%B3%20politika%20ir%20migracijos%20srautai%20\(2010\).pdf](http://www.iom.lt/images/publikacijos/failai/1427788654_11.%20Viz%C5%B3%20politika%20ir%20migracijos%20srautai%20(2010).pdf)
22. Europos migracijos tinklas, Tarptautinė migracijos organizacija, Lietuvos socialinių tyrimų centras. (2010). *Darbo jėgos migracija: poreikis ir politika Lietuvoje*. Vilnius: Tarptautinė migracijos organizacija.
23. Ezzy, D. (2013). *Qualitative Analysis: Practice and Innovation*. London: Routledge.
24. Geddes, A. ir Scholten, P. (2016). *The Politics of Migration & Immigration in Europe*. London: Sage Publications Ltd.
25. George, P. (2013). *Types of Migration of the Population According to the Professional and Social Composition of Migrants*. [žiūrėta 2017-10-26]. Prieiga per internetą: https://books.google.lt/books?hl=lt&lr=&id=IOVsBQAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA39&dq=types+of+migration&ots=ItWAjW3ncr&sig=0_1zXCh0zMWxHwll1Wr1zcTOOuc&redir_esc=y#v=onepage&q=types%20of%20migration&f=false
26. Giddens, A. (2005). *Sociologija*. Kaunas: Poligrafija ir informatika.
27. Gilinskienė, R. ir Petuškienė, E. (2009). Pasaulinės ekonominės krizės poveikis lietuvių reemigracijos ir protų nutekėjimo procesams. *Ekonomika ir vadyba*, 14, 763-772. [žiūrėta 2017-10-17]. Prieiga per internetą: <http://ecoman.ktu.lt/index.php/Ekv/article/viewFile/9469/4793>
28. Guiraudon, V. ir Lahav, G. (2007). *Immigration Policy in Europe: The Politics of Control*. New York: Routledge.
29. Guogis, A. (2004). Globalizacijos ir gerovės valstybių santykio problema. *Socialinis darbas*, 5-11. [žiūrėta 2017-10-22]. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/profile/Arvydas_Guogis/publication/262057097_Mokslo_darbai_5_I_SOCIALINE_POLITIKA_GLOBALIZACIJOS_IR_GEROVES_VALSTYBIU_SANTYKIO_PROBLEMA/links/0deec536892e57e369000000.pdf
30. Guščinskienė, J. (2001). *Sociologijos įvadas: struktūrinės loginės schemos ir komentarai: mokomoji knyga*. Kaunas: Technologija.
31. Inokaitytė-Šmagarienė, S. (2015). Europos integracijos idėjos Lietuvos Respublikos prezidentų metiniuose pranešimuose 1993-2013 m. *Agora: politinių komunikacijų studijos*, 92-112. [žiūrėta 2017-10-22]. Prieiga per internetą: http://eltalpykla.vdu.lt:8080/bitstream/handle/1/407/ISSN2424-3663_2015_N_3.PG_92-112.pdf?sequence=1&isAllowed=y

32. Jacobs, K. ir Manzi, T. (2010). Evaluating the Social Constructionist Paradigm Housing Research. *Housing, Theory and Society*, 17, 35-42. P[žiūrėta 2017-11-02]. Prieiga per internetą: <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/140360900750044764?needAccess=true>
33. Jakniūnaitė, D. ir Nekrašas, E. (2010). Kaip tirti tarptautinius santykius konstruktyvistškai: filosofinių prielaidų ir teorinių nuostatų analizė. *Politologija*, 3(59), 29-58. [žiūrėta 2017-11-02]. Prieiga per internetą: http://www.jakniunaite.lt/wp-content/uploads/2015/06/2010_Politologija.pdf
34. Jančaitytė, R., Valavičienė, N., Augutienė, R. ir Prakapas, R. (2009). *Tarpkultūrinės kompetencijos didinimas bei įvairovės valdymo gebėjimų stiprinimas*. Vilnius: Tarptautinės migracijos organizacijos Vilniaus biuras.
35. Janušauskas, A., Nedzinskas, E., Uleckas, A. ir Vepšta, P. (2009). Šiuolaikiniai migracijos procesai ir jų įtaka Lietuvos darbo rinkai. *Vadyba*, 14(2), 19-25. [žiūrėta 2017-10-17]. Prieiga per internetą: [http://www.vlvk.lt/private/Vadybos%20turiniai/Vadyba_2\(14\).pdf#page=19http://www.vlvk.lt/private/Vadybos%20turiniai/Vadyba_2\(14\).pdf%23page=19](http://www.vlvk.lt/private/Vadybos%20turiniai/Vadyba_2(14).pdf#page=19http://www.vlvk.lt/private/Vadybos%20turiniai/Vadyba_2(14).pdf%23page=19)
36. Jasiukevičiūtė, T. (2014). Priklausymo nuo alkoholio asmenų tapatumo rekonstravimas blaivybės periodu: daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universitetas.
37. Juraitė, K. (2000). Žiniasklaida ir visuomenės susirūpinimas ekologinėmis problemomis. *Filosofija. Sociologija*, 2(9), 49-56. [žiūrėta 2017-10-27]. Prieiga per internetą: <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/get/LT-LDB-0001:J.04~2000~1367159085159/DS.002.0.01.ARTIC>
38. Juraitė, K. ir Telešienė, A. (2009). Ekologinės rizikos diskursas žiniasklaidoje: tyrimo teorinės ir metodologinės prielaidos. *Filosofija. Sociologija*, 4(20), 227-236. [žiūrėta 2017-10-28]. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/profile/Audrone_Telesiene/publication/283533253_Environmental_risk_in_media_discourses_Theoretical_and_methodological_approaches/links/57dfc29708ae0c5b6563d9ac.pdf
39. Jurgelaitienė, G. ir Starkus, S. (2000). *Nelegalios migracijos ir nelegalaus mobilumo prevencija Europoje*. Vilnius: Lietuvos teisės akademijos Leidybos centras.
40. Kardelis, K. (2002). Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. [žiūrėta 2017-11-27]. Prieiga per internetą: <https://www.scribd.com/doc/37948910/K-Kardelis-Mokslini%C5%B3-tyrim%C5%B3-metodologija-ir-metodai#scribd>
41. Kasnauskienė, G. (2006). *Demografijos pagrindai*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
42. Kaur, H., Kahlon, K. S. ir Virk, R. S. (2014). Migration of Agents in Artificial Agent Societies: Framework and State-of-the-Art. *Conference paper. Part of the Smart Innovation, Systems and Technologies book series*, 33, 37-51. [žiūrėta 2017-10-29]. Prieiga per internetą: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-81-322-2202-6_4
43. Kelerytė, V., Mažylis, L. ir Jurgelionytė, A. (2010). Referendumai kaip politinės sistemos konsolidacijos bei autoritarinio režimo legitimacijos instrumentas: šešių pokumunistinių valstybių kontekstas. *Politikos mokslų almanachas*, 8, 43-62. [žiūrėta 2017-10-22]. Prieiga per internetą: https://eltalpykla.vdu.lt/bitstream/handle/1/31977/2335-7185_2010_V_8.PG_43-62.pdf?sequence=1&isAllowed=y
44. Kim, B. (2011). *Social Constructivism*. [žiūrėta 2017-11-12]. Prieiga per internetą: <http://cmappedconverted.ihmc.us/rid=1N5QXBJZF-20SG67F-32D4/Kim%20Social%20constructivism.pdf>
45. Kim, S., Carvalho, J. P., Davis, A. G. ir Mullins, A. M. (2011). The View of the Border: News Framing of the Definition, Causes, and Solutions to Illegal Immigration. *Mass Communication and Society*, 14(3), 292-314. [žiūrėta 2017-10-28]. Prieiga per internetą: <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/15205431003743679?needAccess=true>
46. Kuzmickaitė, D. K. (2008). Teoriniai tarptautinės lietuvių migracijos diskursai. *OIKOS: lietuvių migracijos ir diasporos studijos*, 1(5), 24-32. P[žiūrėta 2017-10-28]. Prieiga per internetą:

https://eltalpykla.vdu.lt/bitstream/handle/1/33153/ISSN2351-6461_2008_N_1_5.PG_24-32.pdf?sequence=1&isAllowed=y

47. Kuznecovienė, J. (2009). Lietuvių imigrantų tautinės tapatybės darybos strategijos Airijoje, Anglijoje, Ispanijoje ir Norvegijoje. *Filosofija. Sociologija*, 4(20), 283-291. [žiūrėta 2017-10-28]. Prieiga per internetą: <http://web.b.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=96c2ba49-8c70-4321-aa2d-3b95930b6f75%40sessionmgr102>
48. Leveckytė, E. ir Junevičius, A. (2014). Lietuvos migracijos politika trečiųjų šalių piliečių atžvilgiu: patirtis ir tendencijos. *Viešoji politika ir administravimas*, 13(1), 149-162. P[žiūrėta 2017-10-18]. Prieiga per internetą: <http://vpa.ktu.lt/index.php/PPA/article/viewFile/6758/3533>
49. Lewis-Beck, M. S., Bryman, A. ir Liao, T. F. (2004). *The Sage encyclopedia of social science research methods*. Thousand Oaks [Calif]: Sage.
50. Lietuvos Respublikos Seimas (1998). *Lietuvos Respublikos gyvenamosios vietos deklaravimo įstatymas*. (1998 m. liepos 2 d. Nr. VIII-840). [žiūrėta 2017-11-10]. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.F74ECE427C23/RhTjGCtAFI>
51. Lietuvos Respublikos Seimas (2004). *Lietuvos Respublikos įstatymas dėl užsieniečių teisinės padėties*. (2004 m. balandžio 29 d. Nr. IX-2206). [žiūrėta 2017-11-11]. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/TAR.42837E5A79DD>
52. Lietuvos Respublikos Seimas. (2017). *2016–2020 metų kadencija*. [žiūrėta 2017-11-11]. Prieiga per internetą: http://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=15275&p_k=1&p_a=sale_kad_viena_ses&p_kade_id=8
53. Lietuvos Respublikos Vyriausybė. (2014). *Lietuvos migracijos politikos gairės* (2014 m. sausio 22 d. Nr. 29). [žiūrėta 2017-10-21]. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/5338f7c0899d11e397b5c02d3197f382>
54. Lietuvos Respublikos Vyriausybė. (2007). *Ekonominės migracijos reguliavimo strategija* (2007 m. balandžio 25 d. Nr. 416). [žiūrėta 2017-11-11]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.296517>
55. Lietuvos statistikos departamentas. (2016). *Lietuvos gyventojų tarptautinė migracija 2015*. Vilnius: Lietuvos statistikos departamentas. [žiūrėta 2017-10-14]. Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/services-portlet/pub-edition-file?id=24262>
56. Lietuvos statistikos departamentas. (2017). [žiūrėta 2017-10-21]. Prieiga per internetą: <https://www.stat.gov.lt/web/lzd/v>
57. Majer, M. A. (1995). *The Politics of Environmental Discourse: Ecological Modernization and the Policy Process*. Oxford: Clarendon Press.
58. March, J. G. ir Olsen, J. P. (2006). *Elaborating the "New Institutionalism"*. London: Oxford University Press. [žiūrėta 2017-10-28]. Prieiga per internetą: https://books.google.lt/books?hl=lt&lr=&id=KaBR17XNqdkC&oi=fnd&pg=PA3&dq=new+institutionalism&ots=AXTWo14n0v&sig=9Wy1dV-65j3Q6KtsH0p51gsJFBQ&redir_esc=y#v=onepage&q=new%20institutionalism&f=false
59. Maslauskaitė, A. (2008). *Mokslo tiriamojo darbo metodologiniai pagrindai*. Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija.
60. Maslauskaitė, A. ir Stankūnienė, V. (2007). *Šeima abipus sienų: Lietuvos transnacionalinės šeimos genezė, funkcijos, raidos perspektyvos*. Vilnius: Mokslo aidai.
61. McCombs, M. (2004). *Setting the Agenda: The Mass Media and Public Opinion*. Cambridge: Polity Press.

62. Merriam-Webster's Learner's Dictionary. (2017). [žiūrėta 2017-10-14]. Prieiga per internetą: <http://www.learnersdictionary.com/>
63. Migrant Integration Policy Index 2015 (2015). [žiūrėta 2017-11-15]. Prieiga per internetą: <http://www.mipex.eu/play/>
64. Morkevičius, V., Telešienė, A. ir Žvaliauskas, G. (2008). *Kompiuterizuota kokybinių duomenų analizė su NVivo ir Text Analysis Suite*. [žiūrėta 2017-11-26]. Prieiga per internetą: http://www.lidata.eu/files/mokymai/NVivo/KKDA_20080914_esf%27ui.pdf
65. Murauskas, D. (2012). Ekonominė teisės analizė: metodologinės prielaidos ir tyrimų kryptys. *Teisė*, 143-156. [žiūrėta 2017-10-22]. Prieiga per internetą: <https://poseidon01.ssrn.com/delivery.php?ID=2111170270070291070060990091240800670260210000600790500280860710100680020251120271050580550390601030031140240660661240200990221140440640230230080210140071011220140840570730521241030841120891040700160020091080790>
66. Naulickaitė, I. ir Melnikas, B. (2015). Emigracijos iš Lietuvos procesai ekonomikos globalizacijos sąlygomis. *Mokslas - Lietuvos ateitis*, 7(2), 221-237. [žiūrėta 2017-10-14]. Prieiga per internetą: <http://www.mla.vgtu.lt/index.php/mla/article/download/750/pdf>
67. Nedzinskas, E. (2008). Imigracija Lietuvoje: darbo rinkos poreikiai ir perspektyvos. *Vadyba*, 2(13), 111-115. [žiūrėta 2017-10-11]. Prieiga per internetą: <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2008~1367171991932/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>
68. Nelson, T. E., Oxley, Z. M. ir Clawson, R. A. (1997). Toward a Psychology of Framing Effects. *Political Behavior*, 19(3), 221-246. [žiūrėta 2017-10-28]. Prieiga per internetą: <https://link.springer.com/content/pdf/10.1023%2FA%3A1024834831093.pdf>
69. Nevinskaitė, L. (2011). *Šiuolaikinės medijos ir masinės komunikacijos teorijos*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
70. *Oxford Dictionaries*. (2017). [žiūrėta 2017-10-14]. Prieiga per internetą: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/migration>
71. Palinkas, L. A., Horwitz, S. M., Green, C. A., Wisdom, J. P., Duan, N. ir Hoagwood, K. (2015). Purposeful Sampling for Qualitative Data Collection and Analysis in Mixed Method Implementation Research. *Administration and Policy in Mental Health and Mental Health Services Research*, 42(5), 533-544. [žiūrėta 2017-11-27]. Prieiga per internetą: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10488-013-0528-y>
72. Peters, B. G. (2012). *Institutional Theory in Political Science*. New York: The Continuum International Publishing Group.
73. Peterson, S. (1981). International News Selection by the Elite Press: A Case Study. *The Public Opinion Quarterly*, 45(2), 143-163. [žiūrėta 2017-10-28]. Prieiga per internetą: <http://www.jstor.org/stable/pdf/2748788.pdf>
74. Petraitytė, S. (2013). Lietuvos akademių bibliotekų vaidmenų konstravimas (diskurso analizė): daktaro disertacija. [žiūrėta 2017-11-01]. Prieiga per internetą: <https://epublications.vu.lt/object/elaba:1898095/1898095.pdf>
75. Piliponytė, J. (2006). Korupcijos konstravimas: pokumunistinių šalių praktika: daktaro disertacija. Vilnius: Vilniaus universitetas.
76. Platačiūtė, V. (2011). Lietuvos ir Latvijos imigracijos politikos lyginamoji analizė. *OIKOS. Lietuvių migracijos ir diasporos studijos*, 1(11), 23-42. [žiūrėta 2017-11-05]. Prieiga per internetą: https://eltalpykla.vdu.lt/bitstream/handle/1/32909/ISSN2351-6461_2011_N_1_11.PG_23-42.pdf?sequence=1&isAllowed=y

77. Pryce, W. T. (2000). A Migration Typology and Some Topics for the Research Agenda. *Family and Community History*, 65-80. [žiūrėta 2017-10-28]. Prieiga per internetą: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1179/fch.2000.3.1.006>
78. Rayroux, A. (2014). Speaking EU defence at home: Contencious discourses and constructive ambiguity. *Cooperation and Conflict*, 49(3), 386-405. [žiūrėta 2017-10-22]. Prieiga per internetą: <http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0010836713495001>
79. Ražanauskaitė, J. ir Brazienė, R. (2010). Grįžtamoji lietuvių emigracija: prielaidos, požūriai, kontekstas. *Filosofija. Sociologija*, 285-297. [žiūrėta 2017-10-21]. Prieiga per internetą: <http://mokslozurnalai.lmaleidykla.lt/publ/0235-7186/2010/4/285-297.pdf>
80. Rudzkień, V. (2005). *Socialinė statistika*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
81. Rudžinskienė, R. ir Paulauskaitė, L. (2014). Lietuvos gyventojų emigracijos priežastys ir padariniai šalies ekonomikai. *Socialinė teorija, empirija, politika ir praktika*, 8, 62-78. [žiūrėta 2017-10-14]. Prieiga per internetą: <http://www.zurnalai.vu.lt/socialine-teorija-empiriya-politika-ir-praktika/article/view/2661/1871>
82. Ruževskis, B. (2006). *Lietuvos darbo migracijos iššūkių*. Vilnius: Darbo ir socialinių tyrimų institutas.
83. Savickas, M. (2015). Žiniasklaidos vaidmens problema darnaus vystymosi komunikacijoje. *Žurnalistikos tyrimai*, 9, 5-23. [žiūrėta 2017-10-28]. Prieiga per internetą: <http://www.zurnalai.vu.lt/zurnalistikos-tyrimai/article/view/8794/6535>
84. Scheufele, D. A. (2000). Agenda-Setting, Priming, and Framing Revisited: Another Look at Cognitive Effects of Political Communication. *Mass Communication and Society*, 3(2&3), 297-316. [žiūrėta 2017-10-27]. Prieiga per internetą: http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1207/S15327825MCS0323_07?needAccess=true
85. Schmidt, V. A. (2003). How, Where and When does Discourse Matter in Small States' Welfare State Adjustment? *New Political Economy*, 8(1), 127-146. [žiūrėta 2017-10-22]. Prieiga per internetą: <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/1356346032000078750>
86. Schmidt, V. A. (2008). Discursive Institutionalism: The Explanatory Power of Ideas and Discourse. *The Annual Review of Political Science*, 11, 303-326. [žiūrėta 2017-10-22]. Prieiga per internetą: <http://www.annualreviews.org/doi/pdf/10.1146/annurev.polisci.11.060606.135342>
87. Siniavskaitė, E. ir Andriušaitienė, D. (2015). Lietuvos jaunimo migracinių nuostatų tyrimas. *Mokslas - Lietuvos ateitis*, 7(2), 210-220. [žiūrėta 2017-10-28]. Prieiga per internetą: <http://web.a.ebscohost.com/ehost/pdfviewer/pdfviewer?vid=1&sid=7879f9ff-5b6b-4909-a8df-0e16e98152cd%40sessionmgr4007>
88. Sipavičienė, A. (2006). *Tarptautinė gyventojų migracija Lietuvoje: modelio kaita ir situacijos analizė*. Vilnius: Tarptautinė migracijos organizacija.
89. Sipavičienė, A. ir Stankūnienė, V. (2011). Lietuvos gyventojų (e)migracijos dvidešimtmetis: tarp laisvės rinktis ir išgyvenimo strategijos. *Filosofija. Sociologija*, 4(22), 323-333. [žiūrėta 2017-10-14]. Prieiga per internetą: <http://mokslozurnalai.lmaleidykla.lt/publ/0235-7186/2011/4/323-333.pdf>
90. Sipavičienė, A., Gaidys, V. ir Dobrynina, M. (2009). *Grįžtamoji migracija: teorinės įžvalgos ir situacija Lietuvoje*. Vilnius: Baltijos kopija.
91. Sipavičienė, A., Jeršovas, M. ir Stankevičiūtė, A. (2015). *Verslo ir investicijų pritraukimas į Lietuvą: migracijos ir migracijos politikos vaidmuo*. Vilnius: Tarptautinė migracijos organizacija, Europos migracijos tinklas.
92. Skeldon, R. (2014). *Migration and Development: a Global Perspective*. New York: Routledge.

93. Somaini, F. (2014). Essentially Criminals: A Transatlantic Content Analysis of Immigration Coverage and Readers' Reactions. *A Dissertation*. [žiūrėta 2017-10-28]. Prieiga per internetą: https://scholarsbank.uoregon.edu/xmlui/bitstream/handle/1794/18533/Somaini_oregon_0171A_11116.pdf?sequence=1
94. Statkus, N. ir Paulauskas, K. (2006). Lietuvos užsienio politika tarptautinių santykių teorijų ir praktikos kryžkelėje. *Politologija*, 2(42), 12-61. [žiūrėta 2017-11-02]. Prieiga per internetą: <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/obj/LT-LDB-0001:J.04~2006~1367154649148>
95. Ščerbuk, J. (2016). Imigracijos procesų valdymas Lietuvoje, būklė ir perspektyvos. 247-259. [žiūrėta 2017-10-21]. Prieiga per internetą: <http://gs.elaba.lt/object/elaba:20008960/20008960.pdf#page=247>
96. Tarptautinė migracijos organizacija [TMO], Europos migracijos tinklas [EMT]. (2016). Migracijos institucijos. [žiūrėta 2017-10-22]. Prieiga per internetą: <http://123.emn.lt/migracijos-institucijos/>
97. *Tarptautinių žodžių žodynas*. (2017). [žiūrėta 2017-10-14]. Prieiga per internetą: <http://www.terminai.lt/?s=migracija&submit.x=0&submit.y=0&submit=Search>
98. Tereškinas, A. (2009). Imigracijos diskursai JAV ir Airijos spaudoje. *Filosofija. Sociologija*(4), 302-309. [žiūrėta 2017-10-28]. Prieiga per internetą: <http://web.a.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=0&sid=7e411b04-c1ed-4402-a4ff-faa39114b480%40sessionmgr4008&bdata=JnNpdGU9ZWhvc3QtG12ZQ%3d%3d#AN=51694717&db=obo>
99. Tereškinas, A. (2011). Imigrantai Didžiosios Britanijos, Ispanijos ir Norvegijos spaudoje. *Lietuviškasis identitetas šiuolaikinės emigracijos kontekstuose*, 71-86. [žiūrėta 2017-10-28]. Prieiga per internetą: <https://etalpykla.vdu.lt/bitstream/handle/1/192/ISBN9789955127505.pdf?sequence=1&isAllowed=n#page=71>
100. Tidikis, R. (2003). *Socialinių mokslų tyrimų metodologija: vadovėlis*. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras.
101. Turner, B. S. (2006). *The Cambridge Dictionary of Sociology*. Cambridge: Cambridge University Press.
102. United Nations Development Programme. (2016). *Human Development Report 2016: Human Development for Everyone*. New York: United Nations Development Programme. [žiūrėta 2017-11-05]. Prieiga per internetą: http://hdr.undp.org/sites/default/files/2016_human_development_report.pdf
103. Vidaus reikalų ministerija, Statistikos departamentas, Migracijos departamentas, Lietuvos darbo birža, Europos migracijos tinklas (EMT), Tarptautinės migracijos organizacijos Vilniaus biuras. (2017). *Migracija skaičiais*. [žiūrėta 2017-10-21]. Prieiga per internetą: <http://123.emn.lt/#imigracija>
104. Vincze, V. (2008). The Framing of Immigration - An Analysis of the European Immigration Pact. *Lund University Publications*, 1-30. [žiūrėta 2017-10-28]. Prieiga per internetą: <http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordId=1316359&fileId=1316360>
105. Žibas, K. ir Platačiūtė, V. (2009). Lietuvos imigracijos politika ir trečiųjų šalių piliečių integracijos prielaidos. *Etniškumo studijos*(2), 40-53. [žiūrėta 2017-11-05]. Prieiga per internetą: <http://web.b.ebscohost.com/ehost/detail/detail?vid=0&sid=73d4977d-40dc-45b2-a883-6c82f2c2dbef%40sessionmgr104&bdata=JnNpdGU9ZWhvc3QtG12ZQ%3d%3d#db=obo&AN=4873545>
1

PRIEDAI

1 PRIEDAS. Tyrimo duomenų analizėje naudotų stenogramų sąrašas

XII-osios LRS kadencijos plenarinių posėdžių medžiagos prieiga per internetą:
http://www.lrs.lt/sip/portal.show?p_r=15275&p_k=1&p_a=sale_kad_viena_ses&p_kade_id=8.

Atskiros nuorodos į tyrimo duomenų analizei naudotas LRS stenogramas:

1. Lietuvos Respublikos Seimo posėdžio Nr. 1 stenograma. Posėdžio data 2016-11-14. [žiūrėta 2017-12-16].
Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/e891c9a0b14f11e68987e8320e9a5185?positionInSearchResults=130&searchModelUUID=d697c5e5-0723-49ed-867b-fe6ab702a7a1>
2. Lietuvos Respublikos Seimo rytinio posėdžio Nr. 5 stenograma. Posėdžio data 2016-11-17. [žiūrėta 2017-12-16].
Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/b67c0ce0ad5411e68987e8320e9a5185?positionInSearchResults=131&searchModelUUID=d697c5e5-0723-49ed-867b-fe6ab702a7a1>
3. Lietuvos Respublikos Seimo rytinio posėdžio Nr. 7 stenograma. Posėdžio data 2016-11-22. [žiūrėta 2017-12-16].
Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/52701e60b14811e68987e8320e9a5185?positionInSearchResults=129&searchModelUUID=d697c5e5-0723-49ed-867b-fe6ab702a7a1>
4. Lietuvos Respublikos Seimo vakarinio posėdžio Nr. 8 stenograma. Posėdžio data 2016-11-22. [žiūrėta 2017-12-16].
Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/e891c9a0b14f11e68987e8320e9a5185?positionInSearchResults=130&searchModelUUID=d697c5e5-0723-49ed-867b-fe6ab702a7a1>
5. Lietuvos Respublikos Seimo posėdžio Nr. 11 stenograma. Posėdžio data 2016-11-29. [žiūrėta 2017-12-16].
Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/5bf50ec0b6c811e6a3e9de0fc8d85cd8?positionInSearchResults=126&searchModelUUID=d697c5e5-0723-49ed-867b-fe6ab702a7a1>
6. Lietuvos Respublikos Seimo rytinio posėdžio Nr. 12 stenograma. Posėdžio data 2016-12-01. [žiūrėta 2017-12-16].
Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/0b376d71b85d11e6a3e9de0fc8d85cd8?positionInSearchResults=125&searchModelUUID=d697c5e5-0723-49ed-867b-fe6ab702a7a1>
7. Lietuvos Respublikos Seimo rytinio posėdžio Nr. 17 stenograma. Posėdžio data 2016-12-13. [žiūrėta 2017-12-16].
Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/8ba19020c1c811e682539852a4b72dd4?positionInSearchResults=120&searchModelUUID=d697c5e5-0723-49ed-867b-fe6ab702a7a1>
8. Lietuvos Respublikos Seimo vakarinio posėdžio Nr. 18 stenograma. Posėdžio data 2016-12-13. [žiūrėta 2017-12-16].
Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/381d7390c1e311e682539852a4b72dd4?positionInSearchResults=119&searchModelUUID=d697c5e5-0723-49ed-867b-fe6ab702a7a1>
9. Lietuvos Respublikos Seimo rytinio posėdžio Nr. 19 stenograma. Posėdžio data 2016-12-15. [žiūrėta 2017-12-16].
Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/12cbe5f1c36311e682539852a4b72dd4?positionInSearchResults=117&searchModelUUID=d697c5e5-0723-49ed-867b-fe6ab702a7a1>
10. Lietuvos Respublikos Seimo vakarinio posėdžio Nr. 20 stenograma. Posėdžio data 2016-12-15. [žiūrėta 2017-12-16].
Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/1f1c3fb1c36f11e682539852a4b72dd4?positionInSearchResults=118&searchModelUUID=d697c5e5-0723-49ed-867b-fe6ab702a7a1>

11. Lietuvos Respublikos Seimo vakarinio posėdžio Nr. 25 stenograma. Posėdžio data 2016-12-22. [žiūrėta 2017-12-16]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/c9f2bf00c90411e682539852a4b72dd4?positionInSearchResults=112&searchModelUUID=d697c5e5-0723-49ed-867b-fe6ab702a7a1>
12. Lietuvos Respublikos Seimo posėdžio Nr. 27 stenograma. Posėdžio data 2017-01-17. [žiūrėta 2017-12-16]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/c6e180f0dd4811e6be918a531b2126ab?positionInSearchResults=109&searchModelUUID=d697c5e5-0723-49ed-867b-fe6ab702a7a1>
13. Lietuvos Respublikos Seimo posėdžio Nr. 30 stenograma. Posėdžio data 2017-03-10. [žiūrėta 2017-12-16]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/2bacc80007dd11e78352864fdc41e502?positionInSearchResults=106&searchModelUUID=d697c5e5-0723-49ed-867b-fe6ab702a7a1>
14. Lietuvos Respublikos Seimo vakarinio posėdžio Nr. 34 stenograma. Posėdžio data 2017-03-16. [žiūrėta 2017-12-16]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/a86764a10b1011e78dacb175b73de379?positionInSearchResults=101&searchModelUUID=d697c5e5-0723-49ed-867b-fe6ab702a7a1>
15. Lietuvos Respublikos Seimo rytinio posėdžio Nr. 35 stenograma. Posėdžio data 2017-03-21. [žiūrėta 2017-12-16]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/372eaa700ec911e7b6c9f69dc4ecf19f?positionInSearchResults=100&searchModelUUID=d697c5e5-0723-49ed-867b-fe6ab702a7a1>
16. Lietuvos Respublikos Seimo posėdžio Nr. 37 stenograma. Posėdžio data 2017-03-23. [žiūrėta 2017-12-16]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/698cb270106111e7b6c9f69dc4ecf19f?positionInSearchResults=97&searchModelUUID=d697c5e5-0723-49ed-867b-fe6ab702a7a1>
17. Lietuvos Respublikos Seimo vakarinio posėdžio Nr. 40 stenograma. Posėdžio data 2017-03-28. [žiūrėta 2017-12-16]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/fa83c430145311e7b6c9f69dc4ecf19f?positionInSearchResults=96&searchModelUUID=d697c5e5-0723-49ed-867b-fe6ab702a7a1>
18. Lietuvos Respublikos Seimo vakarinio posėdžio Nr. 42 stenograma. Posėdžio data 2017-03-30. [žiūrėta 2017-12-16]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/0b91c390160111e7b6c9f69dc4ecf19f?positionInSearchResults=93&searchModelUUID=d697c5e5-0723-49ed-867b-fe6ab702a7a1>
19. Lietuvos Respublikos Seimo rytinio posėdžio Nr. 43 stenograma. Posėdžio data 2017-04-04. [žiūrėta 2017-12-16]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/d5afb5c119ca11e79f4996496b137f39?positionInSearchResults=91&searchModelUUID=d697c5e5-0723-49ed-867b-fe6ab702a7a1>
20. Lietuvos Respublikos Seimo vakarinio posėdžio Nr. 46 stenograma. Posėdžio data 2017-04-06. [žiūrėta 2017-12-16]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/81771fb01b7911e79f4996496b137f39?positionInSearchResults=89&searchModelUUID=d697c5e5-0723-49ed-867b-fe6ab702a7a1>
21. Lietuvos Respublikos Seimo rytinio posėdžio Nr. 47 stenograma. Posėdžio data 2017-04-18. [žiūrėta 2017-12-16]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/335a22d024c211e79f4996496b137f39?positionInSearchResults=88&searchModelUUID=d697c5e5-0723-49ed-867b-fe6ab702a7a1>
22. Lietuvos Respublikos Seimo vakarinio posėdžio Nr. 48 stenograma. Posėdžio data 2017-04-18. [žiūrėta 2017-12-16]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/2adcc94024e611e79f4996496b137f39?positionInSearchResults=87&searchModelUUID=d697c5e5-0723-49ed-867b-fe6ab702a7a1>
23. Lietuvos Respublikos Seimo rytinio posėdžio Nr. 49 stenograma. Posėdžio data 2017-04-20. [žiūrėta 2017-12-16]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/2adcc94024e611e79f4996496b137f39?positionInSearchResults=87&searchModelUUID=d697c5e5-0723-49ed-867b-fe6ab702a7a1>

[seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/b004dcb0264f11e79f4996496b137f39?positionInSearchResults=85&searchModelUUID=d697c5e5-0723-49ed-867b-fe6ab702a7a1](https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/b004dcb0264f11e79f4996496b137f39?positionInSearchResults=85&searchModelUUID=d697c5e5-0723-49ed-867b-fe6ab702a7a1)

24. Lietuvos Respublikos Seimo rytinio posėdžio Nr. 51 stenograma. Posėdžio data 2017-04-25. [žiūrėta 2017-12-16]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/b4c556602a3e11e79f4996496b137f39?positionInSearchResults=83&searchModelUUID=d697c5e5-0723-49ed-867b-fe6ab702a7a1>
25. Lietuvos Respublikos Seimo rytinio posėdžio Nr. 53 stenograma. Posėdžio data 2017-04-27. [žiūrėta 2017-12-16]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/a41247302bd11e79f4996496b137f39?positionInSearchResults=82&searchModelUUID=d697c5e5-0723-49ed-867b-fe6ab702a7a1>
26. Lietuvos Respublikos Seimo vakarinio posėdžio Nr. 56 stenograma. Posėdžio data 2017-05-02. [žiūrėta 2017-12-16]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/6f6e3d302fd311e79f4996496b137f39?positionInSearchResults=79&searchModelUUID=d697c5e5-0723-49ed-867b-fe6ab702a7a1>
27. Lietuvos Respublikos Seimo rytinio posėdžio Nr. 57 stenograma. Posėdžio data 2017-05-04. [žiūrėta 2017-12-16]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/18c8dbc0315411e79f4996496b137f39?positionInSearchResults=78&searchModelUUID=d697c5e5-0723-49ed-867b-fe6ab702a7a1>
28. Lietuvos Respublikos Seimo rytinio posėdžio Nr. 59 stenograma. Posėdžio data 2017-05-09. [žiūrėta 2017-12-16]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/88e6d680354311e79f4996496b137f39?positionInSearchResults=75&searchModelUUID=d697c5e5-0723-49ed-867b-fe6ab702a7a1>
29. Lietuvos Respublikos Seimo vakarinio posėdžio Nr. 62 stenograma. Posėdžio data 2017-05-11. [žiūrėta 2017-12-16]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/c16f773036f311e79f4996496b137f39?positionInSearchResults=74&searchModelUUID=d697c5e5-0723-49ed-867b-fe6ab702a7a1>
30. Lietuvos Respublikos Seimo rytinio posėdžio Nr. 65 stenograma. Posėdžio data 2017-05-25. [žiūrėta 2017-12-16]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/ca9e964041e011e7b8e5a254f4e1c3a7?positionInSearchResults=69&searchModelUUID=d697c5e5-0723-49ed-867b-fe6ab702a7a1>
31. Lietuvos Respublikos Seimo vakarinio posėdžio Nr. 68 stenograma. Posėdžio data 2017-05-30. [žiūrėta 2017-12-16]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/45c8184245e811e7b465dc41e35792b9?positionInSearchResults=68&searchModelUUID=d697c5e5-0723-49ed-867b-fe6ab702a7a1>
32. Lietuvos Respublikos Seimo rytinio posėdžio Nr. 73 stenograma. Posėdžio data 2017-06-08. [žiūrėta 2017-12-16]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/982720f04ccc11e78869ae36ddd5784f?positionInSearchResults=61&searchModelUUID=d697c5e5-0723-49ed-867b-fe6ab702a7a1>
33. Lietuvos Respublikos Seimo rytinio posėdžio Nr. 75 stenograma. Posėdžio data 2017-06-13. [žiūrėta 2017-12-16]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/10c78f7050c611e78869ae36ddd5784f?positionInSearchResults=60&searchModelUUID=d697c5e5-0723-49ed-867b-fe6ab702a7a1>
34. Lietuvos Respublikos Seimo vakarinio posėdžio Nr. 76 stenograma. Posėdžio data 2017-06-13. [žiūrėta 2017-12-16]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/2c2cde3050ff11e78869ae36ddd5784f?positionInSearchResults=59&searchModelUUID=d697c5e5-0723-49ed-867b-fe6ab702a7a1>
35. Lietuvos Respublikos Seimo rytinio posėdžio Nr. 79 stenograma. Posėdžio data 2017-06-20. [žiūrėta 2017-12-16]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/4a904dc0564611e78869ae36ddd5784f?positionInSearchResults=54&searchModelUUID=d697c5e5-0723-49ed-867b-fe6ab702a7a1>

36. Lietuvos Respublikos Seimo rytinio posėdžio Nr. 83 stenograma. Posėdžio data 2017-06-27. [žiūrėta 2017-12-16]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/5d78cda15bd111e7a53b83ca0142260e?positionInSearchResults=50&searchModelUUID=d697c5e5-0723-49ed-867b-fe6ab702a7a1>
37. Lietuvos Respublikos Seimo rytinio posėdžio Nr. 85 stenograma. Posėdžio data 2017-06-29. [žiūrėta 2017-12-16]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/c9cb84015d5911e7a53b83ca0142260e?positionInSearchResults=48&searchModelUUID=d697c5e5-0723-49ed-867b-fe6ab702a7a1>
38. Lietuvos Respublikos Seimo rytinio posėdžio Nr. 103 stenograma. Posėdžio data 2017-09-28. [žiūrėta 2017-12-16]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/086fa2e0a4d611e7a65c90dfe4655c64?positionInSearchResults=30&searchModelUUID=d697c5e5-0723-49ed-867b-fe6ab702a7a1>
39. Lietuvos Respublikos Seimo vakarinio posėdžio Nr. 104 stenograma. Posėdžio data 2017-09-28. [žiūrėta 2017-12-16]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/6f2f8120a4f011e7a65c90dfe4655c64?positionInSearchResults=31&searchModelUUID=d697c5e5-0723-49ed-867b-fe6ab702a7a1>
40. Lietuvos Respublikos Seimo rytinio posėdžio Nr. 107 stenograma. Posėdžio data 2017-10-12. [žiūrėta 2017-12-16]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/4f304651afd811e7a80ef1cff7d455dd?positionInSearchResults=26&searchModelUUID=d697c5e5-0723-49ed-867b-fe6ab702a7a1>